

Departament Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Turystyki
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego
31-156 Kraków, ul. Basztowa 22

adres do korespondencji:
Kraków 30-017, ul. Raławicka 56
tel.: (012) 63 03 340, fax: (012) 63 03 341

www.malopolskie.pl; www.malopolska.pl

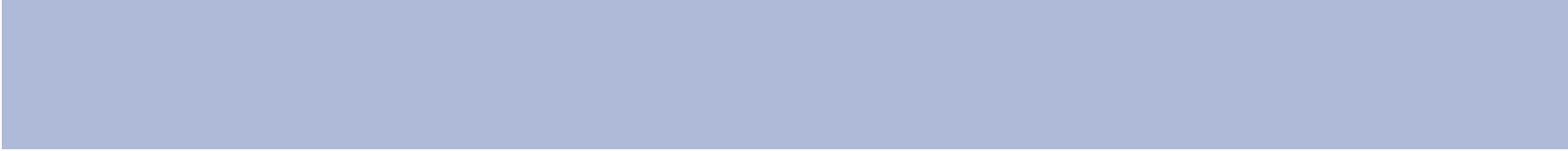
Województwo
Małopolskie

Sprawozdanie

z realizacji w latach 2005–2007
wojewódzkiego programu
opieki nad zabytkami pn.
„Wojewódzki program ochrony dziedzictwa
i krajobrazu kulturowego małopolski”

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI W LATACH 2005–2007
WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI PN.
„WOJEWÓDZKI PROGRAM OCHRONY DZIEDZICTWA
I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MAŁOPOLSKI”**

Uchwała nr XVIII/276/08 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 25 kwietnia 2008 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji w latach 2005–2007 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami pn. Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski.

Na podstawie art. 18 pkt 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. nr 142, poz. 1590 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162 poz. 1568) Sejmik Województwa Małopolskiego uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się sprawozdanie z realizacji w latach 2005–2007 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami pn. Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski, w brzmieniu załącznika nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Małopolskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

WPROWADZENIE

Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski w latach 2005–2008 przyjęty Uchwałą nr XXXVII/469/05 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 października 2005 roku, zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obejmuje okres 4 lat. Zapisami programu określone zostały 3 cele strategiczne, dla osiągnięcia których sformułowano zadania ze sfery koncepcyjnej i organizacyjnej.

Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski wytycza kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, jest również rozwinięciem Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego. Stanowi płaszczyznę współdziałania instytucji zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego w województwie małopolskim dążących do poprawy stanu utrzymania i zarządzania zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego, ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego oraz promocji, edukacji i dokumentowania walorów dziedzictwa kulturowego.

Sprawozdanie jest pierwszym podsumowaniem działań podejmowanych w okresie dwu lat, od połowy 2005 r. do połowy 2007 r., przez zaangażowane podmioty, w tym jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz inne podmioty realizujące działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego w Małopolsce.

Zgodnie z przyjętymi założeniami stopień realizacji programu określony został w wyniku przeprowadzonego monitoringu rozumianego jako systematyczne obserwowanie zjawiska w celu poznania jego dynamiki wraz z systematycznym gromadzeniem danych. Monitorowaniu poddane zostały działania podejmowane na terenie województwa małopolskiego w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w ramach określonych Programem celów strategicznych i wyznaczonych zadań.

W sprawozdaniu uwzględnione zostały informacje ogólne nt. zabytków w Małopolsce i ustawowych form ich ochrony oraz dane uzyskane w wyniku przeprowadzonych badań, dotyczące w szczególności utrzymania i zarządzania zasobami regionalnego dziedzictwa kulturowego, rewaloryzacji i rewitalizacji układów urbanistycznych; funkcjonalnego zarządzania dziedzictwem; ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego; formułowania zasad ochrony i kształtowania sfery kulturowej; dziedzictwa żywego, promocji, edukacji i dokumentowania walorów dziedzictwa kulturowego oraz finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Wykonanie sformułowanych programem zadań omówiono w odniesieniu do sytuacji z pierwszej połowy 2005 r., następnie podjęto próbę podsumowania i określenia stopnia realizacji celów, kierunków i zadań Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski.

Podstawowym źródłem informacji na temat podjętych działań w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego regionu i realizacji przyjętych Programem celów strategicznych były: statystyka publiczna Głównego Urzędu Statystycznego, dane Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków, Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz małopolskich gmin.

Sporządzenie sprawozdania ze stanu wdrażania Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski w okresie dwóch lat jego realizacji oraz jego przedłożenie Sejmikowi Województwa Małopolskiego, Małopolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków oraz Generalnemu Konserwatorowi Zabytków do uwzględnienia w krajowym programie ochrony zabytków jest obowiązkiem ustawowym wg art. 87 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Samorząd Województwa Małopolskiego, przekazując Państwu sprawozdanie z realizacji w latach 2005–2007 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami pn. Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski, ma nadzieję, że stanie się ono źródłem wiedzy dla wszystkich zainteresowanych historią i kulturą Małopolski na temat opieki nad zabytkami i prowadzonej polityki w dziedzinie ochrony zabytków w regionie oraz przyczyni się także do podjęcia wielu cennych inicjatyw, mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego Małopolski.

Spis treści

Uchwała nr XVIII/276/08 Sejmiku Województwa Małopolskiego	3		
Wprowadzenie	3		
1. OBIEKTY ZABYTKOWE W MAŁOPOLSCE	6		
1.1. Obiekty w Małopolsce wpisane na listę UNESCO	6		
1.1.1. Zabytkowe centrum Krakowa	6		
1.1.2. Kopalnia Soli w Wieliczce	6		
1.1.3. Oświęcim-Brzezinka – Auschwitz-Birkenau – niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940–1945)	6		
1.1.4. Zespół klasztorny i pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej	6		
1.1.5. Drewniane kościoły południowej Małopolski w: Dębnie Podhalańskim, Binarowej, Lipnicy Murowanej i w Sękowej	6		
1.2. Obiekty uznane za pomniki historii	6		
1.2.1. Bochnia – kopalnia soli	7		
1.2.2. Kalwaria Zebrzydowska	7		
1.2.3. Kraków	7		
1.2.4. Raclawice	7		
1.2.5. Wieliczka	7		
1.3. Liczba zabytków w gminach z uwzględnieniem rodzaju zabytku	7		
1.3.1. Gminna ewidencja zabytków	7		
1.3.2. Liczba zabytków na podstawie rejestru zabytków nieruchomości województwa małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy	8		
2. USTAWOWE FORMY OCHRONY ZABYTKÓW	11		
2.1. Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego	11		
2.1.1. Rejestr Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego			
2.2. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w dokumentach strategicznych Małopolski	13		
3. UTRZYMANIE I ZARZĄDZANIE ZASOBAMI REGIONALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. REWALORYZACJA I REWITALIZACJA UKŁADÓW URBANISTYCZNYCH	16		
3.1. Program rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków	16		
3.1.1. Narodowy Program Kultury	16		
3.1.2. Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków	18		
3.1.3. Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków		18	
3.1.4. Kontrakt Wojewódzki		18	
3.2. Programy wspólnotowe oraz fundusze strukturalne		19	
3.2.1. Program Kultura 2000		19	
3.2.2. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (EFRR-ZPORR)		19	
3.2.3. SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich		23	
3.2.4. Interreg III		26	
3.2.5. EOG – Europejski Obszar Gospodarczy		27	
4. FUNKCJONALNE ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM	28		
4.1. Opieka nad zbiorami muzealnymi		28	
4.2. Fundacje, stowarzyszenia, instytucje opieki nad zabytkami oraz jednostki administracji publicznej działające na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego		28	
4.2.1. Samorząd Województwa Małopolskiego		28	
4.2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego (Dominanta, Zasady wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków)		28	
4.2.3. Wojewódzki Konserwator Zabytków		48	
4.2.4. Samorząd Gminy Miejskiej Kraków		48	
4.2.5. Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego		48	
4.2.6. Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa		48	
4.2.7. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa		50	
4.2.8. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami		50	
4.3. Uczelnie i ośrodki naukowe. Kształcenie w sferze ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego		50	
4.3.1. Szczegółowy wykaz kierunków studiów dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz oferta edukacyjna ośrodków naukowych		51	
5. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO. FORMUŁOWANIE ZASAD OCHRONY I KSZTAŁTOWANIE SFERY KULTUROWEJ	53		
5.1. Ochrona zabytków architektury drewnianej		53	
5.1.1. Szlak Architektury Drewnianej		53	

5.1.2.	Projekt Tarcza	53	7.	Finansowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	68
5.1.3.	Miasteczko Galicyjskie	55	7.1.	Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu) na ochronę i konserwację zabytków w latach 2005–2006	68
5.1.4.	Rozwój Skansenów w Małopolsce	55	7.2.	Wydatki budżetów powiatów w latach 2005–2006	69
5.1.4.1.	Nadwiślański Park Etnograficzny	55	7.3.	Wydatki budżetu samorządu województwa w latach 2005–2007	70
5.1.4.2.	Sądecki Park Etnograficzny	55	8.	PODSUMOWANIE – REALIZACJA CELÓW I KIERUNKÓW WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OCHRONY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MAŁOPOLSKI	71
5.1.4.3.	Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej	56			
5.1.4.4.	Skansen PTTK w Dobczycach	56	Załączniki		74
5.1.5.	Nagroda im. Mariana Korneckiego	57	Wykaz wpisanych obiektów do rejestru zabytków 2005–2007		74
5.1.6.	Nagroda im. Stanisława Witkiewicza	57	Wykaz skreślonych obiektów z rejestru zabytków 2005–2007		77
5.2.	Nowe strefy ochrony przyrody i krajobrazu. Tworzenie parków kulturowych, narodowych, krajobrazowych i rezerwatów	57	Liczba zabytków według rodzaju w gminach województwa małopolskiego. Stan na w lutym 2007 r.		78
5.3.	Zagospodarowanie i udostępnienie stanowisk archeologicznych	59	Liczba zabytków według rodzaju w powiatach województwa małopolskiego. Stan na w lutym 2007 r.		85
5.3.1.	Badania terenowe MAK na terenie Małopolski	59	Zakończenie		86
5.3.2.	Oddział MAK w Nowej Hucie	60			
5.4.	Integracja wartości historycznych i tradycyjnych	60			
5.4.1.	Projekty i imprezy promocyjne	60			
	Wykaz wybranych zrealizowanych projektów o charakterze produktów kultury i turystyki	61			
5.4.2.	Szlaki kulturowe	63			
	Wykaz wybranych szlaków turystycznych o tematyce kulturowej	64			
6.	DZIEDZICTWO ŻYWE – PROMOCJA, EDUKACJA I DOKUMENTACJA WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	65			
6.1.	Promocja walorów dziedzictwa kulturowego	65			
6.1.1.	Publikacje, wydawnictwa turystyczne	65			
6.1.2.	Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego	65			
6.1.3.	Targi turystyczne	65			
6.1.4.	Internet w tym Portal Regionalny Wrota Małopolski i media na rzecz zabytków (spoty reklamowe, kampanie billboardowe, multimedia)	66			
6.2.	Prowadzenie aktywnej polityki rynku pracy – Program Konserwator	66			
6.3.	Wzmocnienie edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego	67			
6.3.1.	Lekcje muzealne	67			
6.3.2.	Wystawy i inne formy prezentacji kultury	67			
6.3.3.	Projekt „Przygody z wiedzą”	68			

1. OBIEKTY ZABYTKOWE W MAŁOPOLSCE

1.1. Obiekty w Małopolsce wpisane na listę UNESCO

Zgodnie ze stanem z 2006 roku na listę wpisanych jest 13 dóbr kultury w tym

5 obiektów znajdujących się na terenie Małopolski, do których należą:

1. Zabytkowe centrum Krakowa (wpisane na listę w 1978 r.);
2. Kopalnia soli w Wieliczce (wpisana na listę w 1978 r.);
3. Oświęcim-Brzezinka – Auschwitz-Birkenau – niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady 1940–1945 (wpisany na listę w 1979 r.);
4. Zespół klasztorny i pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej;
5. Drewniane kościoły południowej Małopolski w: Dębnie Podhalańskim, Binarowej, Lipnicy Murowanej, Sękowej (wpisane na listę w 2003 r.).

1.1.1. Zabytkowe centrum Krakowa

Wpisane na podstawie IV kryterium: *jest niezwykłym przykładem danego typu budowli, zespołu architektonicznego bądź technologicznego, krajobrazu, ilustrującym znaczący(e) etap(y) historii człowieka.*

(źródło: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków).

1.1.2. Kopalnia Soli w Wieliczce

Wpisana na podstawie IV kryterium: *jest niezwykłym przykładem danego typu budowli, zespołu architektonicznego bądź technologicznego, krajobrazu, ilustrującym znaczący(e) etap(y) historii człowieka.*

(źródło: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków).

1.1.3. Oświęcim-Brzezinka – Auschwitz-Birkenau – niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady 1940–1945

Wpisany na podstawie VI kryterium: *jest bezpośrednio związany z wydarzeniami lub tradycjami, ideami, wierzeniami, dziełami sztuki lub literatury o niezwyklej uniwersalnej wartości.*

(źródło: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków)

1.1.4. Zespół klasztorny i pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej

Wpisany w 1999 r. na podstawie kryteriów II i IV:

- II: *ukazuje szczególne znaczenie wartości humanistycznych w sferze rozwoju architektury lub technologii, sztuk monumentalnych, planowania miejskiego lub projektowania krajobrazu.*
- IV: *jest niezwykłym przykładem danego typu budowli, zespołu architektonicznego bądź technologicznego, krajobrazu, ilustrującym znaczący(e) etap(y) historii człowieka.*

(źródło: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków).

1.1.5. Drewniane kościoły południowej Małopolski w: Dębnie Podhalańskim, Binarowej, Lipnicy Murowanej i w Sękowej

Wpisane w 2003 r. na podstawie kryteriów III i IV:

- III: *zawiera w sobie unikalne lub przynajmniej wyjątkowe świadectwo wciąż żywej bądź nieistniejącej już tradycji kulturowej;*
- IV: *jest niezwykłym przykładem danego typu budowli, zespołu architektonicznego bądź technologicznego, krajobrazu, ilustrującym znaczący(e) etap(y) historii człowieka.*

(źródło: Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków)

• Binarowa – kościół pw. św. Michała Archanioła

Pierwszy kościół wybudowany w XIV wieku. Obecnie istniejąca świątynia odbudowana została w XVI wieku. Znajdują się w niej wyjątkowo cenne malowidła z XVI–XVII w. oraz rzeźby gotyckie z XIV w., m.in. pozostałość ołtarza Czterech Świętych Dziewic. Uwagę zwraca polichromia z XVI wieku stanowiąca tło dla ołtarza, którego głównym elementem jest figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 1430 roku.

• Dębno Podhalańskie – kościół pw. św. Michała Archanioła

Kościół wzniesiony w II poł. XV wieku na miejscu starszej świątyni z XII wieku. Jest jednym z najlepiej zachowanych kościołów średniowiecznych wraz z polichromią wykonaną w 31 kolorach zawierającą 77 elementów. We wnętrzu znajdują się rzeźby i malowidła gotyckie.

• Lipnica Murowana – kościół pw. św. Leonarda

Świątynia wzniesiona w końcu XV w. przetrwała do dziś w stanie prawie niezmiennym. Wnętrze przechowuje cenne zabytki rzeźby i malarstwa z różnych okresów począwszy od gotyckich motywów na stropie po barokowe cykle. Do średniowiecznych zabytków zalicza się płaskorzeźba Najświętszej Panny Marii z końca XIV wieku.

• Sękowa – kościół pw. św. Filipa i Jakuba

Zbudowany w 1516 r. i powiększony w XVII w. należy do najpiękniejszych zabytków drewnianych z zachowanym pierwotnym układem przestrzennym i charakterem konstrukcji. Wnętrze kościoła wyposażone jest w późnorenansowy ołtarz główny z XVII wieku oraz późnogotycką chrzcielnicę z 1522 roku.

1.2. Obiekty uznane za pomniki historii

Zgodnie z Krajowym Ośrodkiem Badań i Dokumentacji Zabytków na terenie Polski znajdują się 33 Pomniki Historii. W województwie małopolskim zloka-

lizowanych jest 5 Pomników Historii. Obiekty uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii w województwie małopolskim:

1. Kopalnia soli w Bochni,
2. Kalwaria Zebrzydowska – krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego,
3. Kraków – historyczny zespół miasta,
4. Raclawice – teren historycznej bitwy,
5. Kopalnia soli w Wieliczce.

1.2.1. Bochnia – kopalnia soli

Zgodnie z Rozporządzeniem Prezydenta RP z dn. 26. 09. 2000 (Dz. U. nr 83, poz. 938) kopalnia soli została uznana za pomnik historii. Kopalnia Soli w Bochni działa nieprzerwanie od 750 lat, co czyni ją najstarszym zakładem przemysłowym w Polsce, jednocześnie najstarszą kopalnią soli w naszym kraju. Po prawie ośmiu wiekach eksploatacji przypomina podziemne miasto pełne tajemniczych miejsc. W ostatnich latach zakończono tam prace wydobywcze, ale najciekawsza część kopalni została objęta ochroną konserwatorską i udostępniono ją do zwiedzania. Liczne korytarze i komory otwarto dla turystów, a największą z komór zaadaptowano na sanatorium. Wyróbiska objęte ochroną obejmują dziewięć poziomów leżących na głębokości od 70 do 289 metrów: poziom I – Danielowiec, poziom II – Sobieski, poziom III – Wernier, poziom IV – August, poziom V – Lobkowicz, poziom VI – Sienkiewicz, poziom VII – Błagaj-Stanetti, poziom VIII – Podmoście, poziom IX – Gołuchowski.

Obiektami o szczególnej wartości są wyróbiska pochodzące z XIII–XVII wieku, ale zachowane w doskonałym stanie dzięki prowadzonej od XVIII wieku akcji zabezpieczenia kopalni. Do najciekawszych zaliczają się wyróbiska pionowe tzw. szybiki wewnątrz-kopalniane i piece, czyli wyróbiska chodnikowe. Wśród komór na szczególną uwagę zasługuje komora Ważyn, w której wydobywano sól przez prawie ćwierć wieku, aż do lat 50. XX wieku. To największe podziemne pomieszczenie wykonane przez człowieka – wewnątrz komory ma 255 metrów szerokości i 7 metrów wysokości – usytuowane jest na głębokości 250 metrów. Niezmienione od ponad dwóch wieków wewnątrz można podziwiać również w komorze Mysiur, w której od lat 60. XVIII wieku mieściła się stajnia dla pracujących w niej koni.

1.2.2. Kalwaria Zebrzydowska

Krajobrazowy zespół manierystycznego parku pielgrzymkowego (Rozporządzenie Prezydenta RP z dn. 30. 10. 2000 r., Dz. U. nr 98, poz. 1062). Kalwaria Zebrzydowska jako kompozycja „parku pielgrzymkowego” oraz architektura

kaplic stanowią dzieło sztuki. Wśród Kalwarii europejskich wyróżnia ją rozmach, z jakim została wykonana i szczególne połączenie sacrum z naturą.

1.2.3. Kraków

Historyczny zespół miasta (Rozporządzenie Prezydenta RP z dn. 8. 09. 1994 r. (Monitor Polski nr 50 z 1994 r., poz. 418). Za pomnik historii uznane zostały dawne dzielnice Krakowa: Stare Miasto, Wawel, Stradom, Nowy Świat, Kazimierz, Piasek i Podgórze.

1.2.4. Raclawice

Teren historycznej bitwy (Rozporządzenie Prezydenta RP z dn. 14. 04. 2004 r., Dziennik Ustaw nr 102 z 2004, poz. 1060) wraz z:

- grodziskiem,
- dworem w Janowiczkach,
- pomnikiem Bartosza Głowackiego,
- willą Walerego Sławka,
- dworem w Dziemierzycach,
- cmentarzem Bratnie Mogiły.

1.2.5. Wieliczka

Kopalnia soli (Rozporządzenie Prezydenta RP z dn. 8. 09. 1994 r. (Monitor Polski nr 50, poz. 424).

W okresie, na który przypada niniejsze sprawozdanie, **nie uległ zmianie stan zabytków uznanych za pomnik historii oraz zabytków wpisanych na światową listę dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO.** Ostatni wpis na Listę UNESCO miał miejsce w 2003 r. (drewniane kościoły południowej Małopolski), a ostatnie 2 zespoły zabytkowe zostały uznane przez Prezydenta RP za pomnik historii w 2004 roku. Podsumowując stan **na listopad 2007 r. w województwie małopolskim zlokalizowanych jest 5 zabytków światowego dziedzictwa i 5 pomników historii.**

1.3. Liczba zabytków w gminach z uwzględnieniem rodzaju zabytku

1.3.1. Gminna ewidencja zabytków

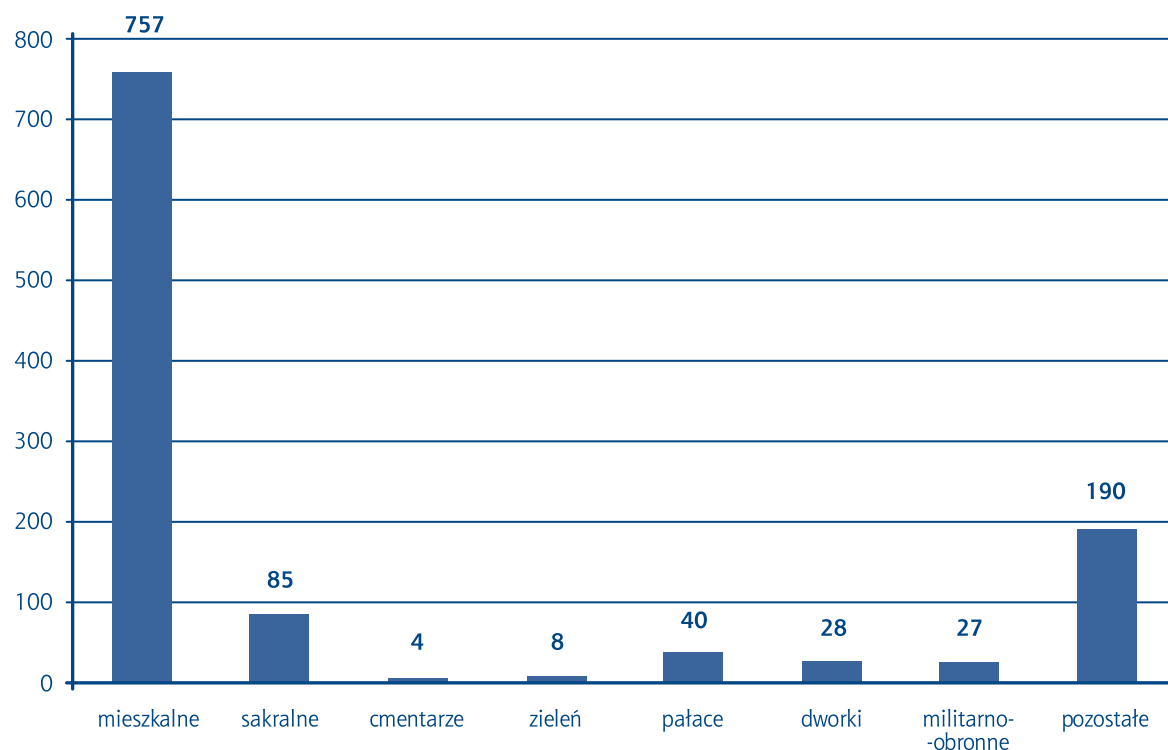
Gminna ewidencja zabytków, zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzona jest przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków. W omawianym okresie kontynuowano opracowywanie ewidencji zabytków w gminach województwa małopolskiego. Wg danych z 2007 r. liczba zabytków objęta gminną ewidencją zabytków wyniosła ponad 50.000.

1.3.2. Liczba zabytków na podstawie rejestru zabytków nieruchomości województwa małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy

Do zadań Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków należy prowadzenie wojewódzkiego rejestru zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie. Rejestr zabytków nieruchomości województwa małopolskiego według stanu z lutego 2007 r. zawierał 3034 wpisy. W 2007 r. do rejestru zabytków wpisano 58 obiektów, co stanowi największą roczną liczbę zabytków wpisanych do rejestru od II poł. XX wieku.

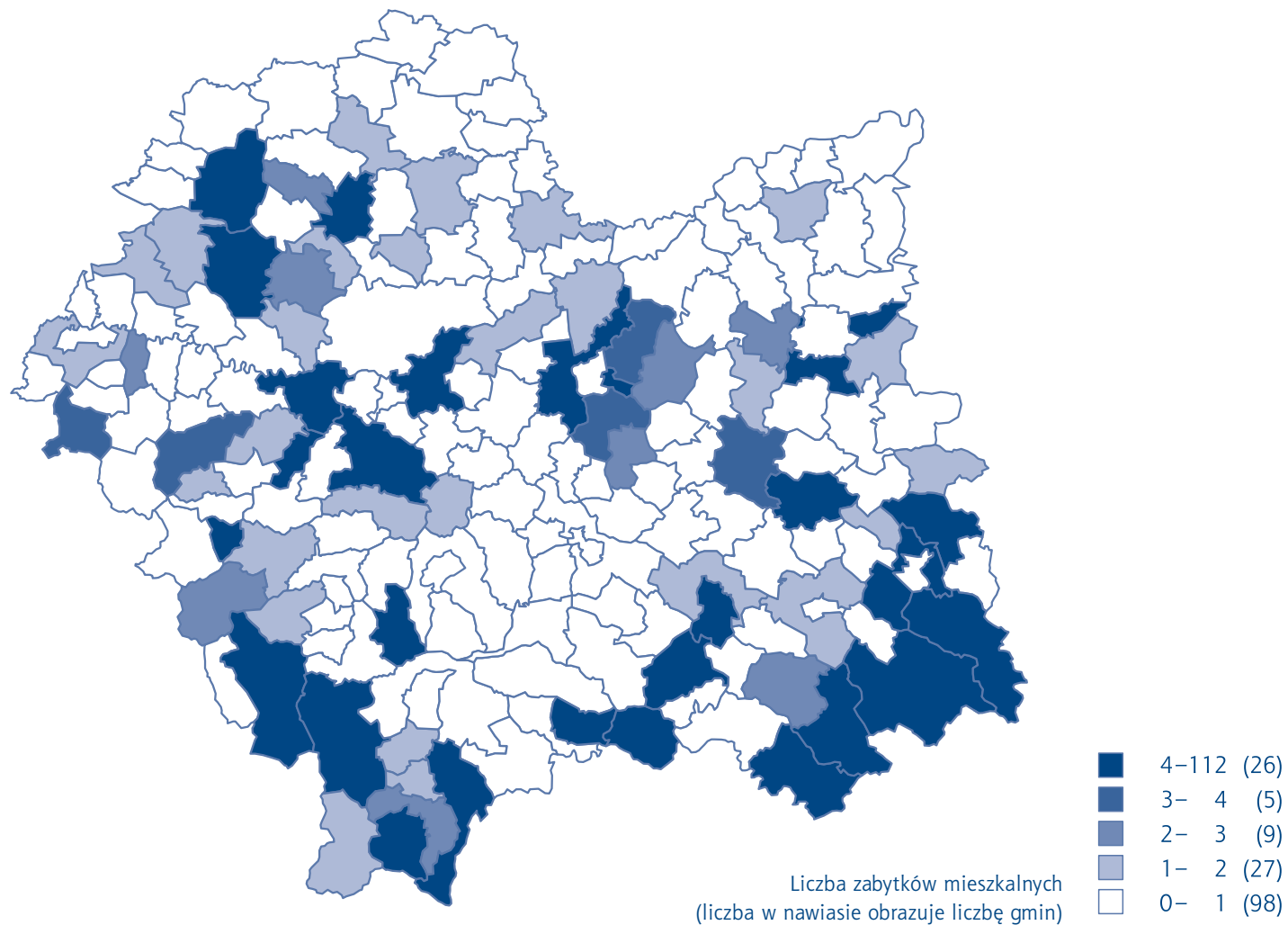
Ze względu na liczbę zabytków w skali województwa znajdujących się na terenie samego Krakowa (1139 wpisów), zdecydowano się na oddzielne potraktowanie stolicy regionu w odniesieniu do reszty województwa. Podział zabytków wg rodzaju na terenie gminy Kraków prezentuje poniższy wykres.

Wykres 1. Liczba zabytków wg rodzaju na terenie gminy Kraków. Stan w lutym 2007 r.

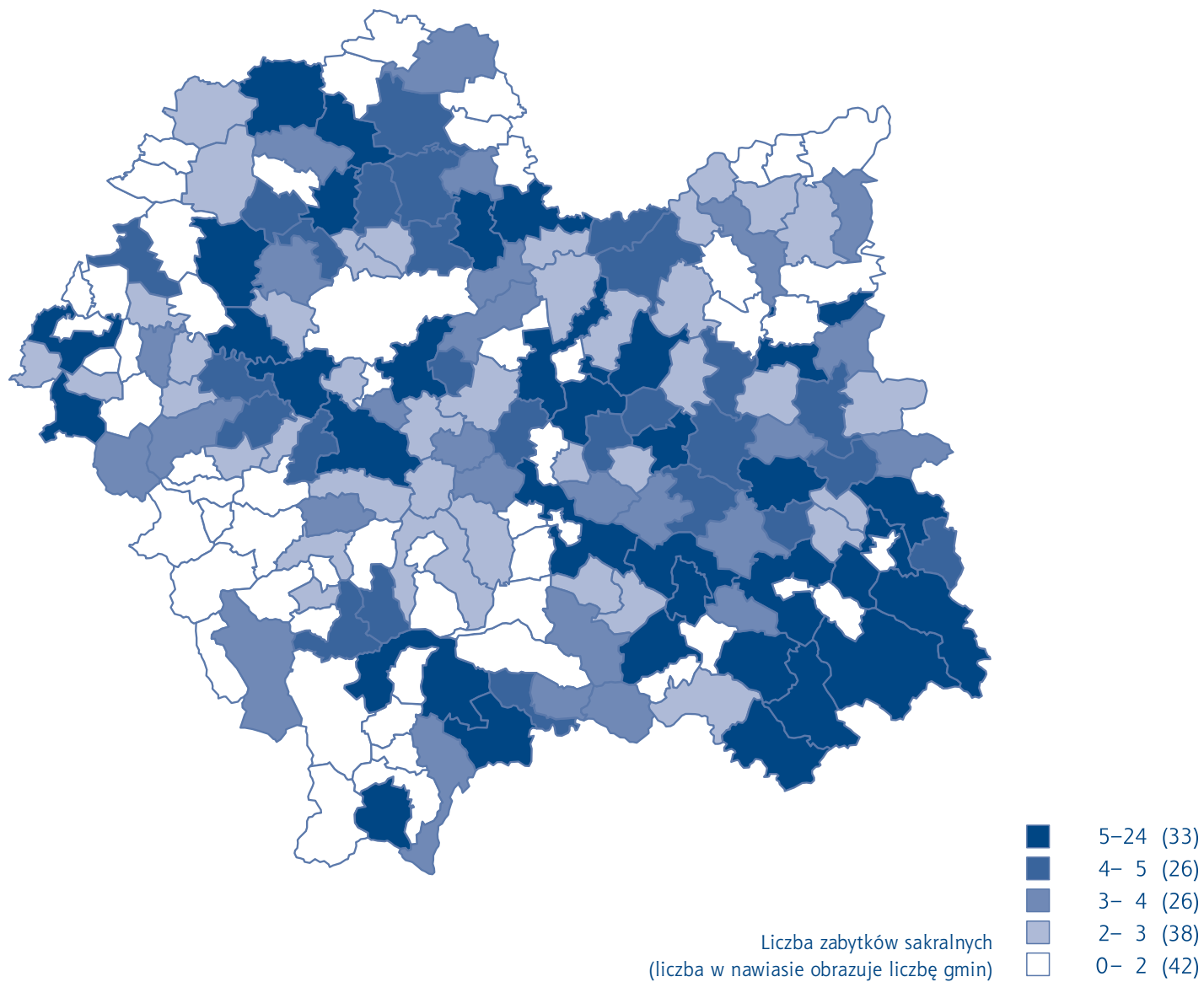

Liczbę zabytków według rodzaju w gminach województwa małopolskiego (z wyłączeniem gminy Kraków) prezentuje tabela znajdująca się w aneksie. Poniżej znajdują się mapy przedstawiające rozmieszczenie dwóch najczęstszych rodzajów zabytków w gminach województwa małopolskiego.

**Mapa 1. Zabytki mieszkalne w gminach województwa małopolskiego.
Stan w lutym 2007 r. (z wyłączeniem miasta Krakowa)**

Mapa 2. Zabytki sakralne w gminach województwa małopolskiego.
Stan w lutym 2007 r. (z wyłączeniem miasta Krakowa)

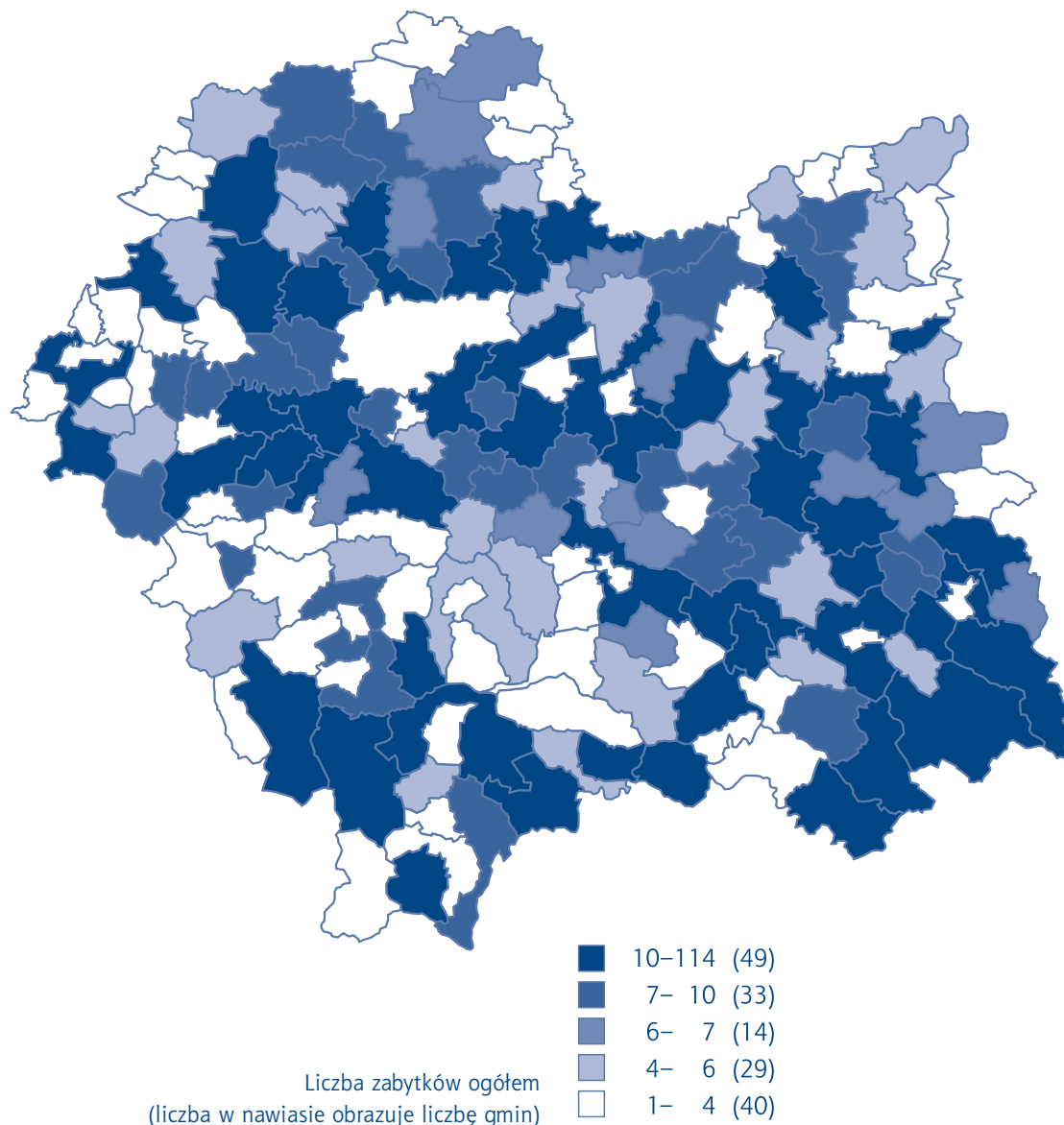
2. USTAWOWE FORMY OCHRONY ZABYTKÓW

2.1. Rejestr Zabytków Województwa Małopolskiego

2.1.1. Rejestr Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto dane z rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego prowadzonego zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków według stanu w lutym 2007 r. **Województwo małopolskie posiada 3034 obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków.** Liczbę zabytków w poszczególnych gminach prezentuje mapa 4. Na terenie województwa istnieje duże zróżnicowanie ze względu na liczbę wpisanych do rejestru zabytków na poziomie zarówno gminnym, jak i powiatowym. Przyczyny tego należy upatrywać wśród różnych źródeł: od tak oczywistych jak zróżnicowanie geograficzne rozlokowania zabytków czy różnego charakteru obiektów, poprzez aktywność lokalnych społeczności, w tym zwłaszcza właścicieli i zarządców zabytków oraz lokalnych elit i liderów zmierzających do zwiększenia liczby zabytków, a tym samym chronienia istniejącego dziedzictwa. W ramach podjętych działań w roku 2005 dopisano do rejestru 16 zabytków, w roku 2006 – 29, natomiast w roku 2007 – 58. W tym okresie rejestr zaktualizowano o 12 skreślonych wpisów.

Mapa 3. Liczba zabytków w Rejestrze Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego. Stan w lutym 2007 r.

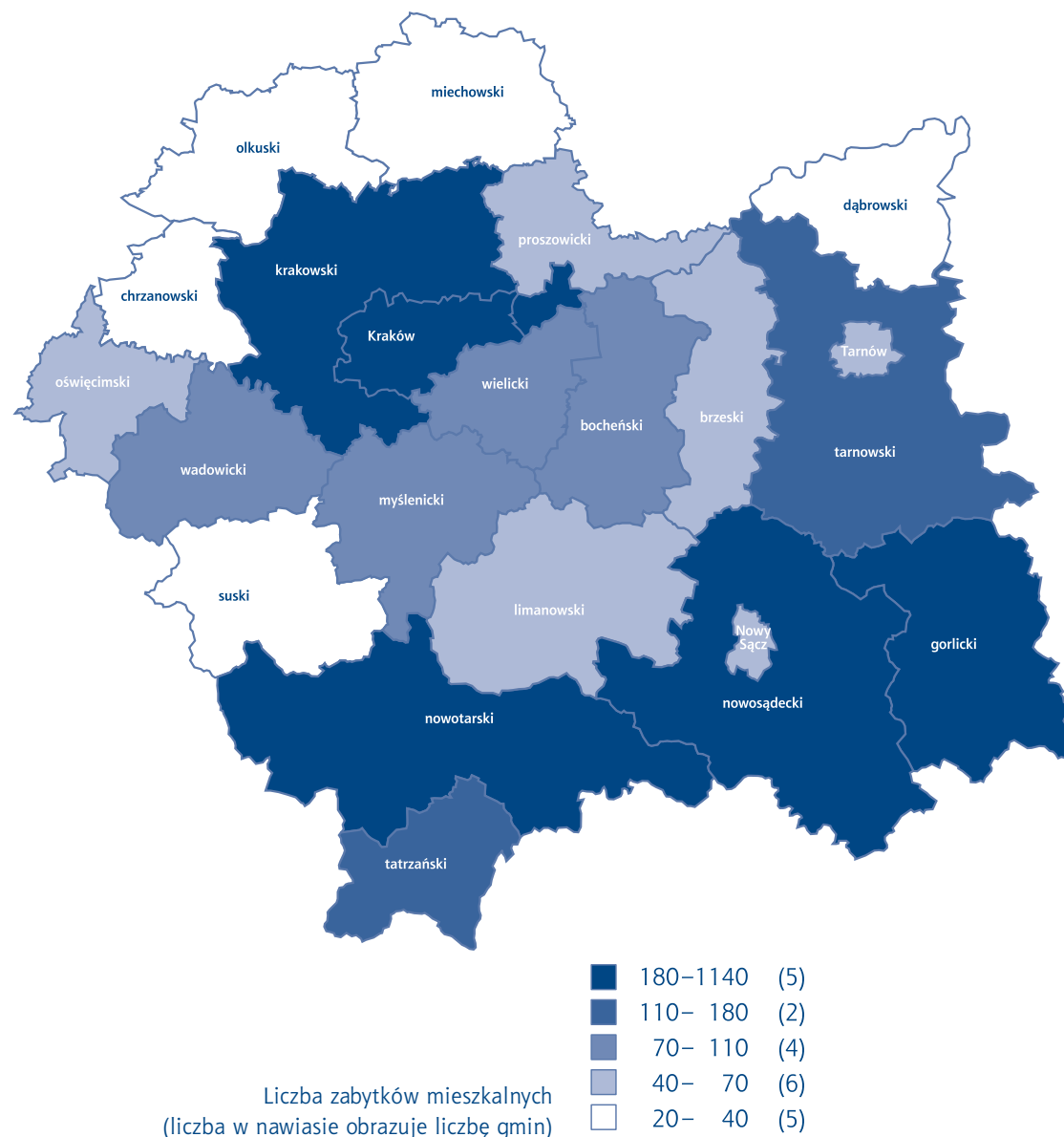

Liczba zabytków na terenie gminy Kraków wynosi 1139 wpisów do rejestru, co oznacza, że na terenie tej gminy znajduje się blisko 38% ogółu zabytków nieruchomych z terenu całej Małopolski. Blisko 67% zabytków Krakowa stanowią zabytki mieszkalne, w większości kamienice, których na terenie miasta jest 680 (wpisanych do rejestru zabytków).

W pozostałych gminach województwa małopolskiego znajduje się łącznie 1895 zabytków wpisanych do rejestru. Najliczniejszymi rodzajami zabytków są: obiekty sakralne (blisko 30% ogółu zabytków) oraz obiekty mieszkalne (blisko 28% ogółu zabytków). Liczbę zabytków w gminach według ich rodzaju prezentuje tabela 10. znajdująca się w aneksie.

Wśród powiatów najwyższa liczba zabytków występuje na terenie Krakowa, choć ich wysoką liczbę odnotowano także na terenie powiatów: nowosądeckiego i nowotarskiego – w przypadku obu powiatów była to liczba odpowiadająca około 8% ogółu zabytków w województwie. Liczbę zabytków ogółem w powiatach województwa małopolskiego przedstawia mapa 5 zamieszczona poniżej, natomiast liczbę zabytków według rodzaju w powiatach województwa małopolskiego przedstawia tabela umieszczona w aneksie.

Mapa 4. Liczba zabytków ogółem w powiatach województwa małopolskiego

2.2. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w dokumentach strategicznych Małopolski

Zgodnie z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa, jednym z celów strategii jest zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2001–2006 poprzez hierarchiczny układ zawartych w niej celów dotyka problematyki ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego w ramach pola „Pejzaż – środowisko i krajobraz”. Celem nadrzędnym tego pola jest uzyskanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego, a jego realizacja ma się odbywać poprzez szczegółowe rozwiązania i priorytety. Wśród rozwiązań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyróżnić można:

- Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego realizowanego poprzez wykonanie odpowiednich prac studialnych i projektowych zmierzających do utworzenia parków kulturowych i rezerwatów kulturowych; lepsze wykorzystanie instytucji parków krajobrazowych i powołanie nowych; szeroką długoterminową akcją edukacyjną i przy pomocy specjalnie w tym celu powołanej Fundacji Krajobrazu Małopolski.
- Ochronę dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich, realizowaną poprzez staranne planowanie przestrzenne wsi respektujące wartości układu urbanistycznego; nawiązania w nowej architekturze do lokalnych wzorów i materiałów (regionalizm) i konsekwentnego egzekwowania prawa w tym zakresie; ochronę najcenniejszych obiektów „in situ” oraz rozwój muzeów typu skansenowskiego, w tym tzw. „żywych skansenów”; wspieranie folkloru oraz zanikających zawodów; pogłębianie w mieszkańcach wsi zainteresowania i dumy ze swoich tradycji kulturowych.
- Ochronę tradycyjnych form gospodarowania, szczególnie na terenach górskich realizowaną przez subwencjonowanie rolnictwa na terenach górskich przy utrzymaniu wymogów co do rodzaju i standardu form gospodarowania (odpowiednie rozwiązania w tym zakresie zawierają projekty tzw. „ustawy górskiej”, o której uchwalenie województwo winno zabiegać); kształtowanie granicy rolno-leśnej z uwzględnieniem tradycyjnych form gospodarki (np. utrzymanie hal szczytowych, wysokich pastwisk, etc.); wsparcie hodowli owiec i wytwarzania produktów regionalnych.
- Ochronę zabytków i rewitalizację starej zabudowy realizowaną przez zdecydowane zwiększenie zakresu prac konserwatorskich, szczególnie

w obiektach mających potencjał turystyczny; zachęcanie prywatnego sektora do zagospodarowywania obiektów zabytkowych; wsparcie prac modernizacyjnych w historycznych centrach miast i miasteczek (w tym szczególnie w zakresie przestrzeni publicznych), np. Biecz; promocję dobrych wzorów gospodarowania w centrach historycznych.

Wśród priorytetów związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami wyróżnić można:

- Ochronę i zagospodarowanie zespołu zabytkowego Nowego Wiśnicza,
- Rozwój i promocję Szlaku Architektury Drewnianej.

Kontynuacją Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2001–2006 jest zaktualizowany dokument obowiązujący od 2007 do 2013 roku, który poprzez politykę rozwoju w poszczególnych polach strategii lokuje opiekę nad zabytkami głównie w ramach obszaru VII – dziedzictwo i przestrzeń regionalna. Celem pośrednim tego obszaru jest uzyskanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczo-kulturowego i przestrzeni regionalnej. Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007–2013, kierunki polityki i założenia kluczowych programów realizacyjnych dotyczące ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski to:

- Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego, której wskaźnikami osiągnięć są:
 - wzrost liczby powołanych stref ochrony krajobrazu (parków kulturowych),
 - wzrost liczby opracowanych programów rewitalizacji,
 - wzrost liczby obiektów wpisanych do rejestru zabytków.
- Opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym, której wskaźnikami osiągnięć są:
 - wzrost liczby odwiedzających instytucje o charakterze muzealnym,
 - wzrost nakładów na prace konserwatorskie przy obiektach zabytkowych z budżetów samorządów.
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, której wskaźnikiem osiągnięć jest:
 - powierzchnia terenów poddanych rewitalizacji (ożywionych społecznie i gospodarczo).

Większość gmin województwa małopolskiego posiada plany zagospodarowania przestrzennego, plany miejscowe czy też studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Liczbę opracowanych dokumentów w samorządach różnych szczebli w województwie obrazuje tabela 2.

Tabela 1. Liczba opracowanych dokumentów strategicznych w jednostkach samorządu terytorialnego

Czy JST ma opracowany:	Plan zagospodarowania przestrzennego	Plan miejscowy	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
Tak	75%	71%	88%
Nie	25%	29%	13%

Dokumenty strategiczne różnych szczebli samorządu terytorialnego powinny charakteryzować się spójnością z dokumentami nadrzędnymi. W ramach weryfikacji jednolitości opracowań w: analizach i studiach z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatów, strategiach rozwoju gmin, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zbadana została kwestia ochrony i opieki nad zabytkami. Wyniki prezentuje tabela 3. Analizując poniższe dane można zauważyć, że w większości gminnych dokumentów kwestia ochrony dziedzictwa kulturowego została poruszona, przy czym w strategiach rozwoju gmin problematyka ta podejmowana jest najrzadziej.

Tabela 2. Kwestia ochrony i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych jednostek samorządu terytorialnego

Czy poruszona została kwestia ochrony i opieki nad zabytkami w następujących dokumentach:	Analizy i studia z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatów	Strategia rozwoju gminy	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
Tak	4%	79%	88%	75%
Nie	8%	21%	0%	0%
Nie dotyczy	88%	0%	13%	25%

Wśród najważniejszych form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które zostały ujęte w lokalnych dokumentach strategicznych, znalazły się:

- Współpraca z instytucjami zajmującymi się nadzorem konserwatorskim nad zabytkami, ochrona dziedzictwa poprzez ochronę właściwych instytucji, np. poprzez wpisanie do rejestru zabytków lub tworzenie stref ścisłej ochrony konserwatorskiej.
- Przeprowadzanie prac remontowych, konserwatorskich i renowacyjnych, co ma przyczynić się do rewitalizacji obiektów i obszarów (także obszarów zieleni), a także zabezpieczenie środków finansowych przeznaczonych na te cele.
- Tworzenie nowych instytucji (np. muzeów i skansenów) mających na celu podtrzymanie i propagowanie dziedzictwa kulturowego.
- Kulturowanie i promocja lokalnej twórczości w dziedzinie kultury i sztuki jako forma zapewnienia przyszłego dziedzictwa kulturowego.
- Właściwe wykorzystanie i przystosowanie obiektów zabytkowych do aktualnych potrzeb, w sposób możliwie jak najmniej kolidujący z pierwotnym wyglądem i zachowujący swój charakter.

Można więc zauważyć, że w analizowanym okresie **zagadnienia dotyczące form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami ujęte w dokumentach strategicznych samorządów są spójne ze strategią rozwoju województwa** ze względu na zawarte w nich założenia. Strategia wojewódzka jest jednakże dokumentem szerszym i zawierającym większą liczbę rozwiązań, lecz należy pamiętać o wąskim charakterze celowej próby badawczej w przypadku gmin oraz ich znacznie mniejszych możliwościach, wynikających z ograniczeń finansowych. Czynniki te wpływają na węższe spektrum podejmowanych działań, o których mowa w lokalnych dokumentach strategicznych.

Analiza Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa Krajobrazu Kulturowego Małopolski oraz gminnych dokumentów strategicznych pozwoliła na uzyskanie wspólnych kierunków działań dla dokumentów na różnych szczeblach administracyjnych. Zestawienie zostało przygotowane w oparciu o wyniki przeprowadzonych badań ankietowych, w których określono główne formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Poniższa tabela prezentuje listę kierunków działań Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa Krajobrazu Kulturowego Małopolski zawartych w lokalnych dokumentach strategicznych.

Tabela 3. Spójność lokalnych dokumentów strategicznych z Wojewódzkim Programem Ochrony Dziedzictwa Krajobrazu Kulturowego Małopolski

Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa Krajobrazu Kulturowego Małopolski		Kierunki działań w PODKKM zawarte w lokalnych dokumentach strategicznych
Cel strategiczny I: utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego	Priorytet I: odnowa miejska	<ul style="list-style-type: none"> • Podniesienie standardu przestrzeni publicznych. • Konsekwentne stosowanie wytycznych konserwatorskich. • Rehabilitacja urbanistyczna starych miast. • Opracowywanie lokalnych programów rewitalizacji. • Sanacja zasobów mieszkalnych.
	Priorytet II: odnowa zasobów wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> • Odnowa regionalnej architektury. • Dbłość o małą architekturę i zieleń. • Ochrona najcenniejszych zabytków in situ.
	Priorytet III: rozwój instytucji opieki nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie instrumentów regulacji zagospodarowania przestrzennego. • Aktywizacja użytkowników – właścicieli zabytkowych obiektów do inwestowania we własne nieruchomości, opracowanie prac studialnych i projektowych.
Cel strategiczny II: ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego	Priorytet I: kształtowanie struktur przestrzennych	<ul style="list-style-type: none"> • Powoływanie nowych parków narodowych, krajobrazowych i rezerwatów przyrody. • Opracowywanie programów kompleksowej rewaloryzacji zespołów staromiejskich. • Wdrożenie programu ochrony zabytków architektury drewnianej. • Szeroki zakres prac konserwatorskich, • Zapewnienie bezpieczeństwa obiektów zabytkowych. • Przeprowadzenie prac wynikających z systemu ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego. • Egzekwowanie zaleceń konserwatorskich. • Ochrona najcenniejszych obiektów in situ, • Rozwój muzeów typu skansenowskiego. • Stosowanie zintegrowanej konserwacji. • Określenie i egzekwowanie kompetencji służb konserwatorskich i urbanistycznych. • Osiągnięcie dobrego stanu bezpieczeństwa zabytkowych obiektów i zbiorów.

Porównując lokalne dokumenty strategiczne z Wojewódzkim Programem Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski oraz strategiami rozwoju województwa małopolskiego na lata 2001–2006 oraz 2007–2013 można zauważyć spójność w ramach podejmowanych inicjatyw. Powstające niezależnie dokumenty lokalne w istotnym stopniu inspirowane są dokumentami opracowanymi na szczeblu wojewódzkim. Priorytetowe kierunki działań określone w Wojewódzkim Programie Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski uznawane są przez samorządy na niższych szczeblach za wyznaczniki działań w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego. Jednakże zakres merytoryczny dokumentów wojewódzkich oraz kreowane instrumenty finansowania działań przekraczają w istotnym stopniu możliwości organizacyjne i finansowe samorządów gminnych i powiatowych.

Wybrane dokumenty lokalne zbieżne z założeniami merytorycznymi i rozwiązaniami problemowymi określonymi w dokumentach wojewódzkich:

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Czyżyny-Dąbie z 2007 roku, Gmina Miejska Kraków,
- Miejskowy plan zagospodarowania miasta Krynica Zdrój z 2007 r.,
- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Zabłocie z 2006 roku, Gmina Miejska Kraków,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Lanckorona z 2006 r.,
- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kalwaria Zebrzydowska z 2005 r.,

oraz

- Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Krynica Zdrój,
- Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sucha Beskidzka na lata 2007–2013,
- Projekt rewitalizacji Miasta Skawina,
- Studium rewaloryzacji – Centrum Gminy Wojnicz jako integralna część studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wojnicz,
- Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Andrychowie.

3. UTRZYMANIE I ZARZĄDZANIE ZASOBAMI REGIONALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. REWALORYZACJA I REWITALIZACJA UKŁADÓW URBANISTYCZNYCH

3.1. Program rewaloryzacji i rewitalizacji zabytków

3.1.1. Narodowy Program Kultury

W celu ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem poprawy stanu zabytków nieruchomych, stworzony został Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”, którego plan działań określony został do 2013 roku. Głównymi założeniami programu są rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, ochrona zabytków, zwiększenie świadomości dziedzictwa kulturowego i jego promocja w kraju i za granicą oraz poprawa warunków prawnych w sferze dokumentacji obiektów zabytkowych. Cele te realizowane są za pomocą dwóch priorytetów: 1. Aktywnego zarządzania zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe, 2. Edukacji i administracji na rzecz dziedzictwa kulturowego. Poniżej zamieszczono schemat wprowadzenia programu:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działanie 1.1. Wzmocnienie ośrodków dokumentacji zabytków oraz budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków

Założenia/cele:

1. Propozycja zmian instytucjonalnych, prawnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków.
2. Zrównoważone „urynkowienie zabytków”.
3. Przeprowadzenie działań mających na celu zachęcenie przedsiębiorców i osób fizycznych do inwestowania w zabytki.
4. Wzmocnienie roli ośrodków dokumentacji zabytków.

Działanie to będzie realizowane m. in. poprzez:

- rozszerzenie zakresu działań ROBiDZ i regionalnych Ośrodków Badań i Dokumentacji Zabytków (stworzenie bazy internetowej dotyczącej zabytków, zbieranie danych o liczbie zabytków w regionie oraz monitorowanie potrzeb w zakresie ochrony zabytków),

- określenie zasad adaptacji zabytków i przekształcenie ich roli w celu zwiększenia ich komercyjnej funkcji,
- zlecenie opieki na zabytkami miejskim konserwatorom działającym w ramach jednostek samorządu terytorialnego,
- przedstawienie ministerstwu kultury w formie raportu rocznego najważniejszych potrzeb w zakresie ochrony zabytków; systematyczne dokumentowanie stanu zabytków oraz
- budowanie strategii ochrony zabytków w Polsce.

Instytucja programująco-wdrażająca: Departament Ochrony Zabytków, ROBiDZ.

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków, ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne. Programy Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”, Promesa Ministra Kultury

Założenia/cele:

Realizacja działań zmierzających do adaptacji obiektów zabytkowych na cele społeczne. W ramach tego działania będą formułowane projekty, które przyczynią się do zwiększenia liczby miejsc pracy i do poprawy ekonomicznej działających w regionie jednostek samorządu terytorialnego. Zadania te mogą być realizowane w ramach ZPORR oraz SOP „restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”.

W ramach działania 1.2 realizowane są 2 programy:

1. „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej” – którego celem jest przygotowanie wnioskodawców do opracowania projektów mogących uzyskać dofinansowanie z funduszy strukturalnych. W ramach programu przeprowadzane są szkolenia na temat przygotowania poprawnych projektów unijnych.
2. Promesa Ministra Kultury – będący częścią programu „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”. W ramach programu instytucje mogą się ubiegać o dofinansowanie wkładu własnych projektów realizowanych w ramach funduszy strukturalnych – m.in. inicjatywy służące rozwojowi czytelnictwa, promowaniu wydarzeń artystycznych i kulturalnych regionu.

Instytucja programująco-wdrażająca: Departament Współpracy z Samorządami i Upowszechniania Kultury.

Działanie 1.3. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych

Założenia/cele:

Wdrażanie programów mających na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej pięciu polskich miast – Warszawy, Krakowa, Gdańska, Poznania i Wrocławia oraz zachowania ich dziedzictwa kulturowego. W ramach tego działania prowadzone są dwa programy realizowane w Warszawie – program Narodowy Produkt Turystyczny Miasta Stołecznego Warszawy „Traktat Królewski” oraz program „Fryderyk Chopin 2010”.

Instytucja programująco-wdrażająca: Fundacja lub Stowarzyszenie „Trakt królewski” oraz Komitet Sterujący Programem „Trakt królewski”.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Założenia/cele:

1. Kształcenie pracowników zatrudnionych w sferze ochrony zabytków i pobudzanie świadomości społecznej poprzez wzbudzenie zainteresowanie problematyką ochrony dziedzictwa kulturowego (Akademia Dziedzictwa).
2. Podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką ochrony zabytków, m.in. poprzez współpracę z instytucjami badawczymi Europy – realizacja programu Kultura 2000, popularyzacja kultury ludowej.
3. Promowanie dziedzictwa kulturowego wsi, ochrona i popularyzacja kultury ludowej.

Instytucja programująco-wdrażająca: Departament Współpracy z Samorządami i Upowszechniania Kultury

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice

Założenia/cele:

W ramach działania realizowany będzie program „Absent Patrimonium”, który przewiduje:

1. Monitoring wywozu zabytków za granicę.
2. Budowę baz danych i ewidencji zabytków, zbiorów muzealnych.
3. Stworzenie rozbudowanej infrastruktury na terenie całego kraju.

Instytucja programująco-wdrażająca: Departament Ochrony Zabytków.

3.1.2. Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Budżet Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na 2005 rok wyniósł 2.968.000 zł, z tego wydatki bieżące wyniosły 2.788.000 zł, a wydatki majątkowe 180.000 zł. Kwotę przeznaczoną na ochronę i konserwację zabytków zaplanowano na 1.050.000 zł:

- Dotacje celowe na dofinansowanie prac remontowych dla jednostek sektora finansów publicznych wyniosły 40.000 zł.
- Na konserwację zabytków ruchomych – 900.000 zł.
- Badania archeologiczne dofinansowano kwotą 10.000 zł.
- Na dokumentację konserwatorską przekazano 100.000 zł.

W 2006 r. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie dysponował budżetem wielkości 2.989.000 zł. W ramach rozdziału „Ochrona i konserwacja zabytków” zaplanowano wydatki w wysokości 1.050.000 zł, z czego:

- Na dotacje celowe, finansowanie i dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich przekazane jednostkom nie zaliczanym do sektora finansów publicznych przekazano 300.000 zł, w tym 80.000 na interwencyjne prace zabezpieczające w wypadku katastrofy w zabytkach nieruchomości i 220.000 zł na zabytki ruchome.
- Na konserwację zabytków ruchomych – 650.000 zł.
- Na dokumentację konserwatorską i archeologiczną – 100.000 zł.

3.1.3. Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków

Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków (dalej NFRZ) powołany został ustawą z dnia 18 kwietnia 1985 roku. Fundusz powstał w celu ochrony i przywrócenia świetności zabytkowym układom architektonicznym Krakowa będących obiektami narodowego dziedzictwa kulturowego. Dyspozytorem środków Funduszu jest Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa. NFRZ to wydzielony rachunek, na którym gromadzone są darowizny i wpłaty z imprez i zbiorów publicznych, dotacje z budżetu centralnego, środki przekazane z Centralnego Funduszu Rozwoju Kultury i inne dochody ustalone przez Radę Ministrów. Dofinansowanie obiektów zabytkowych z Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa obejmuje jedynie te, „[...] ujęte w planie

finansowo-rzeczowym uchwalanym corocznie przez zebranie plenarne SKOZK i wykonane przez wykonawców wyłonionych w trybie przewidzianym przez ustawę „Prawo zamówień publicznych”.

Szczegółowe informacje o wysokościach kwot związanych z realizacją programów rewaloryzacji zespołów zabytkowych miasta Krakowa znajdują się przy opisie działań Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa (punkt 4.2.4).

3.1.4. Kontrakt Wojewódzki

Kontrakt Wojewódzki jest instrumentem wspierania strategii rozwoju regionalnego. To umowa zawarta pomiędzy Ministrem Rozwoju Regionalnego a samorządem województwa. Na jej podstawie udzielane jest wsparcie ze środków budżetu państwa zadań z zakresu rozwoju regionalnego (Wojewódzkiego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego). Środki finansowe pochodzą również z budżetów samorządów terytorialnych (JST), agencji rządowych i innych źródeł zewnętrznych. Celem stworzenia Kontraktu Wojewódzkiego jest zwiększenie poziomu koncentracji środków na inwestycje oraz dostosowanie administracji do standardów unijnych. Wśród działań, które mogą uzyskać wsparcie, należy wyróżnić przedsięwzięcia mające na celu m.in.: rozwój przedsiębiorczości, edukacji, rozwój instytucji działających na rzecz aktywizacji działań samorządowych oraz przedsięwzięć służących lokalnej, regionalnej kulturze i ochronie dziedzictwa kulturowego.

Kontrakt Wojewódzki dla Województwa Małopolskiego na lata 2005–2006 został podpisany w czerwcu 2005 roku. Na realizację 5 działań wybranych z Wojewódzkiego Programu Regionalnego Małopolski na lata 2004–2006 przeznaczono dofinansowanie w wysokości 22.346.000 zł. W 2005 r. udało się zrealizować 16 z 21 projektów, pozostałe zostały dokończone w 2006 r. w ramach tzw. środków niewygasających. W 2006 r. pula pieniędzy przeznaczona na realizację Kontraktów Wojewódzkich wyniosła 413.080.000 zł, z czego województwo małopolskie miało do dyspozycji środki o łącznej wartości 27.717.668 zł. Sumę tę przeznaczono na realizację 5 zadań. W ramach działania 3.2. „Rozwinięte przemysły regionalnej szansy” na rewitalizację i modernizację obiektów w 2006 r. wydano 8.400.000 zł, z czego środki z budżetu państwa wyniosły 50% – 4.200.000 zł, druga część pochodziła z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Powyższe finanse przeznaczone zostały na:

- Adaptację poddasza budynku Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie przy ul. Rajskiej 1, I etap – łączna kwota dofinansowania 5.800.000 zł.
- Rewitalizację siedziby Muzeum Okręgowego w Tarnowie, II etap – łączna kwota dofinansowania 400.000 zł.

- Rewitalizację Zamku w Dębnie – łączna kwota dofinansowania 500.000 zł.
- Rozwój skansenów w Małopolsce. Rozbudowa Sądeckiego Parku Etnograficznego – łączna kwota dofinansowania 400.000 zł.
- Rozbudowę i modernizację budynku Małopolskiego Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu – łączna kwota dofinansowania 400.000 zł.
- Remont, przebudowę i modernizację siedziby oraz otoczenia Teatru im. St. I. Witkiewicza, I etap – łączna kwota dofinansowania 400.000 zł;
- Remont obiektu Filharmonii im. K. Szymanowskiego – łączna kwota dofinansowania 500.000 zł.

W ramach wdrażania Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski podejmowane są kompleksowe działania mające na celu rewaloryzację i rewitalizację układów urbanistycznych. W analizowanym okresie, którego dotyczy sporządzone opracowanie (od 1 sierpnia 2005 r. do 31 lipca 2007 r.) konsekwentnie realizowane są cele służące wdrożeniu Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego. Działania te w województwie małopolskim podejmowane są dzięki przyjętym programom i działaniom Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Narodowego Programu Kultury, Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków oraz instrumentu wpierającego strategię rozwoju regionalnego – Kontraktu Wojewódzkiego.

3.2. Programy wspólnotowe oraz fundusze strukturalne

Wraz z wejściem do Unii Europejskiej Polska stała się podmiotem unijnej polityki regionalnej. To umożliwiło dostęp do unijnych programów i możliwość korzystania z unijnych funduszy finansowych. Istotną kwestią w korzystaniu ze środków unijnych jest zasada współfinansowania – pieniądze pochodzą zarówno ze środków krajowych jak i unijnych.

Zgodnie z art. 151 traktatu amsterdamskiego Polska otrzymuje środki finansowe na rzecz kultury. Zakres działań obejmuje zadania związane z ochroną narodowego dziedzictwa kulturowego oraz edukację i podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie historii i kultury. Polska korzystała z dofinansowania unijnego w zakresie kultury:

- przez fundusze przekazywane w ramach programów skierowanych do sektora kultury (Program Kultura 2000),
- przez fundusze strukturalne, jeśli związane były z rozwojem lokalnym i regionalnym i prowadziły do powstania nowych miejsc pracy. W obszarze kultury najważniejsze znaczenie miały ZPORR, SPO, Europejski Fundusz Społeczny, Interreg III i EOG.

3.2.1. Program Kultura 2000

Program Kultura 2000 był realizowany w latach 2000–2006. Jego celem było promowanie i rozwój dialogu kulturalnego w Europie, promowanie różnorodności kulturalnej europejskiego dorobku i tradycji kulturalnej, zwiększanie dostępu społeczeństwa do dóbr kultury. Każdego roku ogłaszany był nowy nabór wniosków aplikacyjnych dotyczących projektów jednorocznych (trwających do 12 miesięcy) oraz projektów wieloletnich (od 24 do 36 miesięcy). Program swym zainteresowaniem obejmował wszystkie dziedziny kultury – od sztuk wizualnych i performatywnych po dziedzictwo kulturowe oraz sektor książki, czytelnictwa i tłumaczeń. Strona polska mogła zgłaszać własne projekty, jak również brać udział w projektach ogłaszanych przez inne kraje UE. W ramach programu Kultura 2000 każdego roku w sposób priorytetowy traktowany był jeden z sektorów działalności kulturalnej. Projekty zrealizowane w Małopolsce:

- Dziedzictwo, pamięć, społeczność lokalna. Dwuletni projekt międzynarodowy, współfinansowany z funduszy UE Kultura 2000.
- Polska część projektu „nowa_huta.rtf” (relacje, teksty, forma) *obejmuje* trzy moduły: „Ikony Nowej Huty”, „Temat na Willowym” oraz „Bagaż odnaleziony”. W roku 2005 powstały: Księga Uwolnionych Tekstów – zapis 17 rozmów z mieszkańcami Nowej Huty (promocja odbyła się na wiosnę 2006), 5 nowych plakatów dla Nowej Huty (promocja jak wyżej), raport dla miasta Kraków wypracowany z mieszkańcami dzielnicy o możliwościach rewitalizacji pierwszego rynku w Nowej Hucie (na osiedlu Willowym). Odbyły się też warsztaty z seniorami przygotowujące wystawę „Bagaż odnaleziony”.

3.2.2. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (EFRR – ZPORR)

Celem strategicznym ZPORR było: „Tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu kraju, jego spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z Unią Europejską”. Realizacja powyższych celów odbywała się za pomocą priorytetów i działań obejmujących wiele dziedzin. W latach 2004–2006 dostępne były następujące 3 działania wspierające sferę kultury w ramach trzech priorytetów:

- Działanie 1.4. Rozwój turystyki i kultury.
- Działanie 3.1. Obszary wiejskie.

- Działanie 3.3. Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powoj- skowe.

Na realizację ZPORR w latach 2004–2006 zostało zaangażowanych 4230,1 mln euro. Wielkość środków dla województwa małopolskiego w ramach ZPORR wyniosła 185,2 mln euro, w tym na:

- Działanie 1.4. – 16,6 mln euro,
- Działanie 3.1. – 23,9 mln euro,
- Działanie 3.3. – 4,7 mln euro.

Działanie 1.4. Rozwój turystyki i kultury

Do głównych celów Działania 1.4. należały: wzrost kultury i turystyki jako czynników stymulujących rozwój gospodarczy regionu, rozbudowa infra-

struktury i podniesienie konkurencyjności oferty turystycznej i kulturalnej. W ramach działań z zakresu kultury o dofinansowanie unijne mogły ubiegać się:

- projekty związane z rewitalizacją i rewaloryzacją układów urbanistycznych,
- projekty związane z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych przed zagrożeniem,
- projekty zakładające modernizację obiektów zabytkowych, a tym samym przyczyniające się do wzrostu zainteresowania dziedzictwem kulturowym regionu.

Tabela 4. Lista projektów wybranych przez Zarząd Województwa Małopolskiego do dofinansowania w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004–2006

Ip.	Wnioskodawca	Projekt	Dofinansowanie	Całkowita wartość projektu	Termin realizacji projektu
1.	Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu	Budowa Miasteczka Galicyjskiego w Nowym Sączu – I etap	7.641.410,25 zł	12.430.027,34 zł	IV kwartał 2005 r. –IV kwartał 2007 r.
2.	Miasto i gmina Niepołomice	Adaptacja części Zamku Królewskiego w Niepołomicach na centrum konferencyjne z zapleczem hotelowym	4.373.271,00 zł	8.098.690,62 zł	II kwartał 2006 r. –I kwartał 2007 r.
3.	Archidiecezja Krakowska	Tarcza – instalacja systemów zabezpieczających w drewnianych sakralnych obiektach w Małopolsce	3.859.287,00 zł	5.145.716,00 zł	I kwartał 2006 r. –IV kwartał 2007 r.
4.	Gmina Stary Sącz	Przebudowa średniowiecznego Rynku w Starym Sączu	6.483.344,77 zł	10.159.427,77 zł	II kwartał 2006 r. –I kwartał 2007 r.

5.	Tatrzański Park Narodowy	Rewitalizacja zespołu dworsko-parkowego położonego w Kuźnicach (Tatrzański Park Narodowy)	3.702.600,00 zł	6.022.896,00 zł	II kwartał 2006 r. –I kwartał 2008 r.
6.	Kongregacja Eremi- tów Kamedułów Góry Koronnej Klasztor	Modernizacja i adaptacja dawnego Domu Fundatora i Infirmerii w klasztorze oo. Kamedułów w Krakowie	4.224.425,46 zł	5.632.567,31 zł	II kwartał 2006 r. –I kwartał 2007 r.
7.	Opactwo oo. Benedyktynów w Tyńcu	Ochrona światowego dziedzictwa kulturowego przez rewitalizację zabytkowego Opactwa oo. Benedyktynów w Tyńcu	3.330.909,00 zł	9.170.000,00 zł	od II kwartału 2006 r.
8.	Opera Krakowska w Krakowie	Przebudowa i modernizacja Opery Krakowskiej przy ul. Lubicz w Krakowie	30.413.412,00 zł	76.358.469,00 zł	III kwartał 2004 r. – II kwartał 2008 r.
9.	Miasto Oświęcim	Remont i adaptacja Zamku Piastowskiego w Oświęcimiu	4.064.826,75 zł	5.419.769,00 zł	III kwartał 2006 r.
	Suma		68.093.486,23 zł	138.437.554,04 zł	

Działanie 3.1. Obszary wiejskie

Głównym założeniem działania 3.1. jest przeciwdziałanie marginalizacji obszarów wiejskich poprzez zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i gospodarczej regionu. W ramach tych działań w obszarze lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej realizowane są zadania służące rozbudowie infrastruktury turystycznej i kultury, a w szczególności stworzenia zaplecza kulturalnego i rozrywkowego oraz dokonano rewitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

Tabela 5. Lista projektów wybranych przez Zarząd Województwa Małopolskiego do dofinansowania w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004–2006 (stan z 31. 07. 2007 r.)

Ip.	Wnioskodawca	Nazwa projektu	Dofinansowanie	Wartość projektu
1.	Gmina Wiśniowa	Odbudowa przedwojennego obserwatorium astronomicznego Miasteczko Gwiazdne Lubomir	1.073.199,15 zł	1.788.665,26 zł
2.	Centrum Paderewskiego Tarnów – Kąśna Dolna	Renowacja zabytkowego kompleksu dworsko-parkowego w Kąśnej Dolnej – etap II remontu dworku	328.949,96 zł	672.121,49 zł
3.	Powiat tarnowski	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej powiatu tarnowskiego	87.898,33 zł	170.452,00 zł
	Suma		1.490.047,44 zł	2.631.238,75 zł

Działanie 3.3. Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe, powojkowe

W ramach działania 3.3. wspierane są projekty, których celem jest rewitalizacja układów urbanistycznych poprzez renowację znajdujących się na tym terenie obiektów ważnych pod względem architektonicznym i historycznym. Najważniejszym celem jest ożywienie gospodarcze i społeczne miast i dzielnic oraz zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego.

Tabela 6. Zestawienie projektów i wypłaconych środków w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (stan z 31. 07. 2007 r.)

Ip.	Wnioskodawca	Nazwa projektu	Dofinansowanie
1.	Gmina Andrychów	Rewitalizacja obszarów miejskich w Andrychowie – przebudowa ul. Rynek – etap I	529.243,59 zł
2.	Gmina miejska Trzebinia	Rewitalizacja placu targowego w Trzebini	587.682,48 zł

3.	Wspólnota Mieszkaniowa nieruchomości przy ul. Rynek 22 (Tarnów)	Stare i nowe w Tarnowie. Renowacja zabytkowej kamienicy na Starówce dla tworzenia nowych miejsc pracy	325.840,80 zł
4.	Miasto Wolbrom	Park miejski – centrum rekreacyjno-wypoczynkowe dla dzieci i młodzieży	59.672,81 zł
	Suma		1.502.439,68 zł

3.2.3. SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich

W ostatnich trzech latach małopolska wieś zmieniła swój wizerunek dzięki funduszom, które pochodziły z Sektorowego Programu Operacyjnego pt. „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006”. Program określał strategię i kierunki działań w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Wdrażany w całym kraju Program w latach 2004–2006 finansowany był z budżetu państwa, samorządów lokalnych, z prywatnych środków oraz z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie (EFOiGR), Sekcja Orientacji (EAGGF).

SPO ROL, Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) oraz inne programy w ramach Narodowego Planu Rozwoju realizowane są poprzez 3 priorytety:

- Wspieranie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym.
- Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.
- Pomoc techniczną.

Priorytet II – Zrównoważony Rozwój Obszarów Wiejskich zakłada poprawę warunków życia mieszkańców wsi, rozwój funkcji kulturowych i społecznych wsi oraz wspieranie działalności gospodarczej na tym obszarze z zachowaniem jego walorów kulturowych i środowiskowych. W ramach tego priorytetu realizowane jest działanie 2.3. „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego wsi”, za wdrażanie którego odpowiedzialny jest samorząd województwa. Działanie to cieszy się największym zainteresowaniem. Efektem projektów realizowanych w latach 2004–2006 była modernizacja obiektów kultury i placówek sportowych oraz odnowienie centrów wsi dzięki renowacji zabytkowej zabudowy (poniżej znajduje się szczegółowy opis realizowanych działań w województwie małopolskim).

W ramach działania 2.3 „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego” w województwie małopolskim w latach 2004–2006:

- w powiecie bocheńskim dofinansowano 4 projekty na kwotę 897.769 zł:
 - „Szkoła ginących zawodów jako sposób na zachowanie tradycji i integracji lokalnej społeczności w gminie Żegocina” – dofinansowanie 78.626 zł;
 - „Odnowa wsi poprzez budowę Gminnego Centrum Rekreacji, Turystyki i Sportu w Rdzawie”, gmina Trzciana – dofinansowanie 422.470 zł;
 - „Odnowa centrum – przebudowa centrum Łapanowa”, gmina Łapanów – dofinansowanie 358.766 zł;
 - „Adaptacja budynku OSP w Starym Wiśniczu na Ośrodek Edukacji Regionalnej”, gmina Nowy Wiśnicz – dofinansowanie 37.907 zł.
- w powiecie brzeskim dofinansowanie otrzymało 12 projektów na łączną kwotę 3,2 mln zł, w tym:
 - „Budowa centrum rekreacyjno-sportowego wsi Gnojnik” – dofinansowanie 394.462 zł;
 - „Odnowa wsi – kształtowanie i zagospodarowanie centrum miejscowości Szczurowa” – dofinansowanie 326.696 zł;
 - „Wzbogacenie bazy sportowo-rekreacyjnej w sołectwach Dobrociesz, Kąty, Porąbka Iwkowska, Wojakowa” – dofinansowanie 264.240 zł;
- w powiecie chrzanowskim dofinansowanie w wysokości 487.682 zł otrzymały 2 projekty:
 - „Budowa Domu Wiejskiego w Mirowie”, gmina Alwernia, kwota dofinansowania – 152.277 zł;
 - „Ukształtowanie przestrzeni publicznej centrum wsi z modernizacją Wiejskiego Domu Kultury w Ligocie” – dofinansowanie 335.405 zł;
- w powiecie dąbrowskim dofinansowanie w kwocie 925.304,00 zł otrzymało 5 projektów:
 - zmodernizowano obiekty kultury w gminach Bolesław, Mędrzechów oraz Szczucin,
 - powstały nowe placówki rekreacyjne;

- w powiecie gorlickim dofinansowano 12 projektów na kwotę 3.010.743 zł, w tym
 - zmodernizowano obiekty kultury w gminach Lipinki, Moszczenica i Bobowa;
- w powiecie krakowskim dofinansowanie otrzymało 8 projektów na kwotę 2,2 mln zł, w efekcie czego:
 - odnowiono obiekty kulturalne w gminach Sułoszowa, Jerzmanowice-Przebinia oraz Zielonki;
- w powiecie limanowskim dofinansowanie w wysokości 3,3 mln zł otrzymało 15 projektów; w ramach prac modernizacyjnych:
 - odnowiono i wyposażono obiekty kultury w gminach Limanowa, Dobra, Tymbark i Kamienica;
 - odnowiono centrum wsi w gminie Łukowica (kwota dofinansowania 449.000 zł) oraz zmodernizowano przestrzeń publiczną w gminach Limanowa, Kamienica, Mszana Dolna, Niedźwiedź i Tymbark;
- w powiecie miechowskim dofinansowano 3 projekty na kwotę 738.221 zł, m. in.:
 - „Centrum Kultury Wsi Miechowskiej” – dofinansowanie 281.328 zł;
 - „Remont i adaptacja budynku wielofunkcyjnego dla celów oświatowych i obsługi ruchu turystycznego” – dofinansowanie 140.707 zł;
 - „Świetlica wiejska – obiekty pełniące funkcje społeczne i kulturalne” – dofinansowanie 316.186 zł;
- w powiecie myślenickim dofinansowanie w wysokości 3,4 mln zł otrzymało 6 projektów m.in.:
 - adaptacja pomieszczenia na świetlicę kulturalno-środowiskową w Trzebuni – dofinansowanie 192.746 zł.
- w powiecie nowosądeckim dofinansowanie otrzymało 11 projektów na kwotę 3,8 mln zł., z tego:
 - zmodernizowano obiekty kultury w gminach Korzenna oraz Stary Sącz, dwa centra wsi w gminie Muszyna oraz przestrzeń publiczną w gminie Nawojowa;
- w powiecie nowotarskim dofinansowano 9 projektów na kwotę 2,2 mln zł, w tym:
 - odnowiono zabytkowe centrum wsi Orawka – dofinansowanie 188.975 zł;
 - wykonano roboty budowlane w Gminnym Ośrodku Kultury w Łopusznej – dofinansowanie 164.866 zł;
- w powiecie olkuskim dofinansowano 4 projekty na kwotę 285.593 zł;
- w powiecie oświęcimskim dofinansowano 6 projektów na kwotę 1,7 mln zł., w tym:
 - park zabytkowy w gminie „Polanka Wielka” – kwota dofinansowania 221.261 zł;
- w powiecie proszowickim dofinansowano 4 projekty na kwotę 1,6 mln zł, w tym:
 - remont Gminnego Ośrodka Kultury wraz z zagospodarowaniem terenu – dofinansowanie 249.396 zł;
 - adaptację i remont połączony z modernizacją oraz wyposażeniem obiektu dawnej cerkwi w Nowym Brzesku na Centrum Kultury wraz z otoczeniem – dofinansowanie 450.000 zł;
- w powiecie suskim dofinansowanie otrzymały 2 gminy na kwotę 580.090 zł, z tego:
 - za 280.148 zł wykonano remont instytucji pełniącej funkcję kulturalną w Skawicy w gminie Zawoja;
- w powiecie tarnowskim dofinansowanie otrzymało 16 projektów na kwotę 3,9 mln zł, w tym:
 - odnowiono zabytkowy kompleks dworkowo-parkowy w Kąsnej Dolnej, w gminie Ciężkowice – kwota dofinansowania 396.642 zł;
 - odnowiono centrum wsi Wietrzychowice – dofinansowanie 322.820 zł;
- w powiecie wadowickim dofinansowano 5 projektów na kwotę 1,4 mln zł, w tym:
 - ożywienie centrum wsi Jastrzębia w oparciu o dobra małopolskiej architektury podworskiej – dofinansowanie 251.260 zł;
 - wyposażenie technologiczne sali widowiskowej w Kalwarii Zebrzydowskiej – dofinansowanie 376.060 zł;
- w powiecie wielickim dofinansowanie na kwotę 2,9 mln zł otrzymało 10 projektów, z czego:
 - zmodernizowano centrum rekreacyjno-kulturalne w gminie Biskupce, odnowiono budynek Izby Regionalnej w gminie Gdów;
 - przebudowano obiekt pełniący funkcje kulturalne w gminie Wieliczka.

Łączna wartość dofinansowania w ramach działania 2.3. „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego w województwie małopolskim w latach 2004–2006” wyniosła 36.525.402,35 zł.

Tabela 7. Zestawienie projektów i wypłaconych środków w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich. Stan z 31. 07. 2007 r.

Powiat	Liczba projektów	Wysokość dofinansowania (zł) ZPORR działania: 1.4, 3.1, 3.3	Wysokość dofinansowania (zł) SPO działanie 2.3	Łączna wartość dofinansowania (zł)
bocheński	4	0	897.769	897.769,00
brzeski	12	0	3.200.000	3.200.000,00
chrzanowski	3	587.682,48	487.682	1.075.364,48
dąbrowski	5	0	925.304	925.304,00
gorlicki	12	0	3.010.743	3.010.743,00
krakowski	12	41.828.033,46	2.200.000	44.028033,46
limanowski	15	0	3.300.000	3.300.000,00
miechowski	3	0	738.221	738.221,00
myślenicki	7	1.073.199,15	3.400.000	4.473.199,15
nowosądecki	13	14.124.755,02	3.800.000	17.924.755,02
nowotarski	9	0	2.200.000	2.200.000,00
olkuski	5	59.672,81	285.593	345.265,81
oświęcimski	7	4.064.826,75	1.700.000	5.764.826,75
proszowicki	4	0	1.600.000	1.600.000,00
suski	2	0	580.090	580.090,00
tatrzański	1	3.702.600,00	0	3.702.600,00
tarnowski	19	742.689,09	3.900.000	4.642.689,09
wadowicki	6	529.243,59	1.400.000	1.929.243,59
wielicki	11	4.373.271,00	2.900.000	7.273.271,00
Suma	150	71.085.973,35	36.525.402	107.611.375,35

3.2.4. Interreg III

Inicjatywa Wspólnotowa Interreg działa w myśl zasady nieograniczonego rozwoju państw wspólnotowych oraz integracji obszaru europejskiego. Celem Interreg jest wspieranie transgranicznej (komponent A), transnarodowej (komponent B) i międzynarodowej (komponent C) współpracy na zewnątrz i wewnątrz granic Unii Europejskiej. Interreg finansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

W ramach komponentu A realizowany jest program transgranicznej współpracy polsko-słowackiej. Celem programu jest wspieranie rozwoju gospodarczego, kulturowego i społecznego na pograniczu polsko-słowackim. W województwie małopolskim zrealizowany został Program pn. Polska–Republika Słowacka 2004–2006, w którym uczestniczyły również województwa: podkarpackie i śląskie, a z Małopolski powiaty: gorlicki, limanowski, myślenicki, nowosądecki, nowotarski, suski, tatrzański, wadowicki oraz m. Nowy Sącz.

Po stronie słowackiej w inicjatywie tej brały udział kraje Žilinsky i Prešovsky.

Program realizowany jest w ramach dwóch priorytetów: 1. rozwój społeczno-gospodarczy, 2. rozwój zasobów ludzkich i promocja przedsiębiorczości. W ramach Priorytetu 2, działanie 2 – ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – dofinansowane zostały projekty:

- dążące do stworzenia wspólnych produktów kulturowych i turystycznych,
- promujące walory dziedzictwa kulturowego regionów,
- służące nawiązywaniu współpracy pomiędzy instytucjami kulturalnymi.

W latach 2004–2008 alokacja środków finansowych dla komponentu IIIa w ramach programu Polska–Republika Słowacka 2004 wyniosła 10.501.719 euro. Najwięcej środków finansowych z terenu Polski otrzymało województwo małopolskie (40%), województwo śląskie i podkarpackie po 30%. W latach 2004–2006 na terenie województwa małopolskiego realizowano 8 projektów.

Tabela 8. Lista projektów z województwa małopolskiego rekomendowanych do dofinansowania z EFRR w latach 2004–2006

Beneficjent	Nazwa projektu	Przyznane dofinansowanie (euro)
Stowarzyszenie Babiej Góry	Wydanie publikacji promującej walory przyrodnicze i kulturowe pogranicza polsko-słowackiego <i>Drogi, ścieżki i bezdroża Orawy</i>	42.000
Powiat tatrzański	Wykorzystanie tradycyjnych produktów regionalnych do rozwoju turystyki kulturowej w rejonie tatrzańskim	55.000
Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu	Rozbudowa Sądeckiego Parku Etnograficznego w Nowym Sączu o sektor kolonistów niemieckich	300.000
Związek Euroregion „Tatry”	Spotkania siedmiu kultur pogranicza polsko-słowackiego „Od Ladislava Mednyánszkého do Jana Kantego Pawлуśkiewicza”	64.000
Powiat nowosądecki	Międzykulturowy Szlak Turystyczny Pogranicza Polsko-Słowackiego	40.000
Gmina miejska Gorlice	Rozwój regionu granicznego przez wspólną promocję i realizację Domu Polsko-Słowackiego w Gorlicach	396.000

Babiogórski Park Narodowy	Lasy bogactwem naturalnym regionu babiogórskiego – podniesienie wiedzy przyrodniczej społeczeństwa dla zrównoważonego rozwoju	38.000
Gmina Krynica Zdrój	Rozwój regionu przygranicznego przez wspólną promocję i budowę Domu Polsko-Słowackiego w Czyrnej	98.000
Suma		1.033.000

3.2.5. EOG – Europejski Obszar Gospodarczy

W latach 2004–2009 Polska otrzymała 533,5 mln euro z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF).

Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego to dodatkowe obok Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności źródła bezzwrotnej pomocy zagranicznej. O dofinansowanie z wyżej wymienionych środków mogą ubiegać się kraje członkowskie Unii Europejskiej. Środki finansowe przekazywane są w ramach obszarów priorytetowych.

W ramach priorytetu 3. „Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa” dofinansowane są projekty, które zakładają rewitalizację obiektów historycznych, zabytkowych, przemysłowych i historycznych obszarów miejskich na cele kulturalne, odbudowy i rozbudowy miejsc instytucji kultury o znaczeniu europejskim oraz ochrony miejsc pamięci i martyrologii. Całkowita kwota przeznaczona na ten priorytet w latach 2004–2009 z Mechanizmu Finansowego EOG wynosi 78,65 mln euro.

W 2005 roku z województwa małopolskiego w ramach priorytetu 3. dofinansowanie otrzymały:

- Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie – na modernizację oficyny swej siedziby. Całkowita kwota projektu wyniosła 2.177.721 euro, w tym 1.776.493 euro dofinansowania.
- Towarzystwo Jezusowe – Prowincja Polski Południowej „Jezuickie Perły Południa” – Ochrona Kulturowego Dziedzictwa Europejskiego. Przedmiotem projektu jest wykonanie prac remontowo-konserwatorskich w 3 obiektach jezuickich w Krakowie: kościele św. Barbary, Jezuickim Domu Zakonnym oraz Bazylice Najświętszego Serca Pana Jezusa. Termin realizacji projektu wyniesie 36 miesięcy – od grudnia 2006 roku do grudnia 2009 roku. Koszt całkowity inwestycji to 2.358.256 euro, z czego dofinansowanie przez Mechanizm Finansowy EOG wyniesie 2.004.517 euro.

Dzięki przesunięciu środków alokacji z lat 2004–2005 pomiędzy priorytetami Mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego, część środków finansowych została przesunięta do priorytetu Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast. Dzięki temu możliwe było sfinansowanie remontu i modernizacji Galerii Sztuki Polskiej XIX wieku w krakowskich Sukiennicach. Muzeum Narodowe w Krakowie otrzymało dofinansowanie w wysokości 5.236.116 euro. Koszt realizacji projektu wyceniony został na 6.160.000 euro. Planowany czas realizacji projektu wynosi 27 miesięcy. Prace remontowe ruszyły w styczniu 2007 roku.

Kultura przyczynia się do rozwoju kraju i danego regionu, pozwala na zachowanie i poszanowanie własnej odrębności regionalnej i kulturowej. Działalność kulturalna może być i jest dziś finansowana z unijnych funduszy strukturalnych, które wspierają działania zmierzające do ponoszenia świadomości społeczeństwa w zakresie kultury i zachowanie dziedzictwa kulturowego danego kraju. Instrumentami finansowania działań przyczyniających się do rozkwitu kultury na terenie województwa małopolskiego w latach 2005–2007 były m. in.: EFRR ZPORR, SPO ROL, Interreg III oraz EOG. Działania realizowane w ramach poszczególnych priorytetów funduszy skierowane były na realizację projektów kulturalnych, dzięki którym **przeprowadzono rewitalizację kilkudziesięciu obiektów historycznych, kulturalnych, obszarów miejskich i rozbudowano wiele miejsc instytucji kultury**. Większość z tych programów realizowana jest w okresach wieloletnich, stąd ich efekty widoczne będą w kolejnych latach.

Łączna wartość dofinansowania w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF) w 2005 roku wyniosła 9.017.126,00 euro (36.068.504,00 zł).

4. FUNKCJONALNE ZARZĄDZANIE DZIEDZICTWEM

4.1. Opieka nad zbiorami muzealnymi

Na terenie województwa małopolskiego w roku 2005 znajdowały się 104 muzea wraz z oddziałami, co stanowi ponad 15% ogółu obiektów tego typu w kraju i lokuje Małopolskę pierwszej pozycji ze względu na liczbę muzeów wśród pozostałych województw. Dane z 2006 roku wskazują na liczbę 103, jedno muzeum zostało zlikwidowane, przez co liczba muzeów wraz z oddziałami na terenie województwa zrównała się z liczbą tychże instytucji na terenie województwa mazowieckiego. W analizowanym okresie liczba muzeów zmniejszyła się również na terenie województwa łódzkiego, natomiast w pozostałych województwach zwiększyła się lub pozostała bez zmian. Warto jednak podkreślić, że małopolskie muzea są bardzo atrakcyjne dla zwiedzających, co przekłada się na ich wysoką liczbę – liczba zwiedzających muzea i oddziały na terenie województwa w roku 2005 przekroczyła 5,6 mln, co stanowiło blisko 31% zwiedzających w kraju i wśród pozostałych województw była wartością najwyższą w kraju. W roku 2006 nastąpił spadek liczby zwiedzających, jednakże taka tendencja widoczna była na terenie całego kraju (z wyjątkiem województw: śląskiego i wielkopolskiego).

W województwie małopolskim największa liczba muzeów wraz z oddziałami występuje na terenie podregionu miasta Kraków, gdzie swoją siedzibę w roku 2005 miało 41 muzeów. W roku 2006 liczba muzeów w podregionie zmniejszyła się o jedną placówkę w stosunku do roku 2005. Liczba zwiedzających w roku 2005 najwyższa była na terenie podregionu miasta Kraków, natomiast w roku 2006 na obszarze podregionu krakowsko-tarnowskiego, lecz w analizowanym okresie frekwencja w muzeach i oddziałach w tych dwóch podregionach była zbliżona, a liczby zwiedzających różniły się między sobą w niewielkim zakresie.

Analiza szczebla powiatowego wykazuje, iż tylko w powiecie proszowickim nie ma ani jednego muzeum. Największa liczba muzeów występuje na terenie powiatu grodzkiego Kraków. Krakowskie muzea i ich oddziały odwiedziła również największa liczba zwiedzających, choć ich wysoką liczbę odnotowano także na terenie powiatów: oświęcimskiego i wielickiego. Istotne znaczenie dla zachowania tradycji, historii i dziedzictwa narodowego pełnią Oświęcim-Brzezinka – Auschwitz-Birkenau – niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady 1940–1945 oraz Kopalnia Soli w Wieliczce i fakt ten przesądza o wysokiej liczbie zwiedzających.

4.2. Fundacje, stowarzyszenia, instytucje opieki nad zabytkami oraz jednostki administracji publicznej działające na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego

4.2.1. Samorząd Województwa Małopolskiego

Samorząd Województwa Małopolskiego poprzez szereg projektów od roku 1999 nieustannie dofinansowuje zadania konserwatorskie sprawując przez to opiekę nad zabytkami, kierując się przy tym:

- znaczeniem zabytku dla dziedzictwa kulturowego (wartością historyczną, naukową, artystyczną, dostępnością dla społeczeństwa) oraz opiniami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Konserwatora Zabytków Archeologicznych, a w szczególnych przypadkach Diecezjalnego Konserwatora Zabytków,
- stanem zagrożenia, w jakim znajduje się obiekt,
- racjonalnym uzasadnieniem kosztów realizacji planowanych prac, zaangażowaniem finansowym podmiotu występującego o dotację, wskazaniem innych źródeł finansowania prac konserwatorskich.

4.2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego (Dominanta, Zasady wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków)

Realizując „Program współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2005”, Zarząd Województwa Małopolskiego ogłosił w sierpniu 2005 roku II konkurs w dziedzinie ochrony zabytków „Dominanta”. Cele konkursu są zgodne z zadaniami przyjętymi w „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego”, a w szczególności z zadaniem „Kształtowanie krajobrazu kulturowego”, w tym: „Stworzenie systemu ochrony krajobrazu kulturowego”, „Ochrona dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich”, „Ochrona zabytków i rewitalizacja starej zabudowy”. Przedmiotem konkursu w dziedzinie ochrony zabytków były 3 zadania dotyczące:

1. Zabytków ruchomych, w tym zadania „Kunst” – prowadzenia prac konserwatorskich i wyposażenia zabytków o najwyższej wartości oraz „Kolekcja” – prowadzenia prac konserwatorskich kolekcji zabytkowych przedmiotów i dzieł.
2. Zabytków nieruchomych, w tym zadania „Monument – układ, obiekt, dzieło” – prace konserwatorskie przy substancji zabytku nieruchomego wraz z jego otoczeniem.
3. Dokumentowanie zasobów, w tym zadania „Spoina” – wykonywania działań umożliwiających naukowe rozpoznanie i dokumentowanie zabytków i dziedzictwa kulturowego.

W ramach II otwartego konkursu „Dominanta” złożono 69 ofert na sumę oczekiwanego wsparcia w wysokości 3.572.877 zł. Ostatecznie Zarząd Województwa przyznał dotację na realizację 22 zadań na kwotę 300.000 zł.

W 2006 roku w związku ze stanowiskiem Regionalnej Izby Obrachunkowej, stwierdzającym, że ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nie wymienia województwa jako jednostki samorządu terytorialnego uprawnionej do udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, w budżecie województwa małopolskiego na 2006 rok nie zaplanowano środków finansowych na ten cel.

W związku z powyższym – zgodnie z intencją ustawy – środki w wysokości 1.000.000 zł przeznaczono na wsparcie przedsięwzięć z zakresu ochrony zabytków realizowanych przez regionalne instytucje kultury, dla których województwo małopolskie pełni funkcję organizatora oraz na ochronę obiektów zabytkowych szpitali.

W 2007 roku Samorząd Województwa Małopolskiego przeznaczył w ramach Zasad wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych wpisanych do rejestru zabytków łączną kwotę w wysokości 4.864.425 zł.

W roku 2005 liczba dofinansowanych projektów wyniosła 68, natomiast w roku 2007 wzrosła już do 101 projektów. Również kwota, jaką dofinansowano zadania konserwatorskie w roku 2007, uległa znacznemu zwiększeniu w porównaniu do roku 2005.

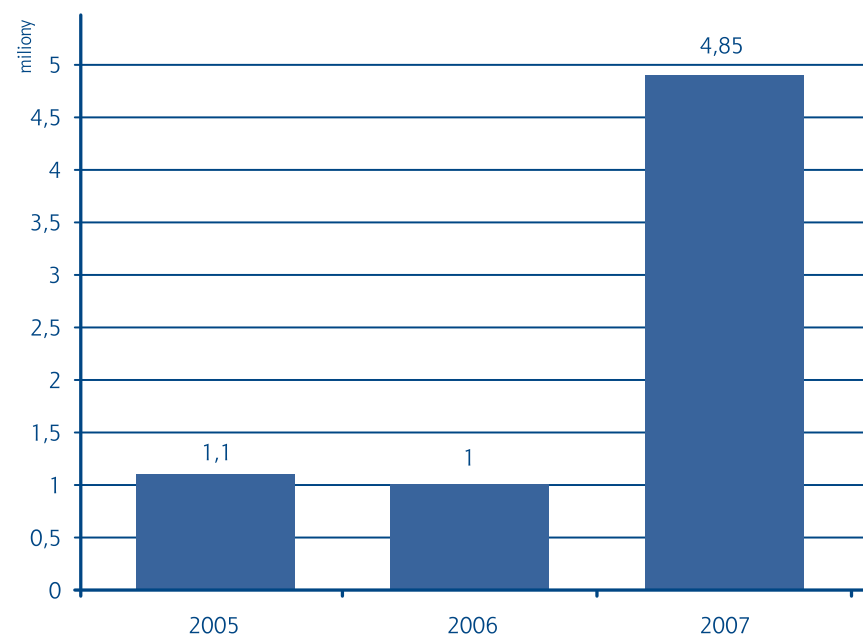
Tabela 9. Wydatki na ochronę zabytków z budżetu Województwa Małopolskiego w latach 2005–2007

Lata	2005	2006	2007
Liczba zadań, które otrzymały dofinansowanie	68	9	101
Wysokość dofinansowania w zł	1.100.000	1.000.000	4.864.425

W związku ze stanowiskiem Regionalnej Izby Obrachunkowej stwierdzającym, że ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nie wymienia województwa jako jednostki samorządu terytorialnego uprawnionego do udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, w budżecie Województwa Małopolskiego na 2006 rok nie zaplanowano środków finansowych na ten cel.

Środki przeznaczono na wsparcie przedsięwzięć z zakresu ochrony zabytków realizowanych przez regionalne instytucje kultury, dla których Województwo Małopolskie pełni funkcję organizatora (m. in. Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, Muzeum Okręgowe w Tarnowie) oraz na ochronę obiektów zabytkowych szpitali, w tym Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego im. św. Ludwika w Krakowie i Krakowskiego Szpitala Specjalistycznego im. Jana Pawła II.

Wykres 2. Dofinansowanie zadań konserwatorskich przez Samorząd Województwa Małopolskiego

W 2005 roku ogółem złożono 185 wniosków na łączną kwotę oczekiwanej dotacji z budżetu Województwa Małopolskiego w wysokości 12.234.649 zł. Wsparcia udzielono 68 podmiotom o łącznej wartości 1.100.000 zł.

Wykaz zadań publicznych i realizujących je podmiotów, którym w 2005 roku udzielono dotacji z budżetu Województwa Małopolskiego w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych w dziedzinie ochrony zabytków. pn. „Dominanta”

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
1.	Prace konserwatorskie polichromii w kościele w Polnej	Polna parafia rzymskokatolicka pw. św. Andrzeja Ap.	15.000
2.	Konserwacja polichromii ścian i sklepienia w prezbiterium kościoła parafialnego w Szalowej	Szalowa parafia rzymskokatolicka pw. św. Michała Archanioła, Szlak Architektury Drewnianej	30.000
3.	Konserwacja barokowego ołtarza Bożego Miłosierdzia w kościele pw. św. Marcina w Łuźnej	Łuźna parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina	14.000
4.	Konserwacja estetyczna gotycko-renesansowej polichromii na stropie nawy (pasy z herbami, południowe zaskrzynienie) w kościele pw. Narodzenia NMP w Krużlowej	Krużłowa parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP	10.000
5.	Konserwacja obrazu <i>Św. Mikołaj</i> w kościele pw. Wszystkich Świętych w Ptaszkowej	Ptaszkowa parafia rzymskokatolicka pw. Imienia Maryi Panny	5.000
6.	Konserwacja techniczno-estetyczna wczesnobarokowych malowideł ściennych (ok. poł. XVII wieku) na gotyckim sklepieniu krzyżowo-żebrowym prezbiterium i podłuczcu tęczy kościoła pw. Św. Bartłomieja (I poł. XV wieku) w Zbyszycach, z uwzględnieniem gotyckiego kamiennarskiego detalu (zworniki i wsporniki żeber sklepienia)	Zbyszyce parafia rzymskokatolicka pw. św. Bartłomieja Ap.	20.000

7.	Konserwacja malowideł ściennych w kościele, dawnej cerkwi greckokatolickiej w Kwiatoniu	Uście Gorlickie parafia rzymskokatolicka pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy	25.000
8.	Konserwacja późnogotyckiego ołtarza szafiastego z kościoła parafialnego pw. św. Zygmunta w Żelichowie – III etap prac (konserwacja techniczna i estetyczna obrazów)	Żelichów parafia rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta	20.000
9.	Konserwacja obrazu <i>Adorowanie Matki Bożej</i>	Sękowa parafia rzymskokatolicka pw. św. Józefa	10.000
10.	Konserwacja rzeźby <i>Święta Anna Samotrzeć</i> z XVI w.	Kraków Muzeum Archidiecezjalne	5.000
11.	Konserwacja ambony z XVII w. z kościoła Narodzenia NMP w Raławicach Olkuskich	Raławice Olkuskie parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP	5.000
12.	Konserwacja ołtarza w kaplicy Matki Bożej Bolesnej w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Orawce	Orawka parafia rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela	30.000
13.	Pełna konserwacja techniczna i estetyczna dwóch ołtarzy bocznych z kościoła parafialnego w Graboszycach	Zator parafia rzymskokatolicka pw. św. Andrzeja Ap.	20.000
14.	Konserwacja drewnianego, złoczonego i polichromowanego ołtarza z obrazami z kaplicy św. Marii Magdaleny w Bazylice Grobu Bożego w Miechowie	Miechów parafia rzymskokatolicka pw. Grobu Chrystusa i św. Jakuba Apostoła Młodsze	10.000
15.	Trzeci etap konserwacji zabytkowej polichromii pod chórem panieńskim w kościele św. Wojciecha w Staniątkach	Staniątki opactwo św. Wojciecha ss. Benedyktynek	25.000

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
16.	Konserwacja ikonostasu	Uście Gorlickie parafia katolicka obrządku greckokatolickiego pw. św. Parascewi	10.000
17.	Konserwacja ikonostasu, kontynuacja z lat 2001–2003	Śnietnica parafia katolicka obrządku greckokatolickiego pw. św. Demetriusza	20.000
18.	Odstonięcie i konserwacja polichromii w nawie kościoła parafialnego pw. św. Jakuba Apostoła w Więctawicach – etap III	Więctawice parafia rzymskokatolicka pw. św. Jakuba Apostoła	10.000
19.	Konserwacja elementów wystroju wnętrza XV-wiecznego kościoła pw. św. M. Magdaleny i św. Stanisława Biskupa BM w Szczepanowie, w tym: XI-wiecznej romańskiej kamienną chrzcielnicę; XIX-wiecznego malowidła ściennego przedstawiającego męczeńską śmierć św. Sebastiana; XV-wiecznego przejścia na dawny chór	Szczepanów parafia rzymskokatolicka pw. św. Stanisława Biskupa	10.000
20.	Konserwacja gotyckiego malowidła ściennego z przedstawieniem scen Legendy św. Doroty w bazylice pw. św. Andrzeja Ap. w Olkuzi, kontynuacja prac	Olkusz parafia rzymskokatolicka pw. św. Andrzeja Ap.	10.000
21.	Konserwacja ikonostasu z cerkwi pw. Opieki Najświętszej Bogurodzicy w Zdyni, kontynuacja prac	Zdynia parafia prawosławna pw. Opieki Najświętszej Bogurodzicy	15.000
22.	Konserwacja tryptyku św. Walentego z kościoła św. Marcina w Krempachach, kontynuacja prac	Krempachy parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina	10.000
23.	Konserwacja kamiennego portalu i dwuskrzydłowych drzwi obitych metalem z 1735 r. w kościele parafialnym pw. św. Benedykta Opata w Imbramowicach	Imbramowice parafia rzymskokatolicka pw. św. Benedykta	20.000

24.	Prace konserwatorskie zabytkowej polichromii w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Małastowie	Małastów parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny	20.000
25.	Konserwacja i restauracja XIX-wiecznego feretronu z kościoła parafialnego pw. św. Bartłomieja Ap. w Jerzmanowicach	Jerzmanowice Fundacja Ziemi Krakowskiej	3.000
26.	Konserwacja ołtarza bocznego oraz drzwi z kruchty do nawy w kaplicy pw. św. Jana Chrzciciela w Jerzmanowicach	Jerzmanowice parafia rzymskokatolicka pw. św. Bartłomieja Apostoła	10.000
27.	Konserwacja obiektów stanowiących wyposażenie Pałacu Arcybiskupiego	Kraków Kuria Metropolitalna	20.000
28.	Gotycki obraz ze scenami <i>Święta Rodzina</i> i <i>Męczeństwo św. Wojciecha</i> z kościoła w Męcinie	Męcina parafia rzymskokatolicka pw. św. Antoniego Opata	15.000
29.	Konserwacja i restauracja obrazu <i>Św. św. Piotr i Paweł</i> z XVII w., kontynuacja prac	Hebdom parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP	7.000
30.	Konserwacja belki łuku tęczy ze sceną ukrzyżowania	Przyszowa parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja	10.000
31.	Konserwacja obiektów ruchomych wyposażenia zabytkowego kościoła pw. św. Elżbiety Węgierskiej, kontynuacja prac	Trybsz parafia rzymskokatolicka pw. św. Elżbiety Węgierskiej	10.000
32.	Konserwacja ołtarza głównego barokowego (pocz. XVIII w.) w zabytkowym kościele z 1750 r. pw. św. Marcina – kontynuacja prac	Gromnik parafia rzymskokatolicka pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej	20.000
33.	Konserwacja wybitnych dzieł malarstwa polskiego ze zbiorów Muzeum w Bochni	Bochnia Muzeum im. prof. Stanisława Fischera	10.000
34.	Konserwacja dekoracji malarskiej – polichromii wnętrza z I poł. XIX w. w kościele drewnianym pw. św. Mikołaja z I poł. XVI w., kontynuacja prac	Brzozowa parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja	15.000
35.	Konserwacja fragmentu XV-wiecznego <i>Tryptyku Dominikańskiego</i>	Kraków klasztor oo. Dominikanów	9.000

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
36.	Konserwacja stali barokowych z 1667 r. z cyklem 16 obrazów <i>Dzieje św. Jana Chrzciciela i św. Stanisława Biskupa</i>	Bochnia parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja	30.000
37.	Konserwacja <i>Grupy Ukrzyżowania</i> XV/XVI w. z belki łuку tęczowego	Marcyporęba parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina	10.000
38.	Konserwacja ołtarza głównego – gotyckiego tryptyku z pocz. XVI w. (konserwacja estetyczna rewersów skrzydeł oraz pełna konserwacja atependium), kontynuacja zadania, ostatni etap prac	Dębno parafia rzymskokatolicka pw. św. Michała Archanioła	20.000
39.	Konserwacja ołtarza głównego – elementów gotyckiego tryptyku z pocz. XVI w. pochodzących z kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Harkłowej	Harkłowa parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	10.000
40.	Wykonanie prac konserwatorskich detali architektonicznych na elewacji północnej, południowej i zachodniej bazyliki klasztoru oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej	Kalwaria Zebrzydowska klasztor oo. Bernardynów	20.000
41.	Prace konserwatorskie przy gotyckich elewacjach i kamiennych detalach architektonicznych prezbiterium kościoła stanowiących układ urbanistyczny zakrystii i kościoła pw. św. św. Piotra i Pawła w Bolechowicach	Bolechowice parafia rzymskokatolicka pw. św. św. Piotra i Pawła	7.000
42.	Generalny remont i modernizacja budynku dawnego szpitala im. św. Ducha Fundacji Królowej Jadwigi	Biecz Fundacja na Rzecz Ubogich im. św. Jadwigi Królowej	60.000
43.	Remont kapitalny drewnianego zabytkowego kościółka w Łopusznej	Łopuszna parafia rzymskokatolicka pw. Przenajświętszej Trójcy	45.000
44.	Konserwacja dekoracji sgraffitowej Domu Kapelana – Dom św. Kingi	Stary Sącz klasztor ss. Klarysek	40.000
45.	Remont pokrycia dachowego oraz części konstrukcji dachowej kościoła pw. św. św. ap. Szymona i Judy Tadeusza pochodzącego z I poł. XVI wieku	Nidek parafia rzymskokatolicka pw. św. św. ap. Szymona i Judy Tadeusza	40.000

46.	Wykonanie kompleksowych badań mających na celu opracowanie szczegółowego programu prac konserwatorskich w kaplicy św. Marii Magdaleny w Bazylice Grobu Bożego w Miechowie oraz rozpoznanie przyczyn zniszczeń i zapobieganie im	Miechów parafia rzymskokatolicka pw. Grobu Chrystusa i św. Jakuba Apostoła Młodsze	20.000
47.	Konserwacja ołtarza głównego z Kościoła Parafialnego w Sękowej	Sękowa parafia rzymskokatolicka pw. św. Józefa Oblubieńca NMP	10.000
48.	Konserwacja ołtarza Matki Bożej Częstochowskiej z parafii pw. św. Marii Magdaleny w Zalasie	Zalas parafia rzymskokatolicka pw. św. Marii Magdaleny	10.000
49.	Konserwacja ikonostasu z cerkwi pw. Opieki Najświętszej Bogurodzicy w Zdyni, kontynuacja prac	Zdynia parafia prawosławna Opieki Najświętszej Bogurodzicy	10.000
50.	Prace konserwatorskie przy neobarokowym ołtarzu <i>Serce Pana Jezusa</i>	Czermna parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina i MB Pocieszenia	10.000
51.	Renowacja zabytkowych organów w kościele bł. Szymona z Lipnicy w Lipnicy Murowanej	Lipnica Murowana parafia rzymskokatolicka pw. św. Andrzeja Apostoła	10.000
52.	Konserwacja ambony XVIII w., I etap: konserwacja techniczna	Hebdów parafia rzymskokatolicka pw. NMP Wniebowziętej	7.000
53.	Konserwacja późnogotyckiego ołtarza szafiastego z kościoła parafialnego pw. św. Zygmunta w Żelichowie – IV etap prac	Żelichów parafia rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta	20.000
54.	Konserwacja ołtarza głównego z kościoła Narodzenia NMP w Raławicach Olkuskich	Raławice Olkuskie parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP	10.000
55.	Konserwacja kamiennej chrzcielnicy z herbem Fogel-Weder z pocz. XVI w. w drewnianym kościele pw. św. Andrzeja z I poł. XVI w.	Osiek parafia rzymskokatolicka pw. św. Andrzeja Apostoła	8.000
56.	Konserwacja <i>Grupy Ukrzyżowania</i> XV/XVI w. z belki łąki tęczowego w kościele pw. św. Marcina w Marcyporębie, kontynuacja prac	Marcyporęba parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina	8.000

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
57.	Konserwacja sześciu XVIII-wiecznych drewnianych rzeźb figuralnych pochodzących z niezachowanych elementów wystroju wnętrza dawnego kościoła w Jerzmanowicach	Jerzmanowice Fundacja Ziemi Krakowskiej im. Jana Sroczyńskiego	7.000
58.	Konserwacja stali północnych w kościele parafialnym pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Oleśnie	Olesno parafia pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	15.000
59.	Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich organów w Kościele Parafialnym pw. św. Idziego w Giebułtowie	Giebułtów parafia rzymskokatolicka pw. św. Idziego	8.000
60.	Konserwacja elementów gotyckiego tryptyku z pocz. XVI w. ołtarza głównego pochodzących z kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Harkłowej	Harkłowa parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia Najświętszej Panny Marii	20.000
61.	Konserwacja polichromii ołtarza głównego w kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Małastowie	Małastów parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP	10.000
62.	Remont kapitalny drewnianego zabytkowego kościółka w Łopusznej	Łopuszna parafia rzymskokatolicka pw. Świętej Trójcy	38.000
63.	Remont drewnianego kościoła pw. św. Marcina	Gromnik parafia rzymskokatolicka pw. NMP Królowej	20.000
64.	Remont dachu na kościele św. Elżbiety Węgierskiej w Trybszu	Trybsz parafia rzymskokatolicka pw. św. Elżbiety Węgierskiej	18.000
65.	Czwarty etap konserwacji zabytkowej polichromii pod chórem panieńskim w Kościele św. Wojciecha w Staniątkach	Staniątki opactwo św. Wojciecha ss. Benedyktynek	18.000
66.	Opracowanie dokumentacji projektowej renowacji, restauracji i rewitalizacji budynku Towarzystwa Strzeleckiego w Parku Miejskim w Tarnowie	Tarnów Towarzystwo Strzeleckie Bractwo Kurkowe	15.000

67.	Wykonanie wielobranżowego projektu wykonawczego zabezpieczenia i częściowej rekonstrukcji Zamku w Dobczycach	Dobczyce Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział w Dobczycach	20.000
68.	Opracowanie dokumentacji inwentaryzacyjnej dla wybranych zabytkowych sakralnych obiektów w Małopolsce	Kraków Archidiecezja Krakowska	8.000
Razem:			1.100.000

W 2007 r. ogółem złożono 217 wniosków na łączną kwotę oczekiwanej dotacji z budżetu województwa małopolskiego w wysokości 39.444.046 zł. Wsparcia udzielono 101 podmiotom o łącznej wartości 4.864.425 zł.

Wykaz podmiotów, którym w 2007 r. udzielono dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego

Edycja I

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
1.	Prace konserwatorskie, restauratorskie w dawnym dworze obronnym i kaplicy z XVII w. w Zebrzydowicach	konwent Bonifratrów pw. św. Floriana w Zebrzydowicach	95.000
2.	Remont zabytkowego kościoła pw. św. św. App. Szymona i Judy Tadeusza w Nidku, pochodzącego sprzed 1539 r.	parafia kościoła św. św. App. Szymona i Judy Tadeusza w Nidku	95.000
3.	Konserwacja ołtarza bocznego – lewa strona – M.B. Niepokalanie Poczętej w kościele parafialnym pw. św. Józefa Oblubieńca NMP w Sękowej	parafia św. Józefa w Sękowej	44.450
4.	Piąty etap konserwacji zabytkowej polichromii pod chórem panieńskim w kościele św. Wojciecha w Staniątkach	opactwo św. Wojciecha ss. Benedyktynek w Staniątkach	37.533
5.	Konserwacja obrazu sztalugowego na podobrazii płóciennym <i>Św. Franciszek Ksawery</i> – szkoła włoska, 1604 r. z kościoła parafialnego pw. Dziesięciu Męczenników w Niepołomicach	parafia rzymskoatolicka pw. Dziesięciu Męczenników w Niepołomicach	4.990

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
6.	Konserwacja ołtarza w kaplicy Matki Bożej Bolesnej w Orawce	parafia rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela w Orawce	70.000
7.	Remont i izolacja fundamentów zabytkowej drewnianej cerkwi prawosławnej pw. św.św. Kosmy i Damiana w Bartnem	Parafia Prawosławna w Bartnem	25.870
8.	Konserwacja polichromii ornamentalnej patronowej ścian, sklepienia i chóru w cerkwi pw. św. Dymitra z 1861 r.	rektorat rzymskokatolickiego kościoła w Leluchowie	95.000
9.	Konserwacja polichromii XVIII w. zdobiącej wnętrze drewnianego kościoła z 1585 r. pw. Narodzenia Najświętszej Panny	parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP w Jodłowniku	95.000
10.	Konserwacja obiektów ruchomych wyposażenia zabytkowego kościoła w Trybszu, kontynuacja prac	parafia rzymskokatolicka pw. św. Elżbiety w Trybszu	31.780
11.	Konserwacja barokowego ołtarza głównego z pocz. XVIII w., w zabytkowym kościele z 1750 r. pw. św. Marcina	parafia rzymskokatolicka pw. Najświętszej Marii Panny Królowej w Gromniku	21.980
12.	Konserwacja ambony rokokowej z II poł. XVII w.	parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina w Marcyporębie	35.000
13.	Konserwacja renesansowego ołtarza głównego z XVI w. w zabytkowym kościele pw. Podwyższenia św. Krzyża z 1540 r.	parafia rzymskokatolicka pw. Podwyższenia św. Krzyża w Podolu	80.000
14.	Konserwacja polichromii sklepienia i ścian chóru muzycznego w kościele św. Wojciecha w Staniątkach	opactwo św. Wojciecha ss. Benedyktynek w Staniątkach	95.000
15.	Konserwacja techniczna i estetyczna ołtarza neogotyckiego pw. Serca Jezusowego z kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Przyszowej	parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja w Przyszowej	29.400

16.	Konserwacja ołtarza bocznego z obrazem Matki Bożej z Dzieciątkiem z Kościoła Parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP w Hebowie	parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Hebdowie	33.810
17.	Konserwacja ambony z kościółka w Rzepienniku Biskupim	parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Rzepienniku Biskupim	12.000
18.	Budynek mieszkalny. Rekonstrukcja drewnianego balkonu z rzeźbioną balustradą, wymiana 4 schodów zewnętrznych, wymiana pokrycia dachowego z blachy na gont drewniany	Janina i Józef Kołtaś, Chochołów 192	25.000
19.	Budynek mieszkalny. Wymiana pokrycia dachowego na nowy gont drewniany	Stanisław Szczechowicz Chochołów 23	7.000
20.	Budynek mieszkalny. Wymiana pokrycia dachowego na nowy gont drewniany	Maria Zajac Chochołów 27	7.000
21.	Budynek mieszkalny. Wymiana pokrycia dachowego na nowy gont drewniany, wymiana szczytów	Józef Michniak, Chochołów 121	10.000
22.	Budynek mieszkalny. Wymiana więźby dachowej i pokrycia dachowego na nowy gont drewniany	Maria Sojka, Chochołów 34	14.000
23.	Konserwacja ołtarza głównego (II poł. XVII w.) w prezbiterium kościoła pw. św. Bartłomieja (I poł XV w.) w Zbyszycach	parafia rzymskokatolicka pw. św. Bartłomieja w Zbyszycach	8.500
24.	Konserwacja malowideł ściennych (ok. poł. XVII w.) w prezbiterium kościoła pw. św. Bartłomieja (I poł XV w.) w Zbyszycach	parafia rzymskokatolicka pw. św. Bartłomieja w Zbyszycach	17.500
25.	Wymiana pokrycia dachowego na nowy gont drewniany w budynku gospodarczym, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w budynku mieszkalnym	Józefa Gromada, Chochołów	10.000
26.	Konserwacja ołtarza św. Izydora w kościele parafialnym pw. św. Jakuba Apostoła w Więctawicach	parafia rzymskokatolicka pw. św. Jakuba Apostoła w Więctawicach	42.700

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
27.	Prace konserwatorskie przy XVIII-wiecznej ambonie, XIV-wiecznej chrzcielnicy kamiennej	parafia rzymskokatolicka Wniebowzięcia NMP w Grabiach	35.000
28.	Konserwacja gotycko-renesansowej polichromii na stropie nawy w kościele pw. Narodzenia NMP w Krużlowej	parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP w Krużlowej	20.000
29.	Remont poddasza wraz z renowacją więźby dachowej, całkowitą wymianą pokrycia dachowego na nowy gont, przemurowaniem kominów oraz wymianą instalacji odgromowej dworu w Świdniku	Maria i Krzysztof Twardowscy Świdnik	95.000
30.	Konserwacja dwóch epitafiów z pocz. XVII w. Macieja Słowaka oraz Hieronima Spinka w bazylice pw. św. Andrzeja Ap. w Olkuszu	rzymskokatolicka parafia pw. św. Andrzeja Ap. w Olkuszu	29.037
31.	Konserwacja kamiennej kolumny z figurą św. Stanisława (XVIII w.) w Szczepanowie, diecezja tarnowska	parafia rzymskokatolicka pw. św. Stanisława BM w Szczepanowie	26.522
32.	Konserwacja późnorenansowego ołtarza głównego z kościoła filialnego w Rzepienniku Biskupim	parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Rzepienniku Biskupim	20.000
33.	Konserwacja malowideł ściennych, ze scenami: <i>Zwiastowanie Najświętszej Marii Pannie, Zwiastowanie Pasterzom, Kuszenie Chrystusa</i> na parapecie chóru muzycznego (1641–43) w kościele pw. św. Michała Archanioła w Binarowej	parafia rzymskokatolicka pw. Michała Archanioła w Binarowej	36.200
34.	Konserwacja obrazów stanowiących wyposażenie Pałacu Arcybiskupiego w Krakowie. Konserwacja pięciu portretów królów polskich autorstwa Henryka Bąkowskiego z XIX wieku	Kuria Metropolitalna w Krakowie	40.000
35.	Prace zabezpieczające przy romańskim kościele św. Mikołaja i św. Marii Magdaleny w Dziekanowicach; remont więźby dachowej i pokrycia dachowego	parafia rzymskokatolicka pw. Macierzyństwa NMP w Dziekanowicach	95.000

36.	Montaż instalacji przeciwpożarowych i wydzielenie stref pożarowych w kościele i klasztorze ss. Klarysek w Starym Sączu – II etap	klasztor ss. klarysek w Starym Sączu	75.000
37.	Konserwacja drewnianej gotyckiej (1500 r.) rzeźby Chrystusa Ukrzyżowanego z kościoła pw. św. Stanisława Biskupa w Szczepanowie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Stanisława Biskupa w Szczepanowie	17.980
38.	Wykonanie wielobranżowej dokumentacji konserwatorskiej kościoła parafialnego pw. Matki Bożej Pocieszenia w Wierzchośławicach	parafia rzymskokatolicka pw. Matki Bożej Pocieszenia w Wierzchośławicach	32.550
39.	Konserwacja prospektu organowego i malowidła gotyckiego pod chórem w bazylice Grobu Bożego w Miechowie	parafia rzymskokatolicka pw. Grobu Chrystusa i św. Jakuba Apostoła Młodszego w Miechowie	50.000
40.	Wymiana stolarki okiennej i wymiana deskowania na elewacjach budynku	Stanisław Maciej Miętus, Chochołów	14.000
41.	Wymiana pokrycia dachów i kopuł oraz deskowania ścian zabytkowej cerkwi prawosławnej w Wysowej Zdroju	parafia prawosławna pw. św. Archanioła Michała w Wysowej	95.000
42.	Konserwacja techniczna i estetyczna malowideł stropu z XVII w., część zachodnia z przedstawieniem Ewangelistów: św. Łukasz i św. Mateusz, dwór w Laskowej	Eugenia Michałowska, Laskowa	44.500
43.	Konserwacja polichromii ściennej (ściana pśd. nawy) w cerkwi prawosławnej pw. Opieki Matki Bożej z Hańczowej (kontynuacja)	parafia prawosławna pw. Opieki Matki Bożej w Hańczowej	50.000
44.	Konserwacja techniczna i estetyczna ikonostasu (lewa strona) z cerkwi greckokatolickiej pw. św. Demetriusza w Śnietnicy	parafia katolicka obrządku greckokatolickiego pw. św. Demetriusza w Śnietnicy	38.300
45.	Konserwacja drewnianej polichromowanej i złożonej rzeźby św. Jana Nepomucena z 2 poł. XVIII w. z dawnego kościoła parafialnego pw. św. Antoniego op. w Męcynie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Antoniego w Męcynie	25.000

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
46.	Konserwacja drewnianej złożonej płaskorzeźby rokokowej tęczy z XVIII w. z kościoła parafialnego pw. św. Antoniego op. w Męcynie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Antoniego w Męcynie	29.000
47.	Badania archeologiczne oraz prace zabezpieczające w ruinach zamku w Muszynie	miasto i gmina uzdrowskowa Muszyna	33.000
48.	Prace konserwatorskie przy 4 ołtarzach kościoła św. Ducha w Nowym Sączu	dom zakonny Towarzystwa Jezusowego Księża Jezuitów w Nowym Sączu	65.000
49.	Renowacja i konserwacja zabytkowego kościoła drewnianego w Kasinie Wielkiej	parafia rzymskokatolicka pw. św. Marii Magdaleny w Kasynie Wielkiej	100.000
50.	Remont kapitalny drewnianego zabytkowego kościółka w Łopusznej	parafia rzymskokatolicka pw. Świętej Trójcy w Łopusznej	100.000
51.	Prace konserwatorskie w obiektach zabytkowych klasztoru ss. Norbertanek	klasztor ss. Norbertanek w Imbramowicach	95.000
52.	Prace konserwatorskie, zabezpieczające i remontowe w kościele pw. NMP Niepokalanego Poczęcia w Wolbromiu – odnowa ogrodzenia	parafia rzymskokatolicka pw. NMP Niepokalanego Poczęcia w Wolbromiu	30.981
53.	Konserwacja późnogotyckiego obrazu <i>Zaśnięcie Matki Boskiej</i> z kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła w Mszanie Dolnej	parafia rzymskokatolicka pw. św. Michała Archanioła w Mszanie Dolnej	32.500
54.	Konserwacja późnogotyckiego ołtarza szafiastego z kościoła parafialnego pw. św. Zygmunta w Żelichowie – V etap	parafia rzymskokatolicka pw. św. Zygmunta w Żelichowie	85.000
55.	Dom św. Kingi w zespole klasztoru ss. Klarysek	klasztor ss. Klarysek w Starym Sączu	43.181
56.	Konserwacja malowideł ściennych w dawnej cerkwi greckokatolickiej pw. św. Parascewy w Kwiatoniu	parafia rzymskokatolicka pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Uściu Gorlickim	35.000

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
57.	Konserwacja obrazu <i>Św. Benedykt</i> – olej na płótnie	Muzeum Archidiecezjalne kardynała Karola Wojtyły w Krakowie	15.437
58.	Konserwacja obrazu <i>Portret biskupa Michała Oborskiego</i> z XVII w.	Muzeum Archidiecezjalne kardynała Karola Wojtyły w Krakowie	9.916
59.	Konserwacja ikonostasu z przełomu XVII/XVIII wieku w cerkwi pw. Opieki Matki Boskiej w Bielance	parafia prawosławna pw. Matki Boskiej w Bielance	10.400
60.	Izolacje poziome murów fundamentalnych w szpitalu Świętej Królowej Jadwigi w Bieczu	Fundacja na rzecz Szpitala Ubogich im. św. Królowej Jadwigi w Bieczu	95.000
61.	Konserwacja ikonostasu z cerkwi pw. Opieki Najświętszej Bogurodzicy w Zdyni, kontynuacja prac	parafia prawosławna Opieki Najświętszej Bogurodzicy w Zdyni	60.000
62.	Konserwacja elewacji i wystroju wnętrza kaplicy barokowej z 1763 r. w Pojałowicach	parafia rzymskokatolicka w Nasiechowicach	85.000
63.	Prace konserwatorskie przy ołtarzu Serca Pana Jezusa, kontynuacja	parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina Biskupa i MB Pocieszenia w Czermnej	37.408
64.	Konserwacja obrazów drogi krzyżowej z I poł. XIX w. w gotyckim kościele pw. św. Małgorzaty z ok. 1460 r.	parafia rzymskokatolicka pw. św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy w Raciborowicach	40.000
65.	Pełna konserwacja polichromii ściennej w nawie kościoła parafialnego w Bobrku	parafia Trójcy Przenajświętszej w Bobrku	50.000
66.	Restauracja barokowo-klasycystycznego dworu w Ropie (izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej oraz konstrukcji dachu)	Fundacja Szlachetne Zdrowie w Ropie	80.000
67.	Wymiana pokrycia dachowego, okien i drzwi oraz odnowienie elewacji dawnego magistratu w Lanckoronie	gmina Lanckorona	80.000

68.	Konserwacja drewnianego polichromowanego i złotanego XVII-wiecznego ołtarza głównego z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem i tabernakulum	parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja w Skale	65.000
69.	Konserwacja polichromii figuralno-ornamentalnej autorstwa A. Miksza w nawie głównej, kruchcie, zakrystiach oraz przedsionkach kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja w Przyszowej	parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja w Przyszowej	80.000
70.	Rekonstrukcja wężła bramnego zamku w Rabsztynie	gmina Olkusz	40.000
71.	Remont generalny dachu na zabytkowym kościele parafialnym pw. św. Katarzyny w Grybowie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Grybowie	50.000
72.	Konserwacja ołtarza i obrazu <i>św. Anna Samotrzeć</i> (1631 r.) w kaplicy św. Anny w Podegrodziu	gmina Podegrodzie	35.000
		Razem:	3.364.425

Edycja II

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
1.	Remont dachu kościoła parafialnego przy ul. Zygmuntowskiej w Nowym Sączu	parafia rzymskokatolicka Najświętszego Serca Pana Jezusa w Nowym Sączu	100.000
2.	Konserwacja drewnianego polichromowanego i złotanego XVII-wiecznego ołtarza głównego z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem i tabernakulum z kościoła pw. św. Mikołaja w Skale, II etap	parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja w Skale	20.000

3.	Remont zabytkowej dzwonnicy przy kościele parafialnym pw. św. Bartłomieja Apostoła w Łapanowie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Bartłomieja Apostoła w Łapanowie	100.000
4.	Prace konserwatorskie (etap II) przy ołtarzach bocznych w kościele parafialnym pw. św. Katarzyny w Oleśnie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Katarzyny w Oleśnie	65.000
5.	Konserwacja ołtarza głównego z kościoła Narodzenia NMP w Raławicach Olkuskich	parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP w Raławicach	50.000
6.	Remont elewacji Zamku Żupnego w Wieliczce: Zamek Południowy i Północny	Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce	48.000
7.	Drenaż odwadniający i osuszający teren wokół kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Rzepienniku Biskupim	parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Rzepienniku Biskupim	50.000
8.	Konserwacja techniczna i estetyczna ołtarza głównego w kościele pw. św. Kazimierza w Radgoszczy	parafia rzymskokatolicka pw. św. Kazimierza w Radgoszczy	60.000
9.	Remont elewacji oraz wymiana pokrycia dachowego drewnianego kościoła pw. św. Andrzeja Apostoła w Osieku k. Oświęcimia	parafia rzymskokatolicka pw. św. Andrzeja Apostoła w Osieku	80.000
10.	Prace konserwatorskie i odgrzybienie polichromii ściennej z XVI w. w nawie kościoła pw. Wszystkich Świętych w Krościenku	parafia rzymskokatolicka pw. Wszystkich Świętych w Krościenku	19.000
11.	Konserwacja polichromii na ścianie wschodniej, konserwacja i rekonstrukcja okna i witrażu w kaplicy pw. św. Marii Magdaleny w bazylice Grobu Bożego	parafia rzymskokatolicka pw. Grobu Chrystusa i św. Jakuba Apostoła Młodszeo w Miechowie	50.000
12.	Konserwacja obrazów drogi krzyżowej z I poł. XIX w. w gotyckim kościele parafialnym pw. św. Małgorzaty z ok. 1460 r. w kościele w Raciborowicach, kontynuacja prac	parafia rzymskokatolicka św. Małgorzaty w Raciborowicach	10.000

Lp.	Zadanie	Oferent	Kwota z budżetu Województwa Małopolskiego w zł
13.	Konserwacja ołtarza bocznego w kościele parafialnym pw. św. Stanisława w Binczarowej, dawnej cerkwi greckokatolickiej pw. św. Dymitra	parafia rzymskokatolicka pw. św Stanisława w Binczarowej	17.000
14.	Remont elewacji oraz pokrycia dachu zabytkowego kościoła drewnianego pw. NMP Wniebowziętej na Burku w Tarnowie przy ul. Najświętszej Maryi Panny 1	parafia Matki Bożej Szkaplerznej w Tarnowie	85.000
15.	Prace związane z remontem ośmiogłosowych organów oraz XIX-wiecznej neogotyckiej szafy organowej w kościele pw. Świętej Trójcy przy klasztorze ss. Klarysek	klasztor ss. Klarysek Stary Sącz	80.000
16.	Konserwacja barokowej ambony z XVIII w. w drewnianym kościele pw. św. Marcina z 1750 r. w Gromniku	parafia rzymskokatolicka pw. Najświętszej Marii Panny Królowej w Gromniku	40.000
17.	Kontynuacja kompleksowych prac konserwatorskich wystroju średniowiecznego drewnianego kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Panny Marii w Harklowej	parafia rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP w Harklowej	58.000
18.	Generalny remont podłogi i budowa studni odwadniającej	parafia prawosławna pw. św. Kosmy i Damiana w Bartnem	38.000
19.	Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania zabytkowego dworu w Zembrzycach	Caritas Archidiecezji Krakowskiej w Kraków	90.000
20.	Instalacja systemu bezpieczeństwa przeciwpożarowego i przeciwwłamaniowego w XVII-wiecznym kościele w Szyku	parafia rzymskokatolicka pw. św. Barbary i Stanisława Biskupa w Szyku	100.000

21.	Konserwacja ikon czterech Ewangelistów oraz Matki Boskiej Opiekunki w cerkwi parafialnej pw. Opieki Najświętszej Bogurodzicy	parafia prawosławna pw. Opieki Najświętszej Bogurodzicy w Zdyni	58.000
22.	Wymiana pokrycia dachowego na cerkwi w Łosiach	parafia katolicka obrządku greckokatolickiego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Łosiach	68.000
23.	Konserwacja obrazów <i>Matka Boska z dzieciątkiem</i> z XVII wieku i <i>Matka Boska Różańcowa z duszami czyśćcowymi</i> z XVIII wieku	parafia rzymskokatolicka pw. Wszystkich Świętych w Sobolowie	40.000
24.	Renowacja grupy ukrzyżowania	parafia rzymskokatolicka pw. św. Mikołaja w Chrzanowie	22.000
25.	Prace konserwatorskie przy XVIII-wiecznej ambonie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Wawrzyńca w Goszczy	25.000
26.	Prace konserwatorskie nad cyklem obrazów <i>Stacje drogi krzyżowej</i> z XVIII w.	parafia rzymskokatolicka pw. św. św. App. Piotra i Pawła w Bodzanowie	35.000
27.	Prace konserwatorskie ołtarza głównego w barokowo-klasycywnym kościele w Małastowie	parafia rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Małastowie	25.000
28.	Remont wieży kościoła w Radziszowie	parafia rzymskokatolicka pw. św. Wawrzyńca w Radziszowie	50.000
29.	Prace konserwatorskie przy wschodniej i południowej ścianie chóru muzycznego w kościele św. Wojciecha w Staniątkach	opactwo św. Wojciecha ss. Benedyktynek w Staniątkach	17.000
		Razem:	1.500.000

4.2.3. Wojewódzki Konserwator Zabytków

Wojewódzki Konserwator Zabytków jest jedną z głównych instytucji zajmujących się opieką nad zabytkami i ochroną dziedzictwa kulturowego na szczeblu wojewódzkim. Działania tej instytucji zostały omówione w rozdziale 3.1.2.

4.2.4. Samorząd Gminy Miejskiej Kraków

W 2006 r. z budżetu Gminy Miejskiej Kraków zostały przydzielone środki finansowe w wysokości 1.400.000 zł na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach zabytkowych:

I. Zabytki nieruchomości

- remont konserwatorski fasady kamienicy przy ul. św. Jana 13,
- remont konserwatorski fasady kamienicy przy ul. Gołębiej 1/Brackiej 7,
- wymiana stolarki okiennej w kamienicy przy ul. Biskupiej 2/Łobzowskiej,
- remont konserwatorski elewacji klasztoru ss. Dominikanek Na Gródku od strony Plant wraz z bramą i obrazem Matki Boskiej, ul. Mikołajska 21,
- remont konserwatorski elewacji klasztoru ss. Bernardynek od strony Plant, ul. Poselska 21,
- remont konserwatorski sgraffito na fasadzie klasztoru Zgromadzenia Córki Bożej Miłości przy ul. Pędzichów 16.

II. Zabytki ruchome

- konserwacja obrazów z kolekcji klasztoru ss. Wizytek przy ul. Krowoderskiej 16,
- konserwacja obrazów z kolekcji klasztoru xx Pijarów przy ul. Pijarskiej 2,
- konserwacja obrazów z galerii portretów biskupów krakowskich w Pałacu Biskupim przy ul. Franciszkańskiej 3,
- konserwacja obrazów z kolekcji Muzeum Archidiecezjalnego przy ul. Kanoniczej 19.

W roku 2007 dotacje z budżetu Gminy Miejskiej Kraków z przeznaczeniem na realizowane w roku 2007 prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Gminy Miejskiej Kraków i nie stanowiących jej własności wyniosły 1.500.000 zł (**wzrost w wysokości 100.000 zł w stosunku do roku poprzedzającego**) i zostały przeznaczone na:

I. Zabytki nieruchomości

- prace elewacyjne w kamienicy przy ul. Rakowickiej 12 (Janusz Zalewski),
- prace elewacyjne w kamienicy przy ul. Ariańskiej 18 (Jakub Kusznik),
- prace elewacyjne kamienicy przy ul. Józefa 1/Krakowskiej 22 (Wspólnota Mieszkańcowa Budynku ul. Józefa 1),

- remont budowlano-konserwatorski kamienicy przy ul. Józefa 4 (Józef IV sp. z o.o.);
- prace elewacyjne w klasztorze przy ul. Garncarskiej 24 (Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego),
- prace elewacyjne kamienicy przy ul. Librowszczyzna 4 (Krzysztof Maślanka).

II. Zabytki ruchome

- konserwacja polichromii we wnętrzu kościoła (prezbiterium) pw. św. Józefa przy ul. Poselskiej 21 oraz w klasztorze ss. Bernardynek,
- konserwacja 6 obrazów w klasztorze ss. Karmelitanek Bosych, ul. Kopernika 44
- konserwacja 6 obrazów (kontynuacja cyklu *Credo*) w klasztorze ss. Wizytek ul. Krowoderska 16.

III. Prace interwencyjne (zabytek nieruchomy)

- Zabezpieczenie zagrożonych konstrukcyjnie schodów i muru ogrodzeniowego w otoczeniu kościoła w kościele pw. św. Józefa w Rynku Podgórskim (parafia św. Józefa, ul. Zamoyskiego 2).

4.2.5. Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego

W omawianym okresie zaobserwowano wzrost liczby opracowywanych programów na rzecz ochrony zabytków w powiatach i gminach przy współpracy samorządów lokalnych z ROBIDZ. Ponadto w omawianym okresie ROBIDZ prowadzi program badań nad sztuką witrażową. Stanowi on rozszerzenie prac prowadzonych od 1999 r. przez oddział rzeszowski. Celem programu jest przede wszystkim gromadzenie informacji na temat sztuki witrażowej i ikonografii z obszaru Małopolski oraz Galicji.

4.2.6. Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa

Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa zajmuje się odnawianiem krakowskich zabytków o kluczowym kulturalnym i historycznym znaczeniu. Patronat nad działalnością Komitetu objął prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Kaczyński. Fundusze na odnowienie najcenniejszych zabytków, stanowiących skarb narodu, pochodzą z corocznych dotacji przekazywanych z budżetu państwa na Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa (NFRZK) za pośrednictwem Kancelarii Prezydenta RP oraz dzięki wsparciu społeczeństwa.

Pomoc Komitetu koncentruje się na renowacji najcenniejszych zabytków miasta Krakowa, obiektów należących do skarbu państwa i kościołów. Od lat komitet swoją opiekę sprawuje nad Wawelem.

W 2005 roku nakłady z budżetu państwa wyniosły 30,5 mln, w 2006 r. – 37,5 mln, a w 2007 roku przewidziane są na poziomie 45,8 mln zł. Dzięki temu środki, jakimi dysponuje SKOZK w roku bieżącym są największe w historii. Komitet każdorazowo rozdzielając budżet na renowację zabytków krakowskich kieruje się przyjętym w 2001 r. programem *Kierunki działania Społecznego Komitetu* oraz programem prac konserwatorskich na lata 2004–2010.

W 2005 r. SKOZK realizował prace w 92 obiektach zabytkowych. Były one skoncentrowane na 3 obiektach: zespół budowli Wzgórza Wawelskiego (2.359.000 zł), pałac Erazma Ciołka (3.199.633 zł), płyta Rynku Głównego (1.956.097 zł).

W 2005 r. Komitet dysponował kwotą 31.180.999 zł, w tym dotacja z budżetu państwa, za pośrednictwem Kancelarii Prezydenta RP, wyniosła 30.500.000 zł. Ze środków Komisji na renowację zabytków wydatkowano 31.072.076 zł.

Wydatki przekraczające 500.000 tys. zł poniesiono na rewaloryzację 9 obiektów: zespół klasztorny oo. Kanoników Regularnych Laterańskich (819.999 zł), Planty krakowskie (649.000 zł), pałac Królewski na Łobzowie (598.000 zł), bazylika św. Floriana (557.000 zł), kościół św. Piotra i Pawła (535.975 zł), zespół klasztorny oo. Dominikanów (528 887 zł), Fundacja Aleksandra Lubomirskiego – Akademia Ekonomiczna (508.000 zł), bazylika Mariacka (508.000 zł), zespół klasztorny oo. Bernardynów (500.000 zł).

Fundusze przeznaczone na kolejne 24 obiekty wyniosły od 200.000 do 500.000 zł, na pozostałych 56 przeznaczono znacznie mniej środków.

W 2006 roku wpływy na NFRZK wyniosły 38.044.601 zł, w tym dotacja z budżetu centralnego, za pośrednictwem Kancelarii Prezydenta RP – 37.500.000 zł. Prace konserwatorskie przeprowadzono w 107 obiektach zabytkowych. Za największy efekt prac należy uznać zakończenie kompleksowego remontu Pałacu Erazma Ciołka wraz z rekonstrukcją murów granicznych. Na ten cel przeznaczono ze środków NFRZK 2.305.934,74 zł. Drugą najwyżej dofinansowaną inwestycją była renowacja zespołu budowli Wzgórza Wawelskiego, na którą przeznaczono 2.600.000 zł (ze środków NFRZK). Dofinansowanie ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa przekraczające 1 mln zł przekazano na prace konserwatorskie klasztoru Kamedułów (1.026.408 zł) oraz na Pałac Arcybiskupi (1.039.500 zł).

Wydatki na rewaloryzację ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa przekraczające 500.000 zł poniesione zostały na 16 obiektów, w tym m. in.: Collegium Novum Uniwersytetu Jagielloń-

skiego (678.665 zł), Collegium Witkowskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego (699.999 zł), zespół klasztorny Bernardynów (950.000 zł), zespół klasztorny Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu (898.160 zł), pałac Krzysztofora (850.000 zł), zespół pałacowo-parkowy Czczów w Bieżanowie (900.000 zł), architekturę na Wawelu (699.992 zł), pałac królewski w Łobzowie, Politechnika Krakowska (600.000 zł).

W 2007 roku Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa dysponował na realizację zadań z zakresu odnowy obiektów zabytków kwotą **45.954.028 zł**, w tym 45.500.000 zł dotacji z budżetu państwa. Wydatki na remonty obiektów zabytkowych wyniosły w 2007 roku **45.913.061,30 zł**.

Biorąc pod uwagę wagę kompozycji urbanistycznych przyjęto następujące kryteria w rozdziale środków finansowych. Dofinansowanie przekraczające kwotę 1 mln zł przeznaczono na renowację Wzgórza Wawelskiego (przewidywane wydatki 2.900.000 zł), pałacu Krzysztofora (przewidywane 2.000.000), zespołu klasztorowego Benedyktynów w Tyńcu (przewidywane 1.900.000), Sukiennic – gmina Kraków (przewidywane 1.500.000 zł), klasztoru Kamedułów (przewidywane 1.200.000 zł), architektury na Wawelu i Muzea Katedralne (1.250.000 zł).

Ponadto w planie wydatkowania budżetu na 2007 rok przewidziana została dotacja powyżej 500.000 zł na 17 obiektów zabytkowych w tym: zespół klasztorny Kanoników Regularnych Laterańskich na Kazimierzu (przewidywane 980.000 zł), Zespół klasztorny oo. Bernardynów (950.000 zł), Narodowy Stary Teatr im. H. Modrzejewskiej (przewidywane 900.000 zł), plac Matejki 13– Akademia Sztuk Pięknych (przewidywane 900.000 zł), Collegium Witkowskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego (przewidywane 900.000 zł), Pałac Arcybiskupi (przewidywane 900.000 zł), Muzeum Archeologiczne (przewidywane 750.000 zł), zespół klasztorny Franciszkanów (przewidywane 750.000), zespół klasztorny Karmelitów na Piasku (przewidywane 700.000 zł), zespół klasztorny Augustianów (przewidywane 555.000 zł), kopiec Kościuszki (przewidywane 640.000 zł), Teatrum Anatomicum (przewidywane 600.000 zł), pałac Pułtowskich (przewidywane 580.000 zł), dom Jana Matejki (przewidywane 500.000 zł), pałac królewski na Łobzowie (przewidywane 500.000) oraz zespół klasztorny Dominikanów (przewidywane 500.000 zł).

Tabela 10. Zestawienie liczby projektów i wysokości wypłaconych środków w ramach NFRZK

Lata	Wysokość środków celowych (zł)	Liczba projektów
2005	31.072.076	89
2006	37.935.686	107
2007	45.913.061	120
Suma	114.920.823	316

4.2.7. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa

Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa powstało pod koniec XIX wieku jako organizacja mająca na celu upowszechnianie wiedzy o Krakowie i w zakresie konserwacji zabytków poprzez promocję pracy badawczej i imprez kulturalno-społecznych oraz publikacje naukowe na temat dziedzictwa kulturowego miasta. Towarzystwo wchodzi w skład Patria Polonorum, organizacji będącej członkiem międzynarodowej federacji Europa Nostra działającej na rzecz ochrony propagującej ochronę dziedzictwa kulturowego i cywilizacyjnego Europy, poprawy standardu prac konserwatorskich oraz edukacji w zakresie dziedzictwa narodowego.

W ramach działalności edukacyjnej Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa organizuje cotygodniowe odczyty naukowe o tematyce krakowskiej, konkursy fotograficzne – „Ocalić od zapomnienia” – konkurs fotograficzny dokumentujący piękno miasta, akcję „Zdobynamy Oznakę Przyjaciela Krakowa” – współorganizowany przez PTTK w Krakowie, Urząd Miasta w Krakowie oraz „Gazetą Krakowską” – cykl cotygodniowych wycieczek po Krakowie oraz sesje naukowe „Kraków w dziejach narodu”.

4.2.8. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami

Towarzystwo Opieki nad Zabytkami powstało z przekształcenia Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości założonego w 1906 roku. W obecnej postaci Towarzystwo reaktywowano w latach siedemdziesiątych XX wieku z inicjatywy wybitnych naukowców, historyków sztuki i specjalistów z dziedziny ochrony zabytków. Jako organizacja non-profit towarzystwo działa na rzecz

ochrony zabytków kultury i nauki. Jest członkiem założycielem Patria Polonorum organizacji międzynarodowej Europa Nostra.

Towarzystwo sprawuje bezpośrednią opiekę nad zespołami zabytków poprzez współpracę z konserwatorami oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Celem działalności jest również pobudzanie inicjatyw społecznych poprzez działalność edukacyjną i szkoleniową, m.in.: organizowanie wykładów, sympozjów i szkoleń dla przewodników i nauczycieli.

Towarzystwo Opieki nad Zabytkami wydaje miesięcznik popularno-naukowy „Spotkania z Zabytkami”. Publikowane w nim informacje poruszają zagadnienia związane z konserwacją zabytków czy ochroną dziedzictwa kulturowego. W okresie od 1 sierpnia 2005 r. do 31 lipca 2007 r. ukazało się 60 artykułów poświęconych zabytkom Małopolski (133 strony i 192 zdjęcia).

4.3. Uczelnie i ośrodki naukowe. Kształcenie w sferze ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego

Województwo małopolskie proponuje bogatą ofertę edukacyjną związaną z ochroną dziedzictwa kulturowego. Można jednak odnieść wrażenie, że proponowane kierunki kształcenia na uczelniach wyższych i instytutach stanowią jedynie wycinek bogatej problematyki, jaką jest dziedzictwo narodowe. Szansą na zgłębienie wiedzy z tego zakresu jest uczestnictwo w różnego rodzaju studiach podyplomowych, kursach i warsztatach. Interesujące zajęcia poruszające prawne i ekonomiczne aspekty zarządzania dziedzictwem kulturowym mają w swojej ofercie Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie oraz Międzynarodowe Centrum Kultury, które obok studiów podyplomowych organizuje szereg warsztatów i kursów pozwalających na wymianę myśli i nawiązanie dialogu z osobami zajmującymi się praktyczną stroną dziedzictwa kulturowego (poniżej wykaz kierunków studiów dotyczących dziedzictwa kulturowego wraz z ofertą edukacyjną ośrodków naukowych).

Szereg inicjatyw szkoleniowo-edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego podejmowanych jest również na terenie poszczególnych gmin województwa małopolskiego. W okresie od sierpnia 2005 r. do lipca 2007 r. kadra zarządzająca potencjałem dziedzictwa kulturowego mogła uczestniczyć przede wszystkim w sympozjach, sesjach popularno-naukowych i warsztatach. Wśród najważniejszych należy wymienić:

- szkolenia na temat możliwości dofinansowania remontu obiektów zabytkowych; działalność informacyjna w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych w gminie Skała w powiecie krakowskim,

- seminarium szkoleniowo-edukacyjne dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i rewaloryzacji terenów przemysłowych na terenie gminy Bolesław w powiecie olkuskim,
- Ogólnopolskie Warsztaty Metodyczne Lipnica Murowana 2007, Dziedzictwo Kulturowe i Turystyka Małych Gmin i Miast. Szanse rozwoju oraz źródła finansowania 2007–2015. Celem projektu była wymiana doświadczeń w zakresie przygotowania i finansowania projektów dotyczących dziedzictwa Kultury i turystyki przez małe gminy i miasta (gmina Lipnica Murowana),
- wernisaż wystawy „W kręgu haftu krakowskiego”, zorganizowanej w gminie Wojnicz (powiat Tarnowski) między październikiem 2006 a styczniem 2007 r., połączony z prelekcją starszego kustosa Muzeum Etnograficznego w Tarnowie o życiu i zwyczajach w dawnym Wojniczu. W styczniu 2007 z kolei odbyła się Konferencja Regionalna poświęcona dziejom i zabytkom Wojnicza z udziałem prof. J. Szymańskiego, konserwatora zabytków oraz tarnowskiego archeologa.

4.3.1. Szczegółowy wykaz kierunków studiów dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz oferta edukacyjna ośrodków naukowych

Uniwersytet Jagielloński

Uniwersytet Jagielloński proponuje wiele kierunków związanych z ochroną kultury i dziedzictwa narodowego, w szczególności na Wydziale Historycznym.

Wydział Historyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego zatrudnia (stan na dzień 1 X 2005 r.) 46 profesorów, 3 docentów oraz 100 adiunktów i asystentów. Na wydziale kształcą się również 206 doktorantów. W poszczególnych jednostkach wydziału prowadzone są studia magisterskie i licencjackie na następujących kierunkach: archeologia (specjalności: archeologia Polski i powszechna, Archeologia śródziemnomorska), etnologia, historia (specjalności: nauczycielska, archiwistyczna, edytorstwo naukowe, judaistyka, historia i kultura Żydów), historia sztuki, historia sztuki ze specjalnością muzykologia, kulturoznawstwo (specjalności: cywilizacje starożytne świata, mediteraneistyka, dzieje i kultura Bałkanów). W roku akademickim 2005/2006 w Instytutach i Katedrach Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego studiowało blisko 2 900 studentów.

Ponadto na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej w Instytucie Spraw Publicznych prowadzony jest jednosemestralny przedmiot „Ochrona i kształtowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego”. Instytut prowadzi

również studia licencjackie i uzupełniające magisterskie z zarządzania i marketingu ze specjalnością zarządzanie kulturą oraz studia podyplomowe o tej samej specjalności. Program przedmiotu obejmuje zagadnienia z zakresu:

- waloryzacji zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczo-krajobrazowego;
- metody i szanse ochrony i kształtowania zasobów dziedzictwa kulturowego;
- problemy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie

Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie kształci malarzy, rzeźbiarzy, projektantów wnętrz, konserwatorów. Posiada sześć wydziałów: Malarstwa, Rzeźby, Grafiki, Architektury Wnętrz, Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki, Form Przemysłowych. Z punktu widzenia ochrony kultury i dziedzictwa narodowego najważniejszy jest wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki, który kształci przyszłych konserwatorów do samodzielnej pracy na polu konserwacji. ASP zatrudnia obecnie 94 profesorów i adiunktów z kwalifikacjami II stopnia oraz 147 adiunktów, wykładowców oraz lektorów i instruktorów. Liczba studentów na wszystkich kierunkach i rocznikach wyniosła ponad 900.

Politechnika Krakowska

Politechnika Krakowska oferuje dwa kierunki studiów dotyczących dziedzictwa kulturowego na Wydziale Architektury:

- w Instytucie Historii Architektury i Konserwacji Zabytków: katedrę historii architektury polskiej i konserwacji zabytków, katedrę historii architektury, urbanistyki i sztuki powszechnej, zakład historii architektury XIX i XX w. oraz modernizacji i rekonstrukcji obiektów,
- w Instytucie Projektowania Urbanistycznego: katedrę odnowy i rozwoju zespołów urbanistycznych.

Na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej w roku akademickim 2007/08 pobierało naukę 1516 studentów, w tym na kierunku architektura i urbanistyka 1215 osób, a na kierunku architektura krajobrazu 301.

W roku akademickim 2007/08 przyjęto na I rok studiów 358 studentów, w tym na kierunek architektura i urbanistyka 277 osób, a na kierunek architektura krajobrazu 80 osób.

Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej

Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie to dynamicznie rozwijający się instytut edukacyjno-doradczy. We współpracy z Międzynarodowym Centrum Kultury realizuje dwuletni program

studiów podyplomowych. Kształcą oni kadry, które będą umiały skutecznie zarządzać i zajmować się ochroną dziedzictwa narodowego. W ramach programu studiów realizowane są przedmioty z historii kultury, prawa, ekonomii, zarządzania, polityki regionalnej oraz współczesnej teorii dziedzictwa.

Akademia Górniczo-Hutnicza

Akademia w swej ofercie edukacyjnej posiada kierunek zorientowany na przekazywanie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego. Na Wydziale Górnictwa i Geoinżynierii, na kierunku budownictwo ze specjalnością geotechnika w rewaloryzacji zabytków, studenci zgłębiają wiedzę na temat modernizacji, renowacji i rekonstrukcji budowli zabytkowych.

Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Studia na kierunku Architektura i urbanistyka Krakowskiej Szkoły Wyższej umożliwiają naukę z zakresu projektowania architektonicznego i urbanistycznego. Tytuł inżyniera po zakończeniu tego kierunku daje możliwość pracy na stanowisku architekta oraz uzyskania uprawnień z zakresu wykonawstwa (nadzoru).

Międzynarodowe Centrum Kultury

Międzynarodowe Centrum Kultury (MCK) jest instytucją badawczą prowadzącą działalność edukacyjną, wystawienniczą. Ideą działalności Centrum jest promocja, prezentowanie kultury i sztuki, refleksja nad dziedzictwem kulturowym Europy, przede wszystkim Europy Środkowej oraz komunikacja międzykulturowa. Centrum jest ośrodkiem rozwoju i wymiany myśli i dialogu różnych środowisk artystycznych, osób zajmujących się dziedzictwem kulturowym, zagranicznych przedstawicieli świata kultury, polityki, i mediów. Centrum organizuje liczne wykłady i seminaria, publikuje artykuły z konferencji, książki i albumy. W galerii MCK odbywają się wystawy fotografii, rzeźby i malarstwa. Wyrazem misji edukacyjnej Centrum są, oprócz wspomnianych powyżej:

- **Szkoła letnia College for New Europe.** W br. odbyła się 17 edycja kursów letnich, których celem jest podjęcie dialogu studentów i młodych naukowców na temat współczesnej polityki, kultury oraz innych zagadnień społecznych. Do tej pory College zorganizował 53 sesje, w których wzięło udział 1900 uczestników.
- **Studia podyplomowe Akademii Dziedzictwa.** Dwuletnie studia podyplomowe pozwalają uczestnikom zapoznać się z zagadnieniami ochrony dziedzictwa kulturowego i przekazać wiedzę o zarządzaniu instytucjami kultury. Kadra dydaktyczna to wykładowcy z Akademii Ekonomicznej,

Uniwersytetu Jagiellońskiego, Politechniki Warszawskiej i Politechniki Krakowskiej.

- **Warsztaty urbanistyczne „Rzeka w przestrzeni miasta”.** Program organizowany we współpracy z Katedrą Urbanistyki i Planowania Regionalnego RWTH w Akwizgranie. W warsztatach biorą udział studenci z Polski, Niemiec i Austrii. W dniach 7–9 maja 2007 r. uczestnicy spotkali się na warsztatach wprowadzających w tematykę. Drugim etapem programu od 11 do 13 lipca była prezentacja projektów i wystawa prac w galerii MCK. Efektem warsztatów było 16 projektów urbanistycznych zagospodarowania nadrzecznych terenów Krakowa.
- **Dwutygodniowy program „Miasta obszarem konfliktów. Strategie urbanistyczne w Europie Środkowej”.** Realizowany od 12 do 26 lipca br. program przeznaczony jest dla socjologów, urbanistów, historyków sztuki z Polski i Europy Środkowej, a prowadzony pod kierunkiem specjalistów z Austrii, Polski i Ukrainy. Uczestnicy analizowali potencjał 3 miast: Krakowa, Lwowa i Wiednia pod kątem planowania przestrzennego, architektury, dziedzictwa kulturowego i tożsamości historycznej.
- **Trasy Dziedzictwa Małopolskiego. Dziedzictwo chciane i niechciane.** Warsztaty dla młodzieży licealnej. Cztery wykłady w ciągu roku szkolnego mają na celu przybliżyć uczniom znaczenie lokalnego dziedzictwa kulturowego regionu. Kurs prowadzony jest w roku szkolnym 2007/2008.

Ochrona dziedzictwa kulturowego wymaga kształtowania świadomości społeczeństwa wobec ochrony zabytków, umiejętnego zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego oraz promowania projektów i działań tych instytucji, które działają na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego. Kierunek działań wyznaczony w Wojewódzkim Programie Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski (w priorytecie 3) zmierza w kierunku pobudzania inicjatyw społecznych poprzez działalność edukacyjną i szkoleniową oraz nadzorowanie i realizowanie programów mających na celu dokumentowanie i zachowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego. **Analiza działań i inicjatyw jednostek działających na tym polu, w okresie od sierpnia 2005 r. do lipca 2007 r. świadczy o podejmowaniu skutecznych działań w celu ochrony zabytków.** Są one realizowane poprzez wdrażanie instrumentów finansowych pozwalających na prowadzenie prac konserwatorskich (SKOZ i NFRZ) oraz prowadzenie **wszechstronnych szkoleń kadr zarządzających potencjałem dziedzictwa kulturowego.**

5. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO. FORMUŁOWANIE ZASAD OCHRONY I KSZTAŁTOWANIE SFERY KULTUROWEJ

5.1. Ochrona zabytków architektury drewnianej

Charakterystycznym elementem krajobrazu województwa małopolskiego są zabytki architektury drewnianej. Do najpiękniejszych budowli należą kościoły i cerkwie. Różnorodne formy zabudowy drewnianej występowały na przestrzeni wieków w małopolskiej wsi. Typowe formy budownictwa upowszechnione zostały w skansenach w Nowym Sączu, Zubrzycy Górnej, Wygiełzowie.

5.1.1. Szlak Architektury Drewnianej

Szlak Architektury Drewnianej jest programem mającym na celu ocalenie od zapomnienia zabytkowego budownictwa drewnianego, m.in. wymienionych powyżej dworców, pałaców, skansenów, kapliczek, kościołów i cerkwi. Program został w 2005 r. został laureatem plebiscytu Wielkie Odkrywanie Małopolski w kategorii atrakcja turystyczna.

W Polsce stworzone są 3 szlaki architektury drewnianej w województwie małopolskim, śląskim i podkarpackim.

Szlak liczy w Małopolsce liczy 1500 km i obejmuje 237 zespołów architektonicznych. Wiele spośród tych zabytków wpisanych zostało do międzynarodowego spisu zabytków UNESCO. Wszystkie obiekty zabytkowe zostały opatrzone tablicami informacyjnymi, znajdującymi się przed wejściami, zawierającymi krótki opis i historię zabytku w trzech wersjach językowych oraz mapę całego szlaku. Cały szlak województwa małopolskiego podzielony został na 9 mniejszych tras:

1. region jurajsko-oświęcimski,
2. wariant Mogiła–Proszowice,
3. region nadwiślański,
4. region podhalańsko-pieniński,
5. region Pogórza Beskidzkiego,
6. wariant Nowy Sącz–Limanowa,
7. wariant Nowy Sącz–Krynica,
8. region krynicko-gorlicki,
9. trasę łącznikową.

Zarząd Województwa Małopolskiego, realizując „Program współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność

pożytku publicznego na rok 2007”, przeprowadził konkurs w dziedzinie turystyki 2007 r. o nazwie „Małopolska gościnna”.

Zgodnie z regulaminem konkursu przyjętym uchwałą nr 88/07 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 22 lutego 2007 r. przyznano dotację na realizację 11 zadań z zakresu aktywizacji Szlaku Architektury Drewnianej w wysokości 163.000 zł.

5.1.2. Projekt „Tarcza”

Jednym z działań Województwa Małopolskiego było wspieranie działań zmierzających do ochrony przeciwpożarowej i antywłamaniowej zabytkowych budowli drewnianych, a w szczególności obiektów sakralnych – cerkwi i kościołów. W tym celu w 2006 r. zainicjowano i wdrożono projekt „Tarcza” przygotowany przez Archidiecezję Krakowską, odpowiedzialną za ochronę obiektów religijnych województwa. Projekt objął wszystkie diecezje kościoła rzymskokatolickiego (diecezję krakowską, tarnowską, bielsko-żywiecką, kielecką, rzeszowską i sosnowiecką) oraz diecezję przemysko-warszawską kościoła grekokatolickiego, które utworzyły konsorcjum o wzajemnej współpracy.

Projekt otrzymał pozytywne rekomendacje i dofinansowanie ze środków Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR) w ramach priorytetu 1. „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów” i działania 1.4. „Rozwój turystyki i kultury”. Środki na ten cel przeznaczyło również Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programów operacyjnych „Promesa Ministra Kultury” i „Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego”. Na podkreślenie zasługuje istotne znaczenie Województwa Małopolskiego w procesie formowania projektu oraz w zakresie udzielonego wsparcia doradczo-rekomendującego.

Ponadto instytucjami wspierającymi realizowane działania były: lokalne samorządy województwa małopolskiego, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych w Warszawie oraz Kuria Krakowska. Celem projektu „Tarcza” jest zainstalowanie zabezpieczeń przeciwpożarowych, antywłamaniowych, monitoringu i systemu gaśniczego. Spośród 170 obiektów architektury drewnianej wytypowano 40 najbardziej zabytkowych, które w latach 2006–2007 zostały wyposażone w wyżej wymienione instalacje. W okresie od listopada 2006 r. do końca 2007 r. w ramach projektu „Tarcza” zgodnie z planem wykonano instalacje w 40 obiektach. Wykonane instalacje obejmują:

1. Kościół pw. św. Wojciecha i MB Bolesnej w Modlnicy Wielkiej – zewnętrzny system gaśniczy, system sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (XI 2006 r.).

2. Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Lachowicach – system sygnalizacji pożaru oraz system sygnalizacji włamania i napadu (XI 2006 r.), zewnętrzny system gaśniczy (VI 2007 r.). W realizację tych prac włączyły się finansowo Gmina Stryszawa oraz Powiat Suski, na terenie których znajduje się zabytkowy kościół.
3. Kościół pw. św. Mikołaja w Czulicach – system sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (XII 2006 r.).
4. Kościół pw. Ducha Świętego w Podstolicach – zewnętrzny system gaśniczy, system sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (XII 2006 r.).
5. Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Woźnikach – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (XII 2006 r.).
6. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Krakowie-Górcie Kościelnickiej – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (III 2007 r.).
7. Kościół pw. Przemienienia Pańskiego w Radoczy – system sygnalizacji pożaru (III 2007 r.).
8. Kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Więclawicach – zewnętrzny system gaśniczy, system sygnalizacji pożaru (III 2007 r.).
9. Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Paczółtowicach – zewnętrzny system gaśniczy, system sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (III 2007 r.).
10. Kościół pw. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Dobrej – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (IV 2007 r.).
11. Kościół pw. św. Erazma w Barwałdzie Dolnym – system sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (IV 2007 r.).
12. Kościół pw. Wszystkich Świętych w Dąbrowie Tarnowskiej – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (IV 2007 r.).
13. Kościół pw. świętych Apostołów Piotra i Pawła w Bodzanowie – system sygnalizacji pożaru (IV 2007 r.).
14. Kościół pw. św. Michała Archanioła w Dębnie – modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (V 2007 r.).
15. Kościół pw. św. Sebastiana w Strzelcach Wielkich – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (V 2007 r.).
16. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Woli Radziszowskiej – zewnętrzny system gaśniczy (VI 2007 r.).
17. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Grabiu – modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (VII 2007 r.).
18. Kościół pw. św. Marcina w Wiśniowej – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu oraz zewnętrzny system gaśniczy (VII 2007 r.).
19. Kościół pw. św. Klemensa w Trzemeśni – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu oraz zewnętrzny system gaśniczy (VII 2007 r.).
20. Kościół pw. św. Wojciecha BM w Krzeczowie – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu oraz zewnętrzny system gaśniczy (VIII 2007 r.).
21. Kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Palczowicach – system sygnalizacji pożaru (VIII 2007 r.).
22. Kościół pw. św. Marcina w Marcyporębie – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (VIII 2007 r.).
23. Kościół pw. św. Joachima w Skawinkach – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (VIII 2007 r.).
24. Kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Raciechowicach – system sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (VIII 2007 r.).
25. Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła w Graboszycach – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu oraz zewnętrzny system gaśniczy (VIII 2007 r.).
26. Kościół pw. św. Bartłomieja w Krakowie Mogile – zewnętrzny system gaśniczy (VIII 2007 r.).
27. Kościół pw. św. Kazimierza w Radgoszczy – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (IX 2007 r.).
28. Kościół pw. św. Elżbiety Węgierskiej w Trybszu – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (IX 2007 r.).
29. Kościół pw. św. Klemensa w Zawoi – system sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu (IX 2007 r.).
30. Kościół pw. św. Trójcy Przenajświętszej w Łopusznej – modernizacja systemu sygnalizacji pożaru (IX 2007 r.).
31. Kościół pw. św. Sebastiana w Jurgowie – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (IX 2007 r.).
32. Kościół pw. MB Częstochowskiej w Zakopanem na Pękowym Brzysku – zewnętrzny system gaśniczy (IX 2007 r.).
33. Kościół pw. św. Marcina w Jawiszowicach – zewnętrzny system gaśniczy (X 2007 r.).

34. Kościół pw. św. Jana Ewangelisty w Zakopanem Harendzie – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (X 2007 r.).
35. Kościół pw. Narodzenia NMP w Harklowej – system sygnalizacji pożaru (X 2007 r.).
36. Kościół pw. św. Józefa Oblubieńca NMP w Lubomierzu – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (X 2007 r.).
37. Kościół pw. Jana Chrzciciela w Orawce – system sygnalizacji włamania i napadu, zewnętrzny system gaśniczy (X 2007 r.).
38. Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Spytkowicach k. Chabówki – modernizacja systemu sygnalizacji pożaru, modernizacja systemu sygnalizacji włamania i napadu, zewnętrzny system gaśniczy (X 2007 r.).
39. Kościół pw. św. Antoniego w Zakopanem Bystrem – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (X 2007 r.).
40. Kompleks klasztorny ss. Albertynek w Zakopanem-Kalatówkach – system sygnalizacji pożaru, system sygnalizacji włamania i napadu (X 2007 r.).

5.1.3. Miasteczko Galicyjskie

Na terenie Sądeckiego Parku Etnograficznego w Muzeum Okręgowym w Nowym Sączu powstało Miasteczko Galicyjskie. Ma stać się ono główną atrakcją turystyczną na Szlaku Architektury Drewnianej. Miasteczko to nazwane jest paramuzealną ekspozycją skansenowską. Celem projektu „Budowa Miasteczka Galicyjskiego w Nowym Sączu” jest:

1. Stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi systemu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego oraz regionalnego przemysłu turystycznego jako nowoczesnego i konkurencyjnego elementu gospodarki regionalnej.
2. Stworzenie trwałych miejsc pracy.

Inwestycja jest realizowana w dwóch etapach. Koszt całego projektu wyniesie około 20.488.574 zł netto. I etap realizowany był w latach 2005–2007 w ramach ZPORR 2004–2006 (planowany koszt całkowity – 12,4 mln zł, w tym UE – 7,6 mln zł i WM – 4,8 mln zł). Dotyczył budowy zespołu złożonego z sześciu rekonstruowanych obiektów zabytkowej architektury z XIX w., m.in. zrekonstruowane zostaną: zabytkowy ratusz ze Starego Sącza, zabytkowy dwór z Łososiny Górnej, dwa zabytkowe domy ze Starego Sącza, zabytkowa re-miza strażacka oraz zabytkowa kapliczka św. Floriana z Zakliczyna. Obiekty te, zgrupowane wokół placu rynkowego, z wychodzącymi uliczkami będą tworzyć klimat galicyjskiego miasta.

Do połowy 2007 r. obiekty zostały zaopatrzone w meble i elementy wyposażenia historycznego stylizowane na używane w drugiej połowie XIX w. I etap zakończony został w 2007 roku.

W ramach II etapu, którego ukończenie planowane jest na rok 2009, przewidziana jest rekonstrukcja 12 obiektów i budowa rynku. Planuje się uzyskanie dotacji z MRPO 2007–2013.

5.1.4. Rozwój Skansenów w Małopolsce

5.1.4.1. Nadwiślański Park Etnograficzny

W latach 2001–2005 w Nadwiślańskim Parku Etnograficznym w Wygięzowie (oddział Muzeum w Chrzanowie) w ramach zadania „Rozwój Skansenów w Małopolsce” zrekonstruowany został XVIII-wieczny drewniany dwór szlachecki z Drogini. Budżet na realizację tego zadania w 2005 r. wyniósł 715.999,36 zł (dofinansowanie z budżetu Województwa Małopolskiego, z gminy i powiatu Chrzanów oraz lokalnych samorządów), ponadto Muzeum w Chrzanowie otrzymało dofinansowanie w wysokości 200.003,29 zł z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W 2006 r. województwo małopolskie przeznaczyło 200.000 zł na wykończenie i wyposażenie wnętrza dworu. W maju 2006 roku dwór z Drogini zaprezentowano podczas VIII Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego.

5.1.4.2. Sądecki Park Etnograficzny

Sądecki Park Etnograficzny prezentuje architekturę drewnianą i tradycyjną kulturę ludową historycznej Sądeczyny. Region ten obejmuje cztery grupy etnograficzne: Lachów sądeckich, zachodnią część Pogórzan, górali sądeckich i Łemków nadpopradzkich. Na ok. 20-hektarowym obszarze Parku znajduje się 68 obiektów zgrupowanych w kilkunastu zespołach oraz amfiteatr leśny. Jest to 9 wielobudynkowych zagród chłopskich, 4 zagrody jednobudynkowe, XVII-wieczny dwór szlachecki (z unikatową polichromią we wnętrzach), folwark dworski, XVIII-wieczne obiekty sakralne: kościół rzymskokatolicki, cerkiew greckokatolicka (z XIX-wieczną plebanią), zbór protestancki, a ponadto szkoła ludowa, osada Cyganów karpaccich, budynki przemysłu wiejskiego (kuźnia, olejarnia, wiatraki itp.). We wnętrzach większości obiektów znajduje się stała ekspozycja wewnątrz obejmująca łącznie 60 pomieszczeń mieszkalnych, gospodarczych i przemysłowych, a w świątyniach – sakralnych. Odtworzone zostały także stare wiejskie warsztaty rzemieślnicze. Ekspozycja skansenu prezentuje chronologiczne, majątkowe i społeczne różnicowanie kultury ludowej Sądeczyny, a wiedzę o tradycji regionu wzbogacają tematyczne

wystawy etnograficzne: „Izba weselna” i „Maziarstwo łemkowskie”. Tradycyjny charakter ma również otoczenie zagród wraz z zakomponowaniem zieleni.

W maju 2007 roku udostępniono do zwiedzania nowy sektor muzealny, prezentujący kulturę lokalnej, mniejszościowej grupy etnicznej, zwaną kolonistami józefińskimi lub Niemcami galicyjskimi.

Sektor zlokalizowany jest wzdłuż nowej drogi wewnętrznej skansenu, która w przyszłości połączy realizowaną aktualnie część północną i nowe wejście główne na ekspozycję z jej częścią starszą – południową. Odtworzono tu fragment dawnej, oryginalnej zabudowy kolonistów niemieckich poprzez rekonstrukcje trzech zabytkowych murowanych zagród z przełomu XVIII i XIX wieku. Budynki, szeregowo usytuowane szczytem do drogi, tworzą wycinek typowego dla kolonistów układu przestrzennego wsi, tzw. ulicówki. Każde siedlisko zawiera podwórze, zawarte pomiędzy domem mieszkalnym a spichlerzem i oddzielone od drogi wysokim murem ogrodzeniowym, z bramą wjazdową i furtką wejściową. Wybrane zagrody, w tym jedna rozebrana in situ w latach 90. XX wieku, zaś dwie zachowane do dzisiaj, ale znacznie przebudowane tworzyły w Gołkowicach jednolity fragment pierzei ulicznej. Zrekonstruowanie ich w skansenie przybliży zwiedzającym tę specyficzną część historii rozwoju osadnictwa w Karpatach, gdzie już wcześniej niemiecka obecność zaznaczyła się m.in. na sąsiadującym z Sądecczyną Spiszu. Jedna z zagród, w Gołkowicach niezachowana, oznaczona tam niegdyś numerem konskrypcyjnym 28, przeznaczona została na ekspozycję stałą – tj. prezentację wnętrz mieszkalnych i gospodarczych, związanych z życiem kolonistów niemieckich z przełomu XIX i XX wieku. Odpowiednio do przesłanek historycznych zostały urządzone i wyposażone w budynku mieszkalno-gospodarczym sień, kuchnia, izba, alkierz, stajnia i wozownia. Pozostałe dwie zagrody w skansenie wykorzystane będą na inne cele związane z funkcjonowaniem muzeum: zagrodę nr 27 zaadaptowano na wystawy zmienne, natomiast w zagrodzie nr 28 urządzono magazyny pomocnicze i pomieszczenia dla pracowników. Wszystkie 3 zagrody tworzą łącznie charakterystyczny zespół pierzei ulicznej wiernie odtwarzający pod względem architektoniczno-krajobrazowym fragment pierwotnego układu przestrzennego.

Ważnym elementem urządzenia ekspozycji stałej tego sektora jest translokacja i odtworzenie oryginalnej świątyni – kościoła ewangelickiego zbudowanego w 1809 roku.

5.1.4.3. Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej

Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej na mocy aktu darowizny rodziny Moniaków stał się w 1937 r. własnością skarbu państwa. W skład tej

ponad czterohektarowej posesji wszedł dwór z budynkami gospodarczymi. W roku 1951 dwór został odrestaurowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Inicjatorką powstania na Orawie muzeum była kustosz Muzeum Tatrzańskiego. Otwarcie skansenu po remoncie miało miejsce w 1955 roku. Na przestrzeni lat przeniesiono na teren muzeum wiele obiektów: chaty z XIX w., karczmę, chałupę biedniacką, tartak, szkołę wiejską i inne. Do najcenniejszych zabytków należy dworek Moniaków, którego jedna część pochodzi z XVII w., a reszta z XVIII w. Jest to typowy dworek staropolski prezentujący kulturę ludową polskiej Orawy. Ciekawymi przykładami architektury są chaty z wyżką, czyli z dużym pomieszczeniem służącym za spichlerz. Od 2006 r. organizatorem tej instytucji jest Województwo Małopolskie.

Na lata 2005–2009 została zaplanowana realizacja zadania polegającego na odbudowie skansenowskich obiektów. Zadanie mające na celu Rozwój Orawskiego Parku Etnograficznego zostało ujęte w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2007–2013. Projekt zakłada zachowanie zabytkowej zabudowy – kościoła, plebanii, remizy, zagród chłopskich oraz wybudowanie nowego budynku. Planowane jest również wykonanie ścieżek, ogrodzenie terenu i zabezpieczenie budynków przed pożarem. Całkowity koszt projektu wynosi 10.342.000 zł, w tym dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej wyniesie 7.178.250 zł. W 2006 r. rozpoczęto odbudowę skansenowskich obiektów (m.in. zagrody Miraja, budynku gospodarczego Solawy w zagrodzie Wontorczyka oraz pozyskano zgodę na przemieszczenie kościoła pw. Matki Bożej Śnieżnej z Tokarni. Łączy koszt prac w 2006 r. wyniósł 250.000 zł. Na 2007 r. zaplanowano prace wykończeniowe z zagrodzie, translokację kościoła i kaplicy z Tokarni na teren skansenu oraz opracowanie dokumentacji budowlano-architektoniczno-konserwatorskiej i dokumentacji przeciwpożarowej. Całość prac została wykonana za kwotę 500.000 zł ze środków budżetu województwa małopolskiego.

5.1.4.4. Skansen PTTK w Dobczycach

Na skalistym wzgórzu nad Rabą położony jest średniowieczny zamek królewski. U jego podnóża usytuowano miniskansen budownictwa ludowego z okolic Dobczyc i Myślenic. W obrębie skansenu znajdują się pojedyncze eksponaty związane z życiem wiejskim. Skansen utworzony został w latach 1968–1974. Przeniesiono tu XIX-wieczne budynki, m.in.: drewnianą karczmę „Na Zbóju” z 1830 roku, we wnętrzu której znajduje się muzeum etnograficzne prezentujące sprzęty domowe, stroje i tradycyjne ozdoby świąteczne, dworski kurnik z 1890 roku z wystawą sprzętu gospodarki i rolniczego (socha drewniana,

brony, widły, ciężki pług żelazny itp.), spichlerz zbożowy z 1863 r., gdzie mieści się ekspozycja narzędzi i wyrobów kowalskich oraz dom pogrzebowy zbudowany z drewnianych bali, w którym zgromadzono przedmioty związane z obrzędami pogrzebowymi (stuletni karawan, szaty liturgiczne). Skansen udostępniony jest do zwiedzania przez 7 miesięcy w roku.

5.1.5. Nagroda im. Mariana Korneckiego

Jedną z form uznania dla osób, które przyczyniają się do odnowy zabytkowych obiektów architektury drewnianej oraz dbają o zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, jest Nagroda im. Mariana Kornackiego przyznawana od 2003 r. W roku 2005 nagrodę otrzymał ks. Adam Gul, proboszcz parafii pw. św. Jana Ewangelisty w Pisarzowej za wieloletnią opiekę na zabytkowym kościele parafialnym. W 2006 r. laureatem nagrody został ksiądz kanonik Władysław Janycz, który przez 30 lat dbał o pochodzący z XV w. kościół pw. Michała Archaniola w Dębinie na Podhalu. Wyróżnienie za opiekę nad drewnianym kościołem w Więclawicach otrzymał ksiądz Ryszard Honkisz oraz pani Magdalena Kraszewska działająca na rzecz odnowy willi zakopiańskiej z końca XIX w. W 2007 r. nagrodę przyznano księdzu Wiesławowi Majce, który podjął prace remontowe w celu przywrócenia dawnego wyglądu dwóm zabytkowym cerkwiom greckokatolickim w Leluchowie i Dubnem. Wyróżnienie w ramach Nagrody im. Mariana Korneckiego otrzymali ks. Prałat Stanisław Dziedzic za działalność na rzecz ratowania zabytków architektury drewnianej oraz za zasługi dla wpisu kościołów na listę UNESCO oraz ks. Ryszard Więcek za działania mające na celu ochronę XIX-wiecznego kościoła parafialnego w Zawoi.

5.1.6. Nagroda im. Stanisława Witkiewicza

Zarząd Województwa Małopolskiego uchwałą nr 398/06 z dnia 18 maja 2006 r., zm. uchwałą nr 41/04 z dnia 22 stycznia 2004 r. ustanowił Nagrody Województwa Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza za twórcze zastosowanie tradycji regionalnych w architekturze współczesnej w województwie małopolskim. Ustanowienie przyznawanych co dwa lata Nagród Województwa Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza za ciekawe współczesne realizacje architektoniczne jest formą zwrócenia uwagi na ważny aspekt jakim jest tworzenie spójnego obrazu architektury regionalnej.

W 2006 r. nagrodę główną w kategorii budownictwo mieszkalne w wysokości 10.000 zł otrzymali projektanci: dr arch. Krzysztof Ingarden i arch. Jacek Evý oraz inwestor Dariusz Znamirowski za realizację domu mieszkalnego jednorodzinnego Kraków-Swoszowice, ul. Krzyżanowskiego. Przyznano

6 wyróżnień o łącznej wartości 20.000 zł. W stosunku do 2004 r. zauważyć można wyraźny wzrost liczby przyznanych nagród i wyróżnień oraz ich wartości.

W ramach realizacji Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski w okresie od sierpnia 2005 roku do lipca 2007 roku wdrażany był program ochrony zabytków architektury drewnianej. W wyniku przeprowadzonych programów podjęte zostały prace mające na celu konserwację i zabezpieczenie najcenniejszych obiektów świeckich i sakralnych (projekt „Tarcza”, rekonstrukcja XVIII-wiecznego drewnianego dworu szlacheckiego w Drogini, budowa Miasteczka Galicyjskiego) oraz aktywizację zabytków drewnianych ujętych zwłaszcza w Szlaku Architektury Drewnianej.

5.2. Nowe strefy ochrony przyrody i krajobrazu. Tworzenie parków kulturowych, narodowych, krajobrazowych i rezerwatów

Tereny przyrodnicze Małopolski będące pod ochroną prawną stanowią ponad 66% terenu województwa, w tym: parki narodowe, parki kultury, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody i pomniki przyrody.

Na terenie Polski utworzono 23 Parki Narodowe, z czego 6 znajduje się w województwie małopolskim. Za Federacją Zielonych przyjmuje się, że park narodowy to obszar przyrodniczy podlegający ochronie o zasobach cennych z punktu widzenia kultury i nauki. Zadaniem parku jest odtwarzanie zanikłych elementów przyrody w sposób naturalny i podporządkowany ochronie przyrody. Powierzchnia parku nie może być mniejsza niż 1000 ha.

W województwie małopolskim zlokalizowanych jest najwięcej parków narodowych w kraju. Wśród nich dwa uznane za Rezerваты Biosfery UNESCO: Babiogórski Park Narodowy i Tatrzański Park Narodowy (jeden z największych parków w Polsce). Pozostałe parki to niezwykle obszary przyrody i krajobrazu m.in.: Gorczański Park Narodowy i Magurski Park Narodowy – skrywający rzadkie gatunki flory i fauny, Ojcowski Park Narodowy oraz Pieniński Park Narodowy, na którego terenie szacuje się występowanie około 13.000 gatunków zwierząt.

Obok sześciu parków narodowych, w Małopolsce znajduje się jedenaście parków krajobrazowych. Park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wysokie wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne oraz krajobrazowe. W odróżnieniu jednak od parków narodowych czy rezerwatów przyrody, park krajobrazowy nie jest obszarem wyłączonym z działalności gospodarczej. Grunty rolne i leśne na tym terenie mogą być wykorzystane gospodarczo, ale ich uprawa podlega pewnym ograniczeniom. Na obszarze

parków krajobrazowych leżą, wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO, kościół św. Leonarda w Lipnicy Murowanej czy zamek w Nowym Wiśniczu.

Park kulturowy to jedna z form ochrony zabytków i jest formą ochrony obszaru mającą na celu jego aktywizację gospodarczą, w tym rozwój turystyki, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz ochronę krajobrazu kulturowego z zachowaniem znajdujących się na nim zabytkowych budowli.

W dniu 16 kwietnia 2003 r. Rada Miasta Krakowa wydała dokument „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta”, w ramach którego zaproponowano ustanowienie 7 parków kulturowych na terenach o wartościach historyczno-kulturowych obejmujących elementy dawnej twierdzy Kraków, m.in.:

- Park Kulturowy Rajsko-Kosocice (3 forty),
- Park Kulturowy Krzemionki Podgórskie (2 forty),
- Park Kulturowy Skotniki-Bodzów (4 forty),
- Park Kulturowy Mydlniki-Tonie (5 fortów),
- Park Kulturowy Dłubnia (2 forty).

Ponadto w badanym okresie zaplanowano utworzenie niżej wymienionych parków kulturowych:

- **Lotniczy Park Kulturowy** – to projekt oparty na wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego obszarów „lotniczego krajobrazu technicznego”. Terenem objętym inwestycją jest Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie (teren objęty projektem został wpisany do rejestru zabytków). Etapy inwestycji zakładają rozbudowę infrastruktury parku oraz powstanie gmachu głównego muzeum. Ten nowatorski w Małopolsce pomysł utworzenia parku kulturowego przewiduje utrzymanie zabytkowych terenów oraz strefy zieleni w centrum Krakowa. Chodzi o stworzenie atrakcyjnej propozycji dla turystów i przestrzeni rekreacyjnej i dydaktycznej na terenie jednego z najstarszych lotnisk w Europie (1912 r.). Łącznie w ramach zadania „Budowa Lotniczego Parku Kulturowego w Krakowie, w tym gmachu głównego Muzeum Lotnictwa Polskiego” planuje się wybudować 1 obiekt, 10 zostanie poddanych rewaloryzacji, zagospodarowanych zostanie 40 ha przestrzeni zielonej w centrum miasta (m.in. rekompozycja kubaturowo-ogrodowa hangaru, odbudowa z ruin dawnego hangaru i budowa altan parkowych) oraz udostępnione zostaną powierzchnie użytkowe w nowym budynku m.in. na przestrzeń ekspozycyjną, dydaktyczną oraz część administracyjną.
- **Zwierzyniecki Park Kulturowy** został powołany 5 lipca 2006 r. uchwałą Rady Miasta Krakowa. W granicach parku znalazły się: wzgórze św. Bronisławy i część Salwatora, kopce: Kościuszki i Piłsudskiego,

klasztor Kamedułów, strzelnica na Sikorniku, Polana Wesoła, forty: Skała, Olszanica, Krępak oraz Lasek Wolski wraz z otoczeniem. Od początku decyzja o powstaniu Parku budziła wiele kontrowersji. Krytyka ze strony przeciwników Parku posiadających na tych terenach działki dotyczyła spadku wartości ziemi oraz ograniczenia praw właścicieli, w tym zakazu zabudowy. Wyrazem niezadowolenia było zaskarżenie do sądu decyzji o powołaniu parku kulturowego i uchylenie jej w maju 2007 roku.

Z przeprowadzonej ankiety wśród jednostek samorządu terytorialnego ankiety wynika, że w badanym okresie podjęto **cztery inicjatywy dążące do utworzenia parku kulturowego na terenie gmin Kalwaria Zebrzydowska, Klucze, Lipnica Murowana oraz miasta i gminy Olkusz**. Na terenie gminy i powiatu Lipnica Murowana jako priorytet przyjęto przeprowadzenie rewitalizacji centrum Lipnicy Murowanej i utworzenie na terenie centrum parku kulturowego. W mieście i gminie Olkusz zaplanowano utworzenie parku kulturowego obejmującego teren otoczenia zamku w Rabsztynie. Wymaga to jednak wcześniejszego, zgodnie z zaleceniami MWKZ, opracowania koncepcji zagospodarowania, opartego na sondażowych badaniach archeologicznych.

W Małopolsce znajdują się 83 rezerваты przyrody (Dolina Potoku Rudno, Bembeńskie, Las Gościmia, Kostrza, Lasy Radłowskie) i jeden pomnik przyrody – Las Chałubińskich.

W 2004 roku w Polsce został wprowadzony program **Natura 2000**. Celem programu jest utworzenie w krajach europejskich wspólnego systemu ochrony terytorium przyrodniczego, a w szczególności zagrożonych gatunków zwierząt, roślin i siedlisk przyrodniczych. W województwie małopolskim 42 obszary należą do programu.

W analizowanym okresie od sierpnia 2005 r. do lipca 2007 r., w ramach działań zmierzających w kierunku poprawy walorów krajobrazowych i przyrodniczych województwa małopolskiego oraz zachowaniu najcenniejszych ekosystemów, na obszarze Małopolski **nie powstał żaden nowy park krajobrazowy, narodowy i rezerwat**. W wyniku przyjętego dokumentu „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta” **rozpoczęto tworzenie nowych parków kulturowych Lotniczego Parku Kulturowego w Krakowie oraz Zwierzynieckiego Parku Kulturowego**. Zakończenie prac przy pierwszej inwestycji założone jest na rok 2008, natomiast powołanie Zwierzynieckiego Parku Kulturowego zostało zaskarżone do sądu, w wyniku czego w maju 2007 r. inwestycja ta została wstrzymana.

5.3. Zagospodarowanie i udostępnienie stanowisk archeologicznych

5.3.1. Badania terenowe MAK na terenie Małopolski

Badania archeologiczne przy przebudowie nawierzchni Rynku Głównego w Krakowie

Muzeum Archeologiczne prowadziło w związku z przebudową nawierzchni Rynku Głównego w Krakowie ratownicze badania wykopaliskowe od jesieni 2004 r. Przebudowa nawierzchni była jedną z inwestycji, jakie władze miasta podjęły dla uczczenia jubileuszu 750-lecia lokacji Krakowa.

Zgodnie ze wskazaniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, prace archeologiczne niezbędne przy tego rodzaju przedsięwzięciach budowlanych powierzono Muzeum Archeologicznemu w Krakowie. Trzeba podkreślić, że ochrona relikwów architektury i nawarstwień kulturowych, a w związku z tym także sposób prowadzenia badań archeologicznych na stanowisku takiej rangi jak Rynek Główny w Krakowie, wymagało od wszystkich zainteresowanych, a w szczególności od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, szczególnej troski. Dlatego też konserwator powołał radę konsultacyjną złożoną z przedstawicieli wszystkich placówek archeologicznych w Krakowie, z którą na bieżąco uzgadniany był sposób prowadzenia prac badawczych.

W roku 2004 prace dotyczyły zachodniej części płyty Rynku od strony ulicy Szewskiej. Muzeum prowadziło te badania na podstawie umowy zawartej z firmą INTERBUD, która była wykonawcą remontu. Badania trwały od końca sierpnia do połowy października i obejmowały ścisły nadzór archeologiczny nad odsłanianą powierzchnią Rynku, a tam, gdzie sytuacja tego wymagała, przekształcały się w normalne badania wykopaliskowe. Badania-ami kierował mgr Emil Zaitz, kierownik Działu Krakowa Przedlokacyjnego w Muzeum Archeologicznym. Istotnego wsparcia ekipie archeologicznej udzielił Instytut Archeologii UJ, który oddelegował do badań p. mgr. Dariusza Niemca wraz z grupą studentów.

W trakcie badań odkryto szereg obiektów architektonicznych wnoszących wiele istotnych informacji do historii samego Rynku oraz do historii miasta i lepszego poznania życia codziennego oraz kultury jego mieszkańców:

- fragmenty zachodniej ściany Sukiennic pochodzące z czasów przebudowy tego gmachu przez Tadeusza Prylińskiego w latach 1875–1879,
- relikty fundamentu tzw. syndykówki,
- mury kramów szewskich z XVI wieku,
- relikty murów dawnego ratusza (XIV–XVI wiek),
- pozostałości po dawnym odwachu austriackim,

- podwaliny i fragmenty drewnianych budowli w miejscu dawnych kramów rybnych, sadelnych i piekarskich. W tym miejscu przeprowadzono pełne badania wykopaliskowe, które w efekcie przyniosły rozpoznanie odkrytych obiektów. Okazało się, że odsłonięto pozostałości dwóch budynków, których przeznaczeniem było prowadzenie działalności handlowej. Odkryto też wąską uliczkę pomiędzy tymi budynkami, a także – w różnych miejscach – pozostałości po ówczesnych rynsztokach.
- ruchome znaleziska archeologiczne.

Badania archeologiczne przy przebudowie nawierzchni Małego Rynku w Krakowie

W 2007 r. pracami archeologicznymi objęto przede wszystkim teren planowanej fontanny po wschodniej stronie placu, a także obszar przeznaczony pod budowę pomnika księcia Bolesława Wstydliwego. Łącznie przebadano tu teren o powierzchni około 25 m². Nadzorem i badaniami ratowniczymi objęto także wszystkie przekopy instalacyjne oraz roboty związane z wymianą podłoża pod nowe nawierzchnie placu, jezdni i chodnika. W trakcie tych robót stwierdzono, że poziomy użytkowe Małego Rynku z czasów nowożytnych zostały zniszczone w okresie budowy murowanych kanałów blokowych w początku XIX stulecia oraz podczas niwelacji placu i przyległych ulic przy budowie torowiska tramwajowego w 1902 roku.

Badania wykopaliskowe na stanowisku 3 w Koszycach

Stanowisko 3 w Koszycach położone jest na lewym brzegu Szreniawy, na cyplu terasy lessowej. W roku 2006 przeprowadzono na nim, w związku z budową kanalizacji i przebudową drogi wojewódzkiej nr 768, ratownicze badania wykopaliskowe, które sfinansował Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie. W trakcie badań rozpoznano obszar o powierzchni około 28 arów oraz odkryto ponad 250 obiektów archeologicznych.

Wielokulturowa osada na stanowisku 17 w Brzeziu, gmina Kłaj

W 2000 r. rozpoczęto szerokoprzestrzenne ratownicze badania wykopaliskowe na trasie planowanej autostrady A4 na odcinku Kraków–Tarnów. Jednym ze stanowisk, na którym badania podjęto najwcześniej, była wielokulturowa osada w Brzeziu 17. W ciągu 6 lat na obszarze o pow. 6 ha odkryto ponad 2,5 tys. obiektów archeologicznych i ponad 120 tys. zabytków ruchomych. Stanowisko Brzezie 17 to przede wszystkim osada KCWR. Była ona pierwszą na trasie autostrady, na której odkryto ślady długich domów o konstrukcji

słupowej. Już w rozpoczynającym wykopaliska pierwszym sezonie w 2000 r. odsłonięto zarysy 3 domów. W kolejnych latach badań ich liczba wzrosła do 25. Podobnych odkryć dokonano także na innych stanowiskach na odcinku pomiędzy Zagórzem a Targowiskiem. W ich efekcie „wyłonił” się cały mikro-region osadniczy złożony z co najmniej 8 osad i śladów ponad 100 długich domów KCWR. Jest on największym zgrupowaniem tego typu osiedli przebadanym na terenie Polski, porównywalnym z największymi regionami osadnictwa KCWR w Europie.

5.3.2. Oddział MAK w Nowej Hucie

Początki nowohuckiego oddziału Muzeum Archeologicznego w Krakowie są związane z rozpoczęciem budowy kombinatu metalurgicznego i nowego miasta na terenie kilkunastu wsi położonych na wschód od Krakowa. Archeolodzy byli obecni na terenie budowy od początku, czyli od 1949 r. W związku z dużą liczbą odkryć i koniecznością ciągłego dozoru nad pracami ziemnymi i prowadzeniem wielkich prac wykopaliskowych, w 1950 r. powołano Kierownictwo Prac Wykopaliskowych w Nowej Hucie. Placówka ta, połączona organizacyjnie w 1953 z Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie, dwa lata później stała się częścią krakowskiego Muzeum Archeologicznego. Zbiory oddziału, powszechnie znane w środowisku archeologicznym, niestety nie są udostępniane mieszkańcom Nowej Huty. Obecnie zajmowana siedziba na parterze bloku mieszkalnego na osiedlu Zielonym 7 jest z konieczności przeznaczona na magazyny zabytków oraz pracownie. Nie mamy więc możliwości zorganizowania stałej ekspozycji prezentującej bogate pradzieje regionu ani prowadzenia regularnego programu oświatowego. Sytuacja ta ulegnie zmianie w związku z trwającą obecnie przeprowadzką oddziału do dworu w Branicach będącego własnością Muzeum.

5.4. Integracja wartości historycznych i tradycyjnych

5.4.1. Projekty i imprezy promocyjne

Województwo małopolskie promuje region, jego walory kulturowe i turystyczne poprzez organizację imprez tematycznych, konkursów i akcji rewitalizujących obiekty, układy urbanistyczne oraz inne zasoby dziedzictwa kulturowego.

W ramach cyklicznie organizowanego konkursu „**Małopolska gościnna**” dofinansowanie otrzymały projekty w zakresie:

- renowacji szlaków turystycznych,
- organizacji dni otwartych obiektów sakralnych na Szlaku Architektury Drewnianej,

- organizacji wydarzeń artystycznych w obiektach sakralnych na Szlaku Architektury Drewnianej,
- inicjatyw wpływających na podniesienie atrakcyjności turystycznej Małopolski.

Na realizację zadań w ramach konkursu Zarząd Województwa Małopolskiego przeznaczył w 2006 r. 560.000 zł, natomiast w 2007 r. 600.000 zł.

Od 2005 r. Małopolska Organizacja Turystyczna prowadzi akcję rewitalizacji małopolskich zamków „**Żywe zamki**”. Ma ona na celu promocję zamków oraz ukazanie ich jako obiektów atrakcyjnych turystycznie. W ramach tych działań na 10 zamkach odbywają się koncerty, pikniki, walki „średnio-wiecznych” rycerzy itp.

Inną ciekawą formą promocji regionu są wizyty studyjne dziennikarzy, przedstawicieli biur podróży z różnych krajów i obszarów Polski. **Study Press, Study Tours** mają na celu przekazanie wiadomości na temat najbardziej atrakcyjnych miejsc województwa, jego produktów, infrastruktury i regionalnej kultury. To także wycieczki do najbardziej znanych i cenionych obiektów architektury, zwiedzanie zabytków połączone z degustacją tradycyjnych potraw. W 2006 r. Małopolska Organizacja Turystyczna przygotowała 25 wizyt studyjnych. Wśród zaproszonych gości znaleźli się dziennikarze z Hiszpanii, Rosji, Chin, Kanady, Belgii, i Libanu.

W omawianym okresie Samorząd Województwa Małopolskiego cyklicznie organizował imprezy promujące dziedzictwo kulturowe regionu, m. in. **Małopolski Festiwal Smaku** oraz **Wielkie Odkrywanie Małopolski**.

Samorząd województwa w ramach konkursu ofert Mecenat Małopolski udziela finansowego wsparcia na realizację zadań o charakterze przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych realizowanych przez podmioty dla podmiotów nie należące do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku. Wśród projektów uzyskujących wsparcie z budżetu Województwa Małopolskiego znajdują się również inicjatywy kulturalne promujące zasoby dziedzictwa kulturowego regionu, m. in. Architektura Polska po 1990 roku – Małopolska, XXXVII. Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich, Szkoła Ginących Zawodów, Folkloru i Sztuki Ludowej, „Rękodzieło artystyczne, zanikające zawody a pamiątki z regionu Beskidu Zielonego magicznej krainy Łemków i Pogórze”, wydanie IX tomu rocznika „Małopolskie Regiony – Regionalizmy – Małe Ojczyzny”.

Wykaz wybranych zrealizowanych projektów o charakterze produktów kultury i turystyki

Gmina Czchów	zamek w Czchowie – częściowo zrealizowany
Gmina Andrychów	cykl uroczystości z okazji obchodów rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja
	koncert kolęd i pastorałek
	Podbeskidzki Festiwal Piosenki Religijnej
	Przeгляд Zespołów Jasełkowych – konkursowe prezentacje przedstawień jasełkowych
Gmina Skała	wytyczenie szlaków turystycznych
	Międzynarodowy Festiwal Orkiestr Dętych
Gmina Skrzyszów	Wiosenny Rajd Rowerowy – impreza cykliczna o charakterze turystycznym
	Festyn Rodzinny – impreza cykliczna o charakterze kulturalnym
Gmina Wierzchosławice	remont szlaku dla pieszych i szlaku rowerowego
Gmina Krynica Zdrój	ścieżka edukacyjna na Górze Parkowej
	budowa domu Polsko-Słowackiego w Czyrnej

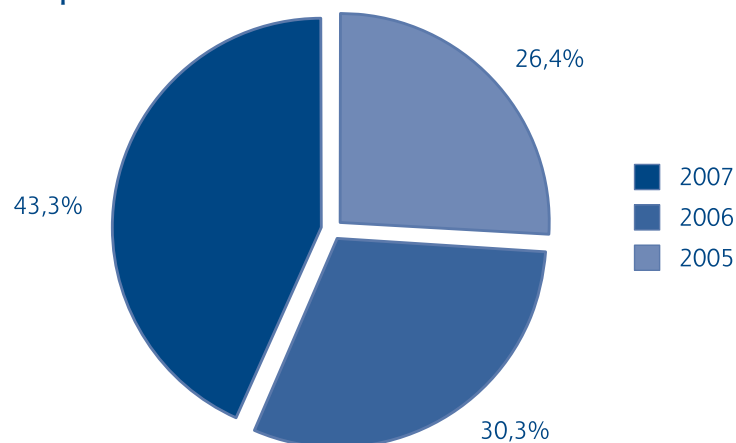
Gmina Lipnica Murowana	Szlak św. Szymona
	„Muzyka zaklęta w drewnie”
	warsztaty ceramiczne, tkackie, wikliniarskie, bibułkarskie
Gmina Olkusz	Konkurs Palm Wielkanocnych i Rękodzieła Artystycznego
	100 rocznica PTTK
	konkurs wiedzy „Olkusz – moje miasto”
	rajdy turystyczne i zloty
Gmina Wieliczka	„Odkrywamy Solilandię” – projekt skierowany do dzieci
	Święto Soli - realizowane przez Muzeum Żup Krakowskich
	„Rowerem po wiosnę”
	„Rowerem po Złoty Liść”
Gmina Stary Sącz	Starosądecki Jarmark Sztuki
	widowisko historyczne „Civitas antiqua”
	Biesiada Karpacka
	Zlot Jaskiniowców w Dolinie Wodącej
	Powiatowy Przegląd Obrzędów
Gmina Wolbrom	festiwal Jurajskie Klimaty

Z przeprowadzonych ankiet w gminnych jednostkach samorządu terytorialnego otrzymano informacje zawierające szczegółowe dane na temat liczby, rodzaju projektów i imprez promocyjnych propagujących integrację wartości historycznych i tradycyjnych w latach 2005–2007.

W okresie od sierpnia 2005 do lipca 2007 roku na terenie 8 gmin zrealizowano 63 projekty promocyjne. Najbardziej aktywnymi jednostkami promującymi walory dziedzictwa kulturowego swojego regionu były Miasto i Gmina Wieliczka (29 projektów na przestrzeni 3 lat), gmina Andrychów (12 projektów w ciągu 3 lat), Gmina Stary Sącz (8 projektów) oraz Lipnica Murowana (6 projektów).

Szesnaście gmin od sierpnia 2005 roku do lipca 2007 roku zorganizowało 137 imprez promujących wartości kulturowe i historyczne swojego obszaru. Ponad 41% wszystkich przedsięwzięć tego typu przygotowanych było przez Miasto i Gminę Wieliczka (57 imprez), niecałe 9% wszystkich imprez promocyjnych zorganizowano na terenie gminy Skawina (12 imprez). Pozostałe gminy wykazały się zdecydowanie mniejszą aktywnością: gmina Czehów i Stary Sącz – 9 imprez, Lipnica Murowana i miasto i gmina Olkusz – 8 imprez, Gminy Skafa, Trzciana i Wojnicz po 6 imprez (pozostałe poniżej 5). Na przestrzeni 3 lat można zaobserwować wzrastające zaangażowanie gmin w promocję dziedzictwa kulturowego swoich regionów. W 2007 roku prawie o $\frac{1}{3}$ zwiększyła się liczba organizowanych imprez i projektów propagujących wartości historyczne terenów województwa.

Wykres 3. Imprezy promocyjne i imprezy organizowane w okresie lipiec 2005–sierpień 2007 r.

Wśród najważniejszych projektów imprez promujących integrację wartości historycznych i tradycyjnych w poszczególnych gminach w okresie od sierpnia 2005 r. do lipca 2007 r. wyróżnić można te o charakterze lokalnym, wojewódzkim oraz gromadzące ponad tysiąc uczestników projekty ogólnopolskie i międzynarodowe. Do najważniejszych zalicza się działania realizowane w:

Gminie Lipnica Murowana

- Organizowany od ponad 50 lat Ogólnopolski Konkurs Palm Wielkanocnych i Rękodzieła Artystycznego. Niedziela Palmowa wzbogacona jest występami zespołów folklorystycznych, kiermaszem rękodzieła artystycznego, promocją oferty agroturystycznej, prezentacją zwyczajów ludowych.
- Ogólnopolskie Warsztaty Metodyczne Lipnica Murowana 2007. Dziedzictwo Kulturowe i Turystyka Małych Gmin i Miast. Szanse rozwoju oraz źródła finansowania 2007–2015. Celem projektu była wymiana doświadczeń w zakresie przygotowania i finansowania przez małe gminy i miasta projektów dotyczących dziedzictwa kultury i turystyki.
- Przegląd Grup Cygańskich – przegląd jest formą wskrzeszania tej starej ludowej tradycji „chodzenia po tzw. Cyganach”.

Mieście i gminie Wieliczka

- Dni św. Kingi – święto miasta organizowane od ponad 10 lat. Cieszy się zainteresowaniem zarówno mieszkańców, jak i turystów. Wśród atrakcji są występy lokalnych zespołów regionalnych, orkiestry, chóru, lokalnych twórców. Tradycyjnie w ramach Dni św. Kingi odbywa się Bieg o Pierścień św. Kingi. Atrakcją jest również nocne zwiedzanie kopalni soli. W imprezie uczestniczy około 15.000 osób.
- „Młodzież pamięta” – akcja popularyzująca idee patriotyczne wśród młodzieży. W organizowanych w kopalni soli koncertach uczestniczy młodzież gimnazjum wielickiego, artyści scen krakowskich, zaproszeni goście. Jednym z punktów spotkania jest wspólny śpiew pieśni patriotycznych. Koncerty organizowane w ramach akcji pt. „Młodzież pamięta”, której celem jest uświadomienie, szczególnie młodemu ludziom, jak ważne są narodowa pamięć i patriotyczne tradycje.
- Pierścień św. Kingi – projekt realizowany w miastach, których historia związana jest z postacią św. Kingi. W ramach tego projektu odbywają się spotkania, konkursy, warsztaty, podczas których można zapoznać się z historią solnego miasta, poznać jego zabytki, obrzędy i wierzenia.
- Wystawa fotografii „Czas fotografią zaklęty”.
- Spotkania z tradycją – imprezy mające za zadanie kultywowanie lokalnych zwyczajów, obrzędów i tradycji.

Gminie Stary Sącz

- Starosądecki Festiwal Muzyki Dawnej o zasięgu międzynarodowym gromadzący około 2500 widzów.
- Ogólnopolski projekt Starosądecki Jarmark Sztuki i Rękodzieła (4000 uczestników).

Gminie Bolesław

- Legendarne Lata – impreza propagująca regionalną edukację i sztukę (300 uczestników).
- Spektakle przygotowane na podstawie legend.
- Plenery Plastyczne, wieczór cygański, na styku kultur Śląsk–Małopolska.

Gminie Skała

Dni Skały – impreza kulturalno-rozrywkowa połączona z koncertami muzycznymi, skierowana do mieszkańców całej gminy.

Gminie Klucze

- Międzynarodowy bieg uliczny szlakiem walk Legionistów (250 uczestników).
- Rajd pieszy Szlakiem Walk Oddziału Narodowego (600 uczestników).

Krynicy Zdroju

- Międzynarodowe Spotkanie Wód.
- Biennale kultury łemkowskiej – impreza o zasięgu międzynarodowym (2000 uczestników).
- Europejskie spotkania mniejszości etnicznych (8000 uczestników).

Mieście i gminie Olkusz

- Turniej rycerski w Rabsztynie: pokazy walk rycerskich, bitwa o zamek, zawody łucznicze, tańce dworskie, pokazy i kiermasz rzemiosł.

Gminie Wojnicz

- „Pierścień św. Kingi” – plenerowa impreza odwołująca się do historii i legend związanych z węgierską królową, podczas której przez kolejne lipcowe weekendy uczestnicy mogli zwiedzać oprócz Wojnicza także inne miejsca poznając dzieje Małopolski. Uczestnicy imprezy mogli zwiedzić ruiny słynnego zamku Trzewlin na Panieńskiej Górze oraz zwiedzili tzw. Wały Kasztelańskie.

5.4.2. Szlaki kulturowe

„Szlaki dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego” to produkt turystyczny łączący kraje, regiony, miejscowości oraz ich mieszkańców. Głównymi zadaniami inicjowanych i istniejących szlaków są: wspieranie społeczności lokalnych, korzystanie z lokalnych zasobów (walorów przyrodniczych, kulturowych, itp.), a także wspieranie i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Każda trasa jest oznakowana, a na obiektach umieszczone są szczegółowe informacje i wskazówki jak dotrzeć do kolejnego. W 2005 roku na terenie województwa małopolskiego istniało 9 szlaków kulturowych w szczególności:

- Szlak Architektury Drewnianej,
- Szlak Orlich Gniazd,
- Szlak Cmentarzy Wojskowych z I Wojny Światowej,
- Szlak Architektury Gotyckiej,
- Szlak Cystersów,
- Szlak Cerkwi Łemkowskich,
- Szlak Młyny Doliny Szreniawy,
- Szlak Pierścień Jurajski,
- Małopolskie Szlaki Techniki: (Szlak Komunikacyjny, Szlak Kopalniano-Przemysłowy, Szlak Pożarnictwa, Szlak Obiektów Hydrotechnicznych, Szlak Przemysłu Wiejskiego).

Przyjęty w październiku 2005 r. Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego zakładał utworzenie 14 nowych szlaków kulturowych, w tym m.in.:

- Szlak Papieski,
- Orawski Szlak Solny na Węgry,
- Szlak Cerkwi Beskidu Niskiego,
- Szlak Zabytków Kliszczackich,
- Szlak Warowni Jurajskich,
- Szlak Budapeszt–Kraków–Gdańsk („Bursztynowy”),
- Szlak Kraków–Morawy –Wiedeń („Zielony”),
- Szlak Fortyfikacji Nowożytnej i Najnowszej.

Obecnie w województwie małopolskim tworzonych jest pięć nowych szlaków kulturowych. W listopadzie 2007 r. otwarto Szlak Maryjny o długości 323 km, przebiegający przez tereny gmin Klucze i Kalwaria Zebrzydowska. Obecnie na obszarze gminy Biecz w powiecie gorlickim została sporządzona pełna dokumentacja mająca na celu utworzenie „Międzynarodowego Karpackiego Szlaku Rowerowego i Szlaków łącznikowych w Małopolsce”, w ramach którego na terenie gminy zostaną wytyczone dwa szlaki rowerowe: Rowerowy Szlak Winny o długości 26 km oraz Rowerowy Szlak Królewski o długości 6 km. Miasto i Gmina Olkusz prowadzą prace wytyczające szlak wzdłuż granicy zaborów rosyjskiego i austriackiego „Kordon”. Ostatnim projektowanym szlakiem kulturowym jest trasa królewska obejmująca dwie gminy Czychów i Zakliczyn, która będzie obejmować zamek w Melsztynie, wzgórze zamkowe w Czychowie i zamek w Wytryszcze.

Wykaz wybranych szlaków turystycznych o tematyce kulturowej

Gmina Bolesław	Szlak Architektury Drewnianej
	Szlak Powstania Styczniowego
Gmina Czczów	Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Biecz	Szlak Cmentarzy Wojskowych z I Wojny Światowej
	Małopolski Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Skała	Szlak Turystyczny Droga Drewniana
	Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Skrzyszów	Ścieżka Rowerowa
	Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Trzciana	Pierwszy Szlak Zielony
	Rowerowy Szlak Czerwony
Gmina Wierzchosławice	Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Kalwaria Zebrzydowska	Dróżki Kalwaryjskie
Gmina Klucze	Szlak Partyzancki
	Szlak Orlich Gniazd
Gmina Krynica Zdrój	Szlak Cerkwi Łemkowskich

Gmina Lipnica Murowana	Szlak Węgierski
	Szlak św. Szymona
Gmina Olkusz	Szlak Powstania 1863 r.
	Szlak Orlich Gniazd
Gmina Wieliczka	Szlak Architektury Drewnianej
	Szlak Solny
Gmina Skawina	Szlak Architektury Drewnianej
	Szlak Bursztynowy
Gmina Spytkowice	Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Stary Sącz	Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Wieprz	Małopolski Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Wojnicz	Pierścień św. Kingi
	Szlak Architektury Drewnianej
Gmina Wolbrom	Szlak Pamięci Ofiar Pacyfikacji Poręby Dzierżnej
	Szlak Jaskiniowców

6. DZIEDZICTWO ŻYWE – PROMOCJA, EDUKACJA I DOKUMENTACJA WALORÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

6.1. Promocja walorów dziedzictwa kulturowego

6.1.1. Publikacje, wydawnictwa turystyczne

Promocja walorów turystycznych i kulturowych regionu Małopolski prowadzona jest za pomocą różnego typu publikacji czy wydawnictw turystycznych – folderów, ulotek, map. W 2005 roku w województwie małopolskim ukazały się między innymi: folder prezentujący bogactwo turystyczne regionu *Małopolska, Kraków. Odwiedź swoje marzenia*, przewodnik i atlas turystyczny *Odkryj Małopolskę* i *Atlas turystyczny Małopolski* oraz mapa będąca dodatkiem do dziennika regionalnego *Mapa turystyczna Małopolski. Wielkie odkrywanie Małopolski*.

W 2006 r. na rynku wydawniczym ukazały się następujące pozycje prezentujące ofertę turystyczną w zakresie turystyki kulturowej: *Odkryj Małopolskę. Przewodnik po wybranej ofercie kulturowej*, album *Małopolska architektura drewniana*, przewodnik turystyczny *Szlak Architektury Drewnianej* oraz ulotka *Śladami Jana Pawła II* ukazująca miejsca papieskie w Małopolsce wraz z najważniejszymi obiektami kultu religijnego.

Małopolska Organizacja Turystyczna wydała w 2007 r. mapy *Żywe zamki* i *Małopolski Szlak Wód Mineralnych*.

Zgodnie z przeprowadzonymi badaniami **jednostki samorządu terytorialnego w okresie od 1 sierpnia 2005 r. do 31 lipca 2007 r. opublikowały 88 folderów, 28 map turystycznych, 37 rodzajów ulotek, przeprowadziły 8 kampanii billboardowych oraz 18 działań o charakterze multimedialnym**. Z otrzymanych ankiet wynika, że zdecydowana większość gmin angażuje się w promocję przy wykorzystaniu wydawnictw i publikacji dokumentujących walory dziedzictwa kulturowego swoich regionów (w każdym roku na terenie gminy wydaje się przynajmniej jedną publikację w postaci ulotki, broszury, mapy czy folderu). Tylko 3 gminy nie wykazały żadnej działalności na tym polu. Były to gmina Drawina, Sucha Beskidzka oraz gmina Biecz.

6.1.2. Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego

Małopolski Instytut Kultury organizuje imprezy promocyjne w ramach programu Dziedzictwo Otwarte poprzez projekt **Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego**. Inicjatorem Dni Dziedzictwa Kulturowego, realizowanych przez Małopolski Instytut Kultury we współpracy z lokalnymi instytucjami, jest Samorząd Województwa Małopolskiego. Cyklicznie odbywający się program (od 1999 roku) poprzez

aktywną edukację mieszkańców, popularyzację zabytkowych miejsc, przez ich nieodpłatne udostępnianie, ukazuje bogactwo kulturowe i duchowe Małopolski.

W dniach 4–5 czerwca 2005 r. odbyły się **VII Małopolskie Dni Dziedzictwa Kulturowego**. Wszystkim chętnym udostępniono 13 obiektów i miejsc zabytkowych zlokalizowanych w 10 powiatach: w Krakowie Centrum Administracyjne Mittal Steel Poland, wieżę ratuszową i opactwo oo. Cystersów; w Krzesławicach dworek Jana Matejki; w Zakopanem Dom pod Jedłami; dwór w Dołędze; pałac w Nawojowej; zamek w miejscowości Zator; zamek w Spytkowicach; sanktuarium pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Tuchowie; opactwo oo. Cystersów w Szczerzycy; kościół parafialny w Imbrowicach w Nowym Sączu; Sądecki Park Etnograficzny.

Podczas **VIII Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego** w dniach 20–21 maja 2006 r., zwiedzającym udostępniono 13 zabytkowych obiektów w 5 powiatach: W Krakowie –opactwo oo. Benedyktynów w Tyńcu, klasztor oo. Paulinów na Skałce, kościół św. Katarzyny, gmach dawnego Cesarsko-Królewskiego Starostwa w Krakowie; gabinety Wojewody i Marszałka oraz zamek w Korzkwi; zespół sakralny, pustelnię bł. Salomei w Grodzisku; bazylikę mniejszą pw. Grobu Bożego i kompleks poklasztornych budynków Zakonu Bożogrobców w Miechowie; dworek Machnickich w Olkuszu, zabudowę miasteczka, Ratusz i klasztor oo. Franciszkanów w Bieczu; cmentarz z I wojny światowej na Wzgórzu Pustki w miejscowości Łużna; kościół pw. św. św. Filipa i Jakuba Apostołów w Sękowie; cerkiew pw. Opieki Bogurodzicy w Owczarach i Dwór z Drogini w Nadwiślańskim Parku Etnograficznym w Wygietzowie.

W 2007 r. kolejna już **IX edycja Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego** odbyła się 26 i 27 maja. Zwiedzającym udostępniono 12 obiektów i miejsc zabytkowych.

Cztery obiekty w Krakowie: Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego, pałac biskupa Erazma Ciołka oraz ogrody księży misjonarzy; pałace w Kościelnikach, Igołomii, Pawłowicach; klasztor i kościół w Hebdowie; kościół św. Małgorzaty w Dębnie; dworek Paderewskiego w Kośnej Dolnej; Muzeum Pamiątek po Janie Matejce „Koryznówka” w Nowym Wiśniczu; kościół w Lipnicy Murowanej oraz kaplica Firlejów w Bejsku.

6.1.3. Targi turystyczne

Jedną z form promocji Małopolski i jej walorów są targi turystyczne, zarówno krajowe jak i zagraniczne. Na zagranicznych targach turystycznych promocja następuje przede wszystkim w ramach polskiego stoiska narodowego, organizowanego przez Polską Organizację Turystyczną. Natomiast na targach krajowych

regionalne stanowisko Małopolski tworzone jest wspólnie z podwystawcami z regionu, a koordynatorem całości jest Małopolska Organizacja Turystyczna.

W omawianym okresie oferta turystyczna Małopolski została zaprezentowana m.in. na targach zagranicznych w: Brukseli, Mediolanie, Berlinie, Paryżu, Budapeszcie, Moskwie, Kijowie, Londynie i Wiedniu.

W Polsce województwo zaprezentowało się w: Poznaniu, Krakowie i Warszawie. Podczas targów Warszawa Lato 2006 region Małopolska został wyróżniony przez organizatora MT Polska sp. z o.o. za oryginalne i profesjonalne stoisko targowe w konkursie „Kryształowe Słońce”.

6.1.4. Internet, w tym portal regionalny Wrota Małopolski, i media na rzecz zabytków (spoty reklamowe, kampanie billboardowe, multimedia)

Portal internetowy „Wrota Małopolski” realizowany jest w ramach Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego. To platforma informacyjna zawierająca wiadomości na temat regionu, zlokalizowanych na jego obszarze urzędów i instytucji informacji publicznej. To także baza wiedzy o aktualnych wydarzeniach odbywających się w województwie, o ofercie edukacyjnej, turystycznej, kulturalnej i rozwoju przedsiębiorczości w regionie.

Wrota Małopolski składają się z dwóch głównych komponentów: Portal obywatelski – dostarczający informacji o urzędach i innych programach oraz portal informacyjny zawierający interesujące zagadnienia tematyczne i kalendarium wydarzeń. Wiadomości na stronie pochodzą m. in. z gmin i powiatów województwa, z biur prasowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa, Wojewody Małopolskiego oraz z instytucji kultury. Jednym z celów jest podnoszenie świadomości społeczeństwa, jego edukacja w zakresie kultury i wydarzeń kulturalnych odbywających się w województwie. Na stronach czytelnik odnajdzie wiadomości na temat realizowanych przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych, źródeł ich finansowania, programów innych wspierających rozwój kultury oraz cennych obiektów zabytkowych zlokalizowanych na obszarze województwa małopolskiego.

Tematykę promocji Małopolski jako regionu posiadającego cenne walory krajobrazu kulturowego podejmują również lokalne media – prasa, telewizja, radio. Regionalny oddział Telewizji Polskiej – TVP3 Kraków oferuje kilka stałych programów, od edukacyjno-informacyjnych prezentujących Małopolskę jako obszar ciekawy turystycznie i kulturowo, po reportaże prezentujące wielokulturowość społeczeństwa.

Cyklicznym programem pokazującym wartości kulturowe i naturalne Podhala jest program *Pod Tatrami*. Przy współpracy Ośrodka Kultury im.

C. K. Norwida w Krakowie powstaje program *Nowohucka Kronika Filmowa*, który przybliży widzom historię – tę starszą i najnowszą – jednej z dzielnic Krakowa – Nowej Huty. W czwartkowe wieczory na antenie TVP 3 emitowany jest Program *Wejściówka* zapraszający na najbardziej atrakcyjne i najciekawsze imprezy kulturalne, spektakle i wystawy. Programem o podobnej konwencji jest nadawany codziennie *Co warto wiedzieć*.

Na stronach internetowych telewizji, w serwisie regionalnym Kraków, publikowane są najnowsze informacje kulturalne z regionu (najczęściej pochodzą ze źródeł PAP).

Z okazji jubileuszu 750-lecia lokacji Krakowa w maju i czerwcu 2007 r. prowadzona była kampania promocyjna za pośrednictwem różnych środków masowego przekazu. Między innymi w tym okresie w wybranych miastach Polski pojawiło się 1400 billboardów, 600 reklam świetlnych i 4000 plakatów zachęcających do udziału w uroczystościach obchodów. Ponadto promocja miasta prowadzona była w opiniotwórczych tygodnikach, w których ukazały się reklamy informujące o jubileuszu („Wprost”, „Polityka”, „Przekrój”, „Viva”, „Gala”, „Karnet”, „Aktivist”, „Kraków”) oraz za pośrednictwem sieci kin Multi-kino, w których w okresie od 15 do 30 maja emitowano spoty reklamowe.

6.2. Prowadzenie aktywnej polityki rynku pracy – program „Konserwator”

W ramach programu rynku pracy realizowany jest program aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. W ramach prac osoby przyjęte do programu wykonują zadania związane z rewitalizacją i zachowaniem zabytkowych obiektów oraz ochroną krajobrazu kulturowego na terenie województwa. Koordynatorami programu są Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie i Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

W 2005 r. w programie wzięło udział 38 beneficjentów zewnętrznych, w tym 11 instytucji kultury. Blisko 400 osób wykonywało prace związane z porządkowaniem terenu, remontami i pracami budowlanymi, a także archiwizacją. Łącznie dzięki pomocy „Konserwatorów” pomoc otrzymało ponad 50 obiektów i zespołów obiektowych.

Trzecia edycja programu w 2006 roku umożliwiła podjęcie pracy łącznie 437 osobom. W programie wzięło udział 11 instytucji kultury oraz 34 beneficjentów zewnętrznych. Przy pracach porządkowych, remontowych, przy ekspozycjach oraz porządkowaniu terenu na terenie lub/i w instytucjach kulturalnych pracę otrzymało 437 osób.

W 2007 roku przeprowadzono czwartą już edycję programu „Konserwator”. Z puli Funduszu Pracy na jego realizację przekazano 2,5 mln złotych, a więc kwotę najwyższą w analizowanym okresie.

W programie wzięło udział 71 beneficjentów, w tym 12 instytucji kultury, w których z planowanego zatrudnienia w liczbie 467 osób, zatrudnienie znalazły 453 osoby. Zrealizowano 97% planowanego zatrudnienia.

Z 2,5 mln zł przeznaczonych z puli Funduszu Pracy w 2007 r. wydatkowano 2.342.300 zł wykonując tym samym 93,7 % planowanej realizacji programu.

Tabela 11. Charakterystyka programu „Konserwator” w latach 2005–2007

	2005	2006	2007
Liczba beneficjentów zewnętrznych biorących udział w programie (gminy i organizacje pozarządowe, które składały wnioski w konkursie na dofinansowanie swoich projektów)	38	34	49
Liczba instytucji kultury biorących udział w programie (instytucje kultury podporządkowane samorządowi województwa, które otrzymały dofinansowanie)	11	11	12
Kwota wydatkowanych środków Funduszu Pracy	2.038.960 zł	2.221.873 zł	2.342.300 zł
Liczba zatrudnionych czasowo osób bezrobotnych	385	437	453
Liczba osób objętych przygotowaniem zawodowym	87	37	28
Liczba stałych miejsc pracy powstałych po zakończeniu programu (osoby bezrobotne, które po programie podjęły pracę)	63	88	46

6.3. Wzmocnienie edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego

6.3.1. Lekcje muzealne

Jedną z form promocji kultury i dziedzictwa narodowego w Małopolsce jest przeprowadzanie wśród młodzieży szkolnej lekcji muzealnych. Zajęcia te prowadzone są w oparciu o program szkolny i są uzupełniane lekcjami praktycznymi podczas wizyt w muzeum. Podczas tych zajęć rozwija się w uczniach zdolność kojarzenia faktów, kształtuje się w nich właściwy stosunek do zabytków kultury i historii oraz rozbudza zainteresowania kulturalne i poznawcze.

Liczba zajęć i lekcji w ramach imprez oświatowych w muzeach w roku 2005 wyniosła 6093, natomiast w roku 2006 wzrosła do 7095. Stanowi to odpowiednio 10% i 12% imprez tego typu w kraju. Można więc zauważyć, że **choć w porównaniu do pozostałych województw w analizowanym okresie na terenie małopolskiego znajdowała się największa liczba muzeów i oddziałów, to liczba lekcji muzealnych przypadających na każde muzeum lokuje małopolskie dopiero na jedenastym miejscu wśród pozostałych województw w roku 2005, natomiast w roku 2006 na miejscu ósmym.**

W roku 2005 najwyższą liczbę lekcji i zajęć odnotowano na terenie podregionu miasto Kraków, a dysproporcja w rozkładzie imprez tego typu pomiędzy podregionami stała się jeszcze bardziej widoczna w roku 2006. Na terenie podregionu m. Kraków odnotowano wzrost liczby imprez tego typu o blisko 64%, natomiast na obszarze dwóch pozostałych podregionów w województwie odnotowano spadek tej wartości, co jest szczególnie wyraźnie widoczne na terenie podregionu nowosądeckiego, gdzie liczba lekcji i zajęć spadła o ponad 70%.

Najwyższą liczbę zajęć i lekcji odnotowano na terenie powiatu grodzkiego Kraków, natomiast na terenie powiatów: suskiego, proszowickiego, limanowskiego oraz miechowskiego nie odbyła się żadna impreza oświatowa tego typu.

6.3.2. Wystawy i inne formy prezentacji kultury

Liczba polskich wystaw w obiektach działalności wystawienniczej w kraju na terenie województwa małopolskiego zarówno w roku 2005, jak i 2006 była zbliżona i wynosiła odpowiednio 638 (20% wydarzeń tego typu w kraju) i 632 wystawy (19% wydarzeń tego typu w kraju). Tak **wysoka liczba wystaw lokuje małopolskie na pierwszym miejscu wśród pozostałych województw.** Również pozostałe typy wystaw, choć mniej liczne niż wystawy polskie w kraju, w odniesieniu do pozostałych województw na terenie regionu charakteryzują się najwyższą częstością: małopolskie wystawy polskie za granicą stanowiły w 2005

roku 21%, natomiast w 2006 roku 31% ogółu wydarzeń tego typu; imprezy zagraniczne w Polsce stanowiły w roku 2005 24%, natomiast w 2006 roku 28% ogółu wydarzeń tego typu, a imprezy międzynarodowe w Polsce stanowiły w 2005 r. 16%, natomiast w 2006 roku 23% ogółu wydarzeń tego typu. Można więc zauważyć, że w analizowanym okresie Małopolska przoduje w organizowaniu wszystkich typów wystaw wśród pozostałych województw.

6.3.3. Projekt „Przygody z wiedzą”

Projekt „Przygody z wiedzą” realizowany jest na zlecenie Województwa Małopolskiego przez Muzeum Inżynierii Miejskiej we współpracy z Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie, Parkiem Wodnym i kinem IMAX. Projekt łączy elementy edukacji kulturowej i rekreacji – zorganizowane grupy szkolne korzystające z pakietu/oferty zwiedzają Kraków – Europejskie Miasto Kultury oraz ekspozycje w najlepszych krakowskich muzeach techniki. Celem jest kształtowanie dobrych nawyków spędzania czasu wolnego i nauka poprzez zabawę. Projekt, realizowany od trzech lat, stanowi atrakcyjną dla regionu ofertę kulturalno-rekreacyjną.

7. FINANSOWANIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

7.1. Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu) na ochronę i konserwację zabytków w latach 2005–2006

W 2005 r. gminy województwa małopolskiego wydatkowały na ochronę i konserwację zabytków ponad 17,5 mln złotych. Tak wysokie nakłady plasują województwo małopolskie na drugim miejscu za województwem dolnośląskim. W 2006 r. nastąpił wyraźny wzrost tej kwoty do wartości ponad 36,7 mln złotych, co ulokowało województwo małopolskie na pierwszym miejscu w kraju. Wydatki przeznaczane na ten cel w roku 2006 przez samorządy gminne województwa małopolskiego stanowiły 17% ogółu analizowanej grupy wydatków wszystkich samorządów tego szczebla w kraju. Wskaźnik ten w 2005 roku był bardzo zbliżony, można więc zauważyć wyraźną tendencję do wzrostu nakładów na ochronę i konserwację zabytków wśród samorządów gminnych na terenie całego kraju.

Bardziej obiektywnym wskaźnikiem obrazującym wagę, jaką samorządy przykładają do realizacji celów związanych z ochroną i konserwacją zabytków,

jest udział wydatków przeznaczanych na ten cel w wydatkach ogółem. **Procentowy udział wydatków na ochronę i konserwację zabytków w wydatkach ogółem w 2005 roku uplasował małopolskie na drugim miejscu w kraju (za województwem dolnośląskim), natomiast udział tych wydatków w 2006 roku w województwie był już najwyższy w kraju.**

Z badań ankietowych przeprowadzonych w jednostkach samorządu terytorialnego wynika, że nieco ponad 40% gmin wykazała istnienie planu lub programu rewitalizacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytkowych. Większość programów powstała po roku 2005. Samorządy informowały także o trwaniu prac mających na celu tworzenie programów w jednostkach samorządu terytorialnego. Konieczne jest jednak stałe i ciągłe tworzenie programów wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych we wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego w celu zapewnienia systematyczności, celowości i racjonalności wydatkowania posiadanych środków.

Wykres 4. Wydatki budżetów gmin (łącznie z gminami miejskimi na prawach powiatu) na ochronę i konserwację zabytków w podziale na województwa

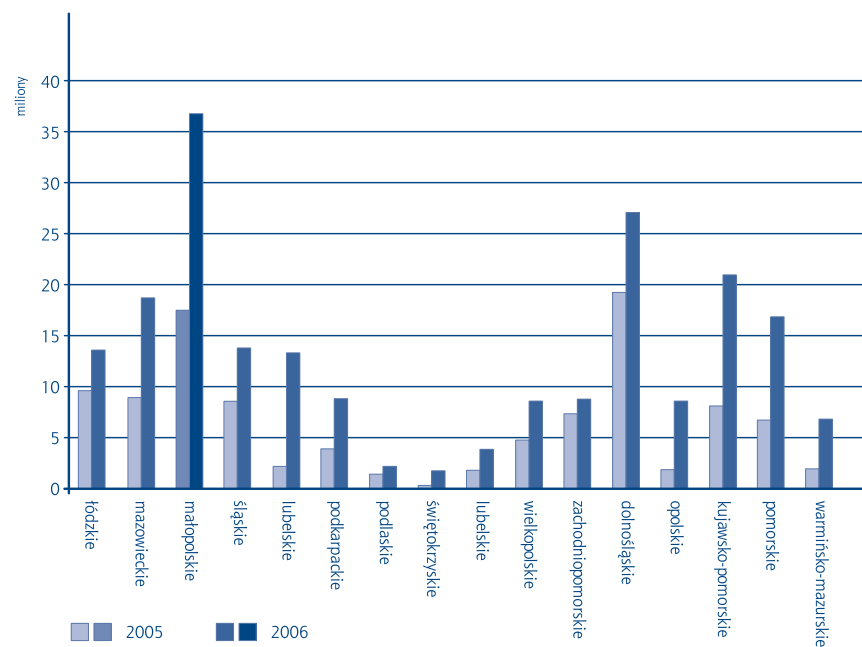

Tabela 12. Szacunkowa wartość wydatków budżetów gmin (łącznie z gminami miejskimi na prawach powiatu) na ochronę i konserwację zabytków w podziale na województwa)

Lp.	Województwo	Wydatki budżetu w 2005 r. (w mln zł)	Wydatki budżetu w 2006 r. (w mln zł)
1.	łódzkie	9	14
2.	mazowieckie	7	18
3.	małopolskie	17	36
4.	śląskie	6,5	14
5.	lubelskie	2	13
6.	podkarpackie	4	6,5
7.	podlaskie	1	2
8.	świętokrzyskie	0,5	1,5
9.	lubuskie	1,5	4
10.	wielkopolskie	4,8	6,5
11.	zachodniopomorskie	6	6,5
12.	dolnośląskie	18	27
13.	opolskie	2	6,5
14.	kujawsko-pomorskie	6,5	21
15.	pomorskie	6	16
16.	warmińsko-mazurskie	2	6

7.2. Wydatki budżetów powiatów w latach 2005–2006

Samorządy powiatowe na terenie województwa małopolskiego wydały zarówno w 2005, jak i 2006 roku na muzea około 14 milionów złotych, choć w roku 2006 kwota ta zwiększyła się o ponad 400.000 zł. Ta suma plasuje w roku 2005 województwo małopolskie na piątym, natomiast w roku 2006 na szóstym miejscu wśród pozostałych województw. Kwota wydatków budżetów powiatów na muzea wyrażona jako odsetek wydatków ogółem w roku 2005 plasuje małopolskie na szóstym, natomiast w 2006 roku na piątym miejscu wśród pozostałych województw. Należy jednakże zauważyć, że odsetek wydatków na muzea w wydatkach ogółem w roku 2006 w odniesieniu do roku 2005 zmniejszył się, choć suma wydatków w liczbach bezwzględnych uległa zwiększeniu. Oznacza to, że wydatki samorządów szczebla powiatowego na ochronę i konserwację zabytków rosną w wolniejszym tempie niż wydatki z budżetu ogółem.

Wykres 5. Wydatki budżetów powiatów (łącznie z miastami na prawach powiatu) na ochronę i konserwację zabytków w podziale na województwa

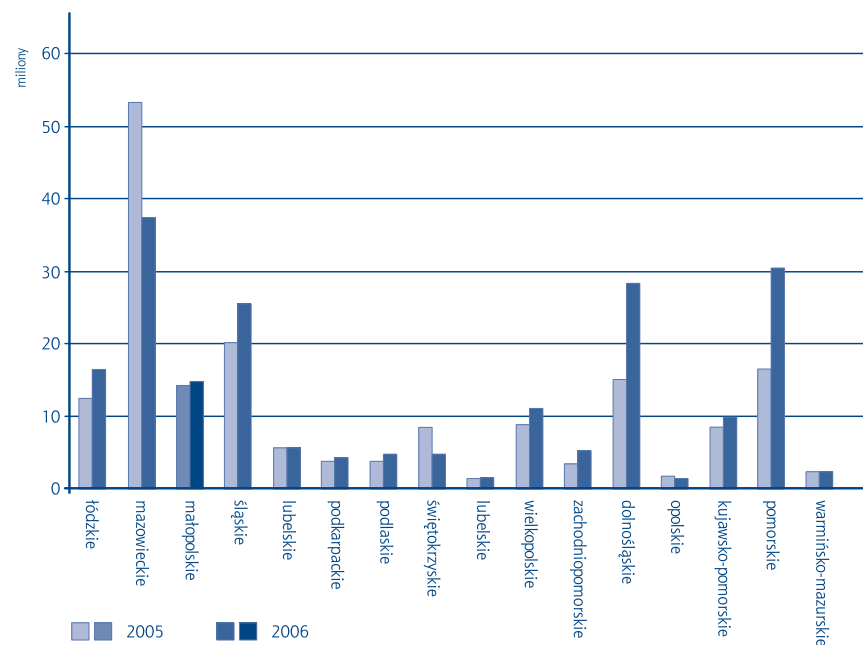

Tabela 13. Szacunkowa wartość wydatków budżetów powiatów (łącznie z miastami na prawach powiatu) na ochronę i konserwację zabytków w podziale na województwa

Lp.	Województwo	Wydatki budżetu w 2005 r. (w mln zł)	Wydatki budżetu w 2006 r. (w mln zł)
1.	łódzkie	12	18
2.	mazowieckie	53	48
3.	małopolskie	14	14,5
4.	śląskie	20	25
5.	lubelskie	6	6
6.	podkarpackie	4	4,5
7.	podlaskie	4	4,5
8.	świętokrzyskie	8	4,5
9.	lubuskie	1	1
10.	wielkopolskie	9	11
11.	zachodniopomorskie	4	6
12.	dolnośląskie	14	29
13.	opolskie	1	0,5
14.	kujawsko-pomorskie	8	10
15.	pomorskie	15	30
16.	warmińsko-mazurskie	1	1

Komentarz:

Wysokość kwot wydatkowanych na ochronę i konserwację zabytków z budżetów gmin i powiatów (ziemskich oraz grodzkich) podana została w oparciu o dane GUS (Bank Danych Regionalnych). Kwoty wymienione w opracowaniu powstały na podstawie łączenia wydatków z budżetów wymienionych jednostek samorządu terytorialnego według poszczególnych zadań. Przez wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (których częścią są wydatki na ochronę i konserwację zabytków oraz muzea) rozumie się wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatu i województwa) łącznie, wraz z transferami z budżetu państwa do jednostek samorządowych oraz między tymi jednostkami i funduszami Unii Europejskiej jako składowymi dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego.

7.3. Wydatki budżetu samorządu województwa w latach 2005–2007

Samorząd Województwa Małopolskiego na ochronę dziedzictwa kulturowego przeznaczył w 2005 r. 1.100.000 zł, w 2006 roku 1.000.000 zł, a w 2007 roku 4.864.425 zł.

W porównaniu do wysokości środków przeznaczonych na ten cel w latach 2005–2007 zauważyć można aż pięciokrotny wzrost nakładów finansowych.

W ramach sprawowanego mecenatu kulturalnego w 2005 r. przeznaczono 1.177.122 zł, w 2006 r. – 1.100.000 zł, a w 2007 r. – 3.001.000 zł.

Dotacja podstawowa dla instytucji kultury województwa małopolskiego w 2007 r. wyniosła 62.025.770 zł. Na realizację inwestycji oraz zakupy inwestycyjne instytucje kultury otrzymały w 2007 r. z budżetu Województwa Małopolskiego dotację w łącznej wysokości 23.569.437 zł.

Samorząd Województwa Małopolskiego przeznaczył z budżetu na kulturę w 2005 r. kwotę 70.598.500 zł, w 2006 roku 96.961.713 zł, w 2007 roku 98.533.285 zł, co w latach 2005–2007 daje łączną kwotę 266.093.498 zł.

Tabela 14. Wydatki na kulturę z budżetu Województwa Małopolskiego w latach 2005–2007

Rok	Ogółem (w zł)	w tym na kulturę ogółem (w zł)	z tego: kultura – wydatki inwestycyjne (w zł)
2005	534.257.051	70.598.500	14.924.643
2006	680.364.323	96.961.713	37.334.834
2007	775.017.561	98.533.285	24.592.937
Suma	1.989.638.935	266.093.498	76.852.414

8. PODSUMOWANIE – REALIZACJA CELÓW I KIERUNKÓW WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OCHRONY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MAŁOPOLSKI

1. Cel strategiczny I. Utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego

Priorytet 1. Odnowa miejska

Kierunek działań: „Rewaloryzacja i rewitalizacja układów urbanistycznych” na terenie województwa realizowany przez:

- Opracowywanie planów i programów rewaloryzacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytkowych – z badań ankietowych przeprowadzonych w jednostkach samorządu terytorialnego wynika, że nieco ponad 40% gmin wykazała istnienie planu lub programu rewaloryzacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytkowych. Ponadto większość programów powstała po roku 2005, co świadczy o rosnącym zainteresowaniu problemem przez jednostki samorządu terytorialnego.

- W 2005 roku gminy województwa małopolskiego wydatkowały na ochronę i konserwację zabytków z budżetu, wraz z transferami z budżetu państwa do jednostek samorządowych, między jednostkami samorządu terytorialnego oraz funduszy Unii Europejskiej będących składowymi dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego, ponad 17,5 mln zł. Tak wysokie nakłady plasują województwo małopolskie na drugim miejscu, za województwem dolnośląskim. W 2006 roku nastąpił wyraźny wzrost tej kwoty do wartości ponad 36,7 mln zł, co ulokowało województwo małopolskie na pierwszym miejscu w kraju.
- Samorzady powiatowe na terenie województwa małopolskiego wydatkowały na muzea w 2005 r. 14.245.564,00 zł, a w 2006 r. 14.652.766,28 zł. Wydatki na muzea składały się ze środków budżetów powiatów ziemskich oraz miast na prawach powiatów. Ta suma plasuje w roku 2005 województwo małopolskie na piątym, natomiast w roku 2006 na szóstym miejscu wśród pozostałych województw.
- Samorząd Województwa Małopolskiego na ochronę dziedzictwa kulturowego przeznaczył w 2005 roku kwotę w wysokości 1.100.000 zł, w 2006 roku 1.000.000 zł, a w 2007 r. 4.864.425 zł. W ramach sprawowanego mecenatu kulturalnego przeznaczył w 2005 r. 1.177.122 zł, w 2006 roku – 1.100.000 zł, a w 2007 r. – 3.001.000 zł.
- Dotacja podstawowa dla instytucji kultury Województwa Małopolskiego w 2007 r wyniosła 62.025.770 zł. Na realizację inwestycji oraz zakupy inwestycyjne instytucje kultury otrzymały w 2007 r. z budżetu Województwa Małopolskiego dotację w łącznej wysokości 23.569.437 zł.
- Samorząd Województwa Małopolskiego przeznaczył na kulturę w 2005 r. kwotę w wysokości 70.598.500 zł, w 2006 roku 96.961.713 zł, w 2007 r 98.533.285 zł, co w latach 2005–2007 daje łączną kwotę w wysokości 266.093.498 zł.
- W okresie objętym sprawozdaniem (2005–2007) wydatki bieżące na kulturę w województwie małopolskim kształtowały się następująco: 2005 r. 34.967.175 zł, 2006 rok 36.754.353 zł, 2007 rok 39.405.510 zł.
- W okresie objętym sprawozdaniem (2005–2007) wydatki bieżące na kulturę wybranych samorządów województw przedstawiały się następująco:
 - województwo mazowieckie w 2005 r. – 107.621.585 zł, 2006 r. – 121.609.310 zł, 2007 r. – 138.448.240 zł,
 - województwo dolnośląskie 2005 r. – 31.121.841 zł, 2006 r. – 36.004.753 zł, 2007 r. – 35.530.000 zł,

- województwo pomorskie 2005 r. – 26.150.290 zł, 2006 r. – 28.465.620 zł, 2007 r. – 30.080.000 zł.

- W 2007 r. do rejestru zabytków wpisano 58 obiektów, co stanowi największą roczną liczbę zabytków wpisanych do rejestru od II połowy XX wieku.
- Współpracę władz państwowych i lokalnych oraz mieszkańców mającą na celu ochronę obszarów zabytkowych, czego przykładem jest działalność Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa.

Priorytet 2. Odnowa zasobów wiejskich

Kierunek działań: „Odnowa przestrzeni” na terenie województwa realizowany przez:

- Wydatkowanie publicznych środków przeznaczonych na szeroko pojętą ochronę i konserwację zabytków.
- Utrzymywanie atrakcyjności turystycznej – obecnie w województwie małopolskim tworzonych jest pięć nowych szlaków kulturowych. Natomiast przyjęty w październiku 2005 r. Wojewódzki Program Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego zakładał utworzenie 14 nowych szlaków kulturowych. Zadaniu temu służy także konkurs „Małopolska gościnna”. Cele konkursu są zgodne z zadaniami przyjętymi w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego. Zgodnie z regulaminem konkursu przyjętym uchwałą nr 88/07 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 22 lutego 2007 r., Zarząd Województwa przyznał dotację na realizację 11 zadań z zakresu aktywizacji Szlaku Architektury Drewnianej w wysokości 163.000 zł.
- Utrzymywanie atrakcyjności turystycznej – wyłonieniu i promocji najciekawszych oraz najbardziej wartościowych ofert dla turystów przyjeżdżających do Małopolski służy plebiscyt Wielkie Odkrywanie Małopolski.

Kierunek działań: „Integracja wartości historycznych i tradycji lokalnych” na terenie województwa realizowany przez:

- Aktywizację społeczności wiejskich poprzez organizację imprez kulturalnych, rekreacyjnych, okolicznościowych i sportowych w oparciu o walory lokalnej historii i tradycji. W ramach przeprowadzonych badań na terenie 8 gmin liczbę projektów i imprez promocyjnych propagujących integrację wartości historycznych i tradycyjnych w latach 2005–2007 określono na 63 projekty promocyjne. Ważną rolę odgrywają także następujące projekty i imprezy promocyjne: konkurs Małopolska Gościnna, Małopolski Festiwal Smaku.

Priorytet 3. Rozwój Instytucji Opieki nad Zabytkami

Kierunek działań: „Funkcjonalne zarządzanie dziedzictwem” na terenie województwa realizowany przez:

- Ramy prawne i zapisy dotyczące form ochrony zabytków i opieki nad nimi w analizach i studiach z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatów, strategiach rozwoju gmin, studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Analizując wyniki badań można zauważyć, że w większości gminnych dokumentów kwestia ochrony dziedzictwa kulturowego została poruszona, przy czym w strategiach rozwoju gmin problematyka ta jest podejmowana najrzadziej.
- Prowadzenie aktywnego marketingu dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie projektów o charakterze produktów kultury i turystyki. Badane gminy w analizowanym okresie zorganizowały łącznie 29 wydarzeń tego typu.
- Zapewnienie możliwości kształcenia kadr zarządzających potencjałem dziedzictwa w ramach następujących uczelni:
 - Uniwersytet Jagielloński, zwłaszcza Wydział Historii. Uniwersytet prowadzi także studia doktoranckie związane z ochroną kultury i dziedzictwa narodowego,
 - Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie,
 - Politechnika Krakowska,
 - Akademia Górniczo-Hutnicza,
 - Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego,
 - Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii Ekonomicznej w Krakowie,
 - Międzynarodowe Centrum Kultury (studia podyplomowe, warsztaty, programy, kursy).Na terenie badanych gmin w okresie od sierpnia 2005 do lipca 2007 kadra zarządzająca potencjałem dziedzictwa kulturowego mogła uczestniczyć przede wszystkim w: sympozjach, sesjach popularnonaukowych i warsztatach.
- Współpracę fundacji, stowarzyszeń i instytucji opieki nad zabytkami na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego w gminie. Czternaście badanych gmin zadeklarowało istnienie łącznie 41 organizacji tego typu.
- Działanie instytucji badań i dokumentacji zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego:
 - Rejonowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, który w Krakowie od 2002 r. kontynuuje działalność Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochro-

ny Środowiska Kulturowego utworzonego w 1991 roku. ROBiDZ skupia specjalistów z różnych dziedzin: archeologii, historii, etnografii, którzy działają na rzecz ochrony zabytków na obszarze województwa małopolskiego.

- Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, który sprawuje ochronę zabytków w województwie małopolskim w imieniu Wojewody Małopolskiego.
- Dostrzeżenie roli Społecznego Komitetu Ochrony Zabytków Krakowa jako najważniejszego instrumentu organizacyjnego i finansowego umożliwiającego przeprowadzenie prac konserwatorskich w stolicy regionu.

Kierunek działań: „Podniesienie poziomu opieki nad zbiarami” na terenie województwa realizowany przez:

- Szeroką ofertę muzealną poprzez dużą liczbę muzeów, która w roku 2005 lokuje Małopolskie na pierwszej pozycji ze względu na liczbę instytucji tego typu wśród pozostałych województw. Duża liczba instytucji muzealnych gwarantuje także szerszą, profesjonalną opiekę nad zbiarami.

2. Cel strategiczny II. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego

Priorytet 1. Kształtowanie struktur przestrzennych

Kierunek działań: „Formułowanie zasad ochrony i kształtowania strefy kulturowej” na terenie województwa realizowany przez:

- Opracowywanie planów i programów rewaloryzacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytkowych – z badań ankietowych przeprowadzonych w jednostkach samorządu terytorialnego wynika, że nieco ponad 40% gmin wykazało istnienie planu lub programu rewaloryzacji i rewitalizacji układów urbanistycznych i zespołów zabytkowych. Ponadto większość programów powstała po roku 2005, co świadczy o rosnącym zainteresowaniu problemem przez jednostki samorządu terytorialnego.
- Inicjatywy podejmowane w ramach projektu Szlak Architektury Drewnianej, który jest programem mającym na celu ocalenie od zapomnienia zabytkowego budownictwa drewnianego m.in. wymienionych powyżej dworców, pałaców, skansenów, kapliczek, kościołów i cerkwi. Program został w 2005 r. został laureatem Plebiscytu Wielkie Odkrywanie Małopolski w kategorii atrakcja turystyczna.
- Podjęto szereg inicjatyw w ramach projektu Szlak Architektury Drewnianej oraz projektu „Tarcza”, wspierającego działania zmierzające

do ochrony przeciwpożarowej i antywłamaniowej zabytkowych budowli drewnianych, a w szczególności obiektów sakralnych – cerkwi i kościołów. W okresie od listopada 2006 roku do lipca 2007 roku w ramach projektu „Tarcza” wykonano instalacje zgodnie z planem w 40 obiektach wybranych do uczestnictwa w projekcie, spośród 170 obiektów wymagających zainstalowania systemu zabezpieczeń.

- Zrealizowano I etap budowy Miasteczka Galicyjskiego przy Sądeckim Parku Etnograficznym w Muzeum Okręgowym w Nowym Sączu (wzniesiono 6 obiektów z 17 zaplanowanych). Celem projektu jest stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi systemu ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego oraz regionalnego, przemysłu turystycznego jako nowoczesnego i konkurencyjnego elementu gospodarki regionalnej oraz stworzenie trwałych miejsc pracy.
- Nagrodę im. Mariana Kornackiego, która jest jedną z form uznania dla osób, które przyczyniają się do odnowy zabytkowych obiektów architektury drewnianej.
- W 2007 roku do rejestru zabytków wpisano 58 obiektów, co stanowi największą roczną liczbę zabytków wpisanych do rejestru od II poł. XX wieku.
- Rozwój skansenów w Małopolsce:
 - Nadwiślańskiego Parku Etnograficznego,
 - Orawskiego Parku Etnograficznego w Zubrzycy Górnej,
 - Skansenu PTTK w Dobczycach.

Kierunek działań: „Kształtowanie spójnej przestrzeni małopolskiej sieci powiązań przyrodniczych” na terenie województwa realizowany przez:

- Ochronę środowiska naturalnego poprzez tworzenie nowych stref ochrony przyrody i krajobrazu (tworzenie parków kulturowych, narodowych, krajobrazowych i rezerwatów). Obecnie na terenie Małopolski istnieje, obok sześciu parków narodowych, jedenaście parków krajobrazowych. W Małopolsce znajdują się też 83 rezerваты przyrody i jeden pomnik przyrody. Jednakże w analizowanym okresie nie powstał żaden nowy park krajobrazowy, narodowy ani rezerwat, rozpoczęto natomiast tworzenie nowych parków kulturowych. Z ankiety przeprowadzonej wśród jednostek samorządu terytorialnego wynika, że w okresie między sierpniem 2005 r. a lipcem 2007 r. podjęto cztery inicjatywy dążące do utworzenia parku kulturowego.
- Dążenie do udostępnienia zbiorów nowohuckiego oddziału Muzeum Archeologicznego w Krakowie, które nie są udostępniane mieszkańcom Nowej Huty ze względu na lokalizację oddziału. Sytuacja ta ulegnie

zmianie w związku z trwającą obecnie przeprowadzką oddziału do dworu w Branicach, będącego własnością Muzeum Archeologicznego.

3. Cel strategiczny III

Priorytet 1. Prowadzenie marketingu małopolskiego dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań: „Rynkowe zorientowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego” na terenie województwa realizowany przez:

- Tworzenie ofert turystyczno-rekreacyjnych oraz kulturalnych poprzez tworzenie nowych, np. nowych szlaków kulturowych. Obecnie w województwie małopolskim tworzonych jest pięć nowych szlaków tego typu.

Kierunek działań: „Świadomość dziedzictwa kulturowego” na terenie województwa realizowany przez:

- Działalność organizacji takich jak Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (ma na celu upowszechnianie wiedzy o Krakowie i w zakresie konserwacji zabytków poprzez promocję pracy badawczej i imprez kulturalno-społecznych oraz publikacje naukowe na temat dziedzictwa kulturowego miasta), Towarzystwo Opieki nad Zabytkami (sprawuje ono bezpośrednią opiekę nad zespołami zabytków poprzez współpracę z konserwatorami oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego. Celem działalności jest również pobudzanie inicjatyw społecznych poprzez działalność edukacyjną i szkoleniową, m.in.: organizowanie wykładów, sympozjów i szkoleń dla przewodników i nauczycieli).
- Od 2005 roku wzrasta kwota wydatkowanych środków z Funduszu Pracy w ramach programu „Konserwator”. W 2005 r. wydatkowano 2.038.960 zł, w 2006 r. – 2.221.873 zł, a w 2007 r. – 2.342.300 zł na ten cel. Zmniejsza się jednak liczba stałych miejsc pracy powstałych po zakończeniu programu. Z 63 miejsc w 2005 roku do 46 w 2007 roku.
- Lekcje muzealne – liczba zajęć i lekcji w ramach imprez oświatowych w muzeach w roku 2005 wyniosła 6093, natomiast w roku 2006 wzrosła do 7095. Stanowi to odpowiednio 10 i 12% imprez tego typu w kraju.

ZAŁĄCZNIKI

Wykaz wpisanych obiektów do rejestru zabytków 2005–2007

2005 rok
1. Iwkowa (gm. loco) – kaplica-pustelnia pw. św. Urbana, wpis z dnia 08.07.2005 r.
2. Tarnów, Rynek 22 – kamienica wraz z oficyną i najbliższym otoczeniem, wpis z dnia 29.09.2005 r.
3. Lubinka (gm. Pleśna) - cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej (nr ewid. 191) wraz z ogrodzeniem i drzewostanem oraz najbliższym otoczeniem w odległości 1 m, wpis z dnia 13.10.2005 r.
4. Lubinka (gm. Pleśna) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej (nr ewid. 192) wraz z kaplicą cmentarną, ogrodzeniem i drzewostanem wokół kaplicy oraz najbliższym otoczeniem w odległości 1 m od ogrodzenia, wpis z dnia 13.10.2005 r.
5. Zaborów (gm. Szczurowa) – drewniana dzwonnica przy kościele parafialnym pw. Nawiedzenia NMP, wpis z dnia 27.10.2005 r.
6. Nowy Sącz, ul. Starodworska 8 – budynek dawnego dworu wraz z terenem ogrodu i dziedzica gospodarczego.
7. Żegocina (gm. loco) – kościół parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa wraz z starodrzewem oraz otoczeniem w granicach ogrodzenia, wpis z dnia 28.12.2005 r.
8. Kraków, ul. Łobzowska 3 i ul. Asnyka 6 – zespół zabudowy obejmującej budynek „Domu Plastyka” oraz zabudowania stanowiące pozostałość „górnego młyna”, wpis z dnia 16.04.2005 r.
9. Kraków, ul. Stradom 3 – zespół zabudowy obejmujący kamienicę wraz z oficyną boczną, podwórkiem i murem ogrodzeniowym, wpis z dnia 09.05.2005 r.
10. Kraków, ul. Księcia Józefa 199 – dawna karczma wraz z otoczeniem, wpis z dnia 01.07.2005 r.

11. Kraków, Tonie – zespół fortu nr 44 Tonie, wpis z dnia 15.09.2005 r.
12. Kraków, ul. Wąska 5–7 – budynek szkoły wraz z otoczeniem, wpis z dnia 28.12.2005 r.
13. Prokocim – fort nr 50 Prokocim oraz teren posesji, wpis z dnia 25.11.2005 r.
14. Rajsko – fort nr 51 Rajsko oraz teren posesji, wpis z dnia 25.11.2005 r.
15. Bronowice – fort nr 7 Bronowice oraz teren posesji, wpis z dnia 29.11.2005 r.
16. Kraków, ul. Ariańska 18 – kamienica oraz teren posesji w granicach dz. nr 38, wpis z dnia 28.12.2005 r.

2006 rok

1. Kraków, ul. Dietla 70 – budynek szkoły wraz z terenem posesji w granicach dz. nr 39, wpis z dnia 17.02.2006 r.
2. Luszowice, pl. św. Józefa 14 (gm. Radgoszcz) – kościół parafialny pw. św. Józefa Oblubieńca NMP oraz otoczenie w granicach ogrodzenia, wpis z dnia 05.01.2006 r.
3. Ryglice (gm. loco) – cmentarz wojenny z I wojny światowej (nr ewid. 167) wraz z drzewostanem i kamiennym ogrodzeniem, wpis z dnia 11.01.2006 r.
4. Tuchów (gm. loco) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej (nr ewid. 163) wraz z ogrodzeniem i drzewostanem oraz najbliższym otoczeniem w odległości 1 m od ogrodzenia, wpis z dnia 13.01.2006 r.
5. Brzozowa (gm. Gromnik) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej (nr ewid. 184) wraz z ogrodzeniem, murowaną kapliczką, drzewostanem, wpis z dnia 13.01.2006 r.
6. Zielonki (gm. loco) – fort nr 45 Marszowiec wraz z otoczeniem, wpis z dnia 10.02.2006 r.

7. Nowe Rybie (gin. Limanowa) – kościół pw. Znalezienia Św. Krzyża oraz otoczenie w granicach dz. nr 575 wraz z kamiennym ogrodzeniem, czterema kaplicami, dzwonnica i drzewostanem lipowym, wpis z dnia 20.02.2006 r.
8. Brzesko, ul. Kościuszki 7 – budynek ratusza miejskiego (obecnie siedziba Miejskiego Ośrodka Kultury) wraz z najbliższym otoczeniem, wpis z dnia 24.02.2006 r.
9. Bartne (gm. Sękowa) – cerkiew prawosławna pw. św. Kosmy i Damiana wraz z otoczeniem, wpis z dnia 03.03.2006 r.
10. Bodaki (gm. Sękowa) – cerkiew prawosławna pw. św. Dymitra wraz z otoczeniem, wpis z dnia 03.03.2006 r.
11. Targowisko (gm. Kłaj) – kapliczka przydrożna św. Walentego wraz z „dzwoniem na chmury” i otoczeniem w granicach ogrodzenia oraz sąsiadującymi z ogrodzeniem dwiema lipami, wpis z dnia 17.03.2006 r.
12. Podegrodzie (gm. loco) – kaplica pw. św. Anny wraz z kamiennym ogrodzeniem oraz otoczeniem, wpis z dnia 22.03.2006 r.
13. Tarnów, ul. Gumińska 30 – willa (obecnie Pałac Ślubów)
14. Zakopane-Kuźnice – wozownia i lamus w dawnym zespole dworskim, wpis z dnia 23.03.2006 r.
15. Nowy Sącz, ul. Jagiellońska 14 – kamienica z oficynami, wpis z dnia 24.03.2006 r.
16. Łukowica (gm. loco) – kościół pomocniczy drewniany pw. św. Andrzeja Apostoła wraz z otoczeniem w obrębie kamiennego ogrodzenia z kapliczkami Drogi Krzyżowej, wpis z dnia 05.04.2006 r.
17. Minoga (gm. Skała) – spichlerz dworski, wpis z dnia 10.04.2006 r.
18. Fałkowie (gm. Gdów) – teren dawnych stawów dworskich, wpis z dnia 10.04.2006 r.
19. Tarnów-Chyszów, ul. Chyszowska – cmentarz wojenny z I wojny światowej, wpis z dnia 05.05.2006 r.

20. Tuchów (gm. loco) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej nr 164, wpis z dnia 09.05.2006 r.
21. Łąka Górna (gm. Żegocina) – zespół dworsko-parkowy, wpis z dnia 09.05.2006 r.
22. Piwniczna (gm. loco), ul. Gąsiorowskiego 2 – pensjonat „Orlęta”, wpis z dnia 11.05.2006 r.
23. Olszyny (gm. Wojnicz) – kościół parafialny pw. Najświętszego Imienia Maryi Panny wraz z otoczeniem, wpis z dnia 19.05.2006 r.
24. Nowy Wiśnicz (gm. loco) – kapliczka przydrożna z figurą św. Jana Nepomucena, wpis z dnia 23.05.2006 r.
25. Pojałowice (gm. Miechów) – kaplica, wpis z dnia 06.06.2006 r.
26. Zarogów (gm. Miechów) – zespół dworsko-parkowy wraz z aleją dojazdową, wpis z dnia 28.06.2006 r.
27. Węgrzce (gm. Zielonki) – grupa fortowa złożona z fortu pancernego nr 47 Węgrzce oraz Łysa Góra wraz z baterią sprzężoną i schronem bojowym, wpis z dnia 19.07.2006 r.
28. Uście Gorlickie (gm. loco) – budynek dawnej karczmy łemkowskiej, wpis z dnia 06.11.2006 r.
29. Chochołów (gm. Czarny Dunajec) – kościół pw. św. Jacka wraz z otoczeniem, wpis z dnia 28.09.2006 r.
2007 rok
1. Trzebinia, ul. Gr unwaldzka 29 – willa NOT wraz z domkiem ogrodnika i otoczeniem parkowym, wpis z dnia 03.08.2007 r.
2. Brzeszcze (gm. loco) – kościół pw. św. Urbana wraz z otoczeniem w granicach kamiennego ogrodzenia, wpis z dnia 16.01.2007 r.

3. Kraków, ul. Deszczowa 6 – spichlerz dworski w Branicach, wpis z dnia 31.01.2006 r.
4. Lipnica Wielka na Orawie, gm. Lipnica Wielka – kościół pw. św. Łukasza Ewangelisty wraz ze starym cmentarzem i otoczeniem, wpis z dnia 02.02. 2007 r.
5. Kraków, ul. Krupnicza 5 – kamienica wraz z otoczeniem, wpis z dnia 02.03.2007 r.
6. Kraków, ul. Wita Stwosza 12 – zespół koszar i zaopatrzenia dawnej Twierdzy Kraków wraz z otoczeniem wpis z dnia 28.02.2007 r.
7. Bydlin (gm. Klucze) – ruiny zamku wraz z otoczeniem, wpis z dnia 02.03.2007 r.
8. Krynica, ul. Zdrojowa 32 – budynek PTTK wraz z otoczeniem, wpis z dnia 10.04.2007 r.
9. Graboszyce (gm. Zator) – kościół pw. św. Andrzeja, wpis z dnia 09.03.2007 r.
10. Tamów ul. Bema 13 – zespół klasztorny ss. Urszulanek, wpis z dnia 22.03.2007 r.
11. Radgoszcz (gm. Radgoszcz) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wpis z dnia 22.03.2007 r.
12. Chojnik (gm. Gromnik) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej nr 148, wpis z dnia 22.03.2007 r.
13. Kraków, ul. Topolowa 20/2 – budynek szkoły, wpis z dnia 29.03.2007 r.
14. Kraków, ul. Sokolska 13 – budynek dawnej szkoły męskiej im. T. Kościuszki, wpis z dnia 29.03.2007 r.
15. Poręba Wielka (gm. Niedźwiedź) – budynek Muzeum Wł. Orkana „Orkanówka” wraz z budynkiem gospodarczym i otoczeniem, wpis z dnia 23. 03. 2007 r.
16. Kraków, ul. Piłsudskiego 30 – kamienica wraz z oficynami i otoczeniem ogrodowym, wpis z dnia 16.04.2007 r,

17. Maszkienice (gm. Dębno) – kościół pw. św. Józefa wraz z otoczeniem, wpis z dnia 23.05.2007 r.
18. Kraków, ul. Lubomirskiego 19/21 – budynek szkoły, wpis z dnia 10.05.2007 r.
19. Zawoja-Markowe Rówienki (gm. Zawoja) – zespół budownictwa drewnianego, wpis z dnia 10.05.2007 r.
20. Kraków, os. Piastów – fort nr 48a Mistrzejowice wraz z otoczeniem, wpis z dnia 1.05.2007 r.
21. Kraków, os. Złotego Wieku – fort nr 48 Batowice wraz z otoczeniem
22. Bratucice-Radziejów (gm. Rzezawa) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wpis z dnia 23.05.2007 r.
23. Krzczów (gm. Rzezawa) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wpis z dnia 23.05.2007 r.
24. Kraków, ul. Petöfięgo 31 – fort nr 49 a „Dłubnia” wraz z otoczeniem, wpis z dnia 1.05.2007 r.
25. Zakopane, ul. Zamojskiego 32 a – willa „Jadwiniówka II” wraz z otoczeniem, wpis z dnia 23.05.2007 r.
26. Kraków, ul. Kamienna 16 – fort nr 12 „Luneta Warszawska”, wpis z dnia 13.06.2007 r.
27. Bydlin (gm. Klucze) kaplica cmentarna pw. Pocieszenia NMP, wpis z dnia 13.06.2007 r.
28. Kraków, ul. Powstańców – fort nr 47 ½ Sudoł wraz z otoczeniem, wpis z dnia 15.06.2007 r.
29. Bogucice (gm. Bochnia) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wpis z dnia 28.06.2007 r.
30. Gierczyce (gm. Bochnia) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wpis z dnia 28.06.2007 r.

31. Wola Nieszkowska (gm. Bochnia) – cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wpis z dnia 28.06.2007 r.
32. Lipinki (gm. loco) – zespół dworsko-parkowy, wpis z dnia 29.08.2007 r.
33. Kraków, ul. Igołomska – fort nr 49 1/2 „Mogiła” wraz z otoczeniem, wpis z dnia 03.08.2007 r.

Wykaz obiektów skreślonych z rejestru zabytków 2005–2007

1. Wieliczka (gm. loco), ul. Dr. Żywca 1 – dom mieszkalny, nr rejestru A-588
2. Bartne (gm. Sękowa) – budynek gospodarczy z piwnicą, nr rejestru A-241
3. Nowy Targ (gm. loco), ul. Waksmundzka – zajazd, nr rejestru A-539
4. Rzyki (gm. Andrychów) – wikarówka w zespole sakralnym, nr rejestru A-286
5. Stryszów (gm. loco) – oficyna w zespole dworskim, nr rejestru A-234
6. Kraków, ul. Radzikowskiego 182 – dawna plebania, nr rejestru A-182
7. Bystra (gm. Gorlice) – zespół parkowy, nr rejestru A-193
8. Alwernia (gm. loco), Rynek 32 – dom drewniany, A-260
9. Chorągiewka (gm. Wieliczka) – dawny dwór, nr rejestru A-580
10. Falsztyn (gm. Łąpsze Niżne) – dwór, nr rejestru A-296
11. Gaj (gm. Mogilany) – stajnia w zespole plebańskim, nr rejestru A-583
12. Kasina Wielka (gm. Mszana Dolna) – ogród dworski, nr rejestru A-529

Liczba zabytków według rodzaju w gminach Województwa Małopolskiego. Stan w lutym 2007 r.

Gmina	Rodzaj zabytku								
	mieszkalny	sakralny	cmentarz	zieleń	pałac	dwór	militarny	inny	ogółem
Alwernia	1	5	1	0	1	0	0	3	11
Andrychów	0	3	1	0	1	1	0	1	7
Babice	0	2	0	0	0	0	1	0	3
Biały Dunajec	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Biecz	6	6	0	0	0	1	0	6	19
Biskupice	0	4	0	1	0	3	0	0	8
Bobowa	0	4	2	2	0	2	0	0	10
Bochnia	15	14	2	1	0	1	1	6	40
Bolesław, pow. olkuski	0	0	0	0	0	2	0	0	2
Borzęcin	0	2	0	0	0	1	0	0	3
Brzesko	2	8	2	0	1	2	0	2	17
Brzeszcze	0	2	0	0	0	0	0	1	3
Brzeźnica	0	4	0	2	2	1	0	1	10
Budzów	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Bukowina Tatrzańska	5	3	0	0	0	0	0	1	9
Bystra-Sidzina	1	1	0	1	0	0	0	0	3
Charsznica	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Chełmek	0	1	0	0	1	0	0	1	3
Chełmiec	1	5	3	4	0	3	1	0	17

Chrzanów	1	4	0	1	2	0	0	3	11
Ciężkowice	5	6	6	1	0	1	0	2	21
Czarny Dunajec	112	1	0	0	0	0	0	1	114
Czchów	0	5	0	0	0	2	1	1	9
Czernichów	0	5	0	0	0	3	0	1	9
Czorsztyn	0	4	0	0	0	0	1	0	5
Dąbrowa Tarnowska	0	2	1	0	0	0	0	2	5
Dębno	0	2	1	0	0	0	1	0	4
Dobczyce	0	2	1	1	0	1	1	1	7
Dobra	0	2	0	1	0	1	0	0	4
Drwinia	1	2	0	0	0	1	0	1	5
Gdów	0	2	1	1	0	8	0	2	14
Gnojnik	0	4	0	0	0	0	0	1	5
Gołcza	1	6	0	0	0	2	0	0	9
Gorce	0	1	0	0	0	0	0	13	14
Gorce – szałas	0	0	0	0	0	0	0	3	3
Gorlice	4	9	20	5	1	2	0	3	44
Gręboszów	0	2	1	1	0	0	0	0	4
Gromnic	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Gromnik	0	3	1	0	0	1	0	0	5
Gródek nad Dunajcem	0	4	0	1	0	2	1	0	8
Grybów	1	8	7	1	0	0	0	1	18
Igołomia-Wawrzeńczyce	0	3	0	0	1	0	0	1	5

Iwanowice	0	4	0	0	0	1	0	1	6
Iwkowa	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Jabłonka	6	3	1	0	0	0	0	1	11
Jerzmanowice-Przegonia	0	4	0	0	0	0	0	0	4
Jodłownik	0	3	1	2	0	0	0	0	6
Jordanów	0	2	0	1	0	2	0	2	7
Kalwaria Zebrzydowska	1	4	0	1	0	3	0	1	10
Kamienica	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Kamionka Wielka	0	3	1	0	0	0	0	0	4
Kęty	3	5	2	0	1	0	1	1	13
Klucze	0	2	0	0	0	0	1	1	4
Kłaj	0	1	0	0	0	1	0	0	2
Kocmyrzów-Luborzyca	0	4	1	0	0	9	0	0	14
Koniusza	0	5	1	0	0	5	0	0	11
Korzenna	0	3	0	2	0	0	0	0	5
Koszyce	0	4	0	3	0	1	0	0	8
Kościelisko	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Krościenko	7	2	0	0	0	0	1	1	11
Krościenko nad Dunajcem	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Krynica	23	13	1	3	0	0	0	8	48
Krzyszowice	6	9	0	0	4	1	1	10	31
Książ Wielki	0	3	0	0	2	0	0	1	6
Lanckorona	10	2	1	0	0	0	1	2	16

Laskowa	0	3	2	0	0	1	0	0	6
Libiąż	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Limanowa	0	6	3	1	0	2	0	2	14
Lipinki	0	4	0	0	0	0	0	2	6
Lipnica Murowana	2	4	0	0	0	0	0	1	7
Lipnica Wielka	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Lisia Góra	0	1	0	1	0	0	0	0	2
Liszki	1	2	1	0	2	3	0	0	9
Lubień	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Łabowa	2	5	0	0	0	0	0	0	7
Łapanów	0	4	0	0	0	4	1	0	9
Łapsze Niżne	0	8	1	0	0	3	2	1	15
Łącko	0	3	0	0	0	0	1	0	4
Łososina Dolna	0	3	1	2	0	3	0	0	9
Łukowica	0	2	0	3	0	1	0	0	6
Łużna	0	2	4	1	0	0	0	0	7
Maków Podhalański	1	0	0	0	0	0	0	1	2
Michałowice	1	2	0	1	0	4	0	0	8
Miechów	0	4	0	0	0	2	0	0	6
Mogilany	0	2	0	0	0	6	0	1	9
Moszczenica	1	2	4	0	0	0	0	0	7
Mszana Dolna	0	2	1	1	0	1	0	0	5
Mucharz	1	1	0	0	0	0	0	0	2
Muszyna	13	17	1	0	0	2	1	4	38

Myślenice	16	7	1	0	0	7	1	6	38
Nawojowa	0	1	0	0	1	0	0	0	2
Niedźwiedź	0	1	0	0	0	1	0	0	2
Niepołomice	1	3	6	0	0	1	1	1	13
Nowe Brzesko	0	2	0	0	2	1	0	1	6
Nowy Sącz	22	14	5	3	0	2	1	16	63
Nowy Targ	0	8	0	1	0	1	0	4	14
Nowy Wiśnicz	3	7	1	0	0	1	0	3	15
Ochotnica Dolna	0	0	0	0	0	1	0	2	3
Olesno	1	2	0	3	0	2	0	0	8
Olkusz	6	2	0	0	0	0	1	2	11
Osiek	0	2	0	0	2	0	0	0	4
Oświęcim	1	6	2	1	2	2	1	5	20
Pałacznica	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Pcim	1	2	0	0	0	0	0	0	3
Piwniczna	0	2	0	0	0	0	0	1	3
Pleśna	0	2	3	0	0	2	0	0	7
Podegrodzie	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Polanka Wielka	0	1	0	0	1	0	0	0	2
Poronin	2	0	0	0	0	0	0	0	2
Proszowice	1	6	0	2	0	4	0	1	14
Przeciszów	2	1	0	0	0	0	0	0	3
Raba Wyżna	0	4	0	1	0	3	0	0	8
Rabka	16	4	0	0	0	0	0	2	22

Raciechowice	0	3	0	1	0	5	0	0	9
Raławice	0	1	0	0	0	0	0	1	2
Radgoszcz	0	3	0	0	0	0	0	0	3
Radłów	0	1	7	0	1	0	0	1	10
Radziemice	0	3	0	0	0	1	0	0	4
Ropa	0	1	2	0	0	1	0	0	4
Ryglice	0	2	1	0	1	1	0	1	6
Rytro	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Rzepiennik Strzyżewski	0	4	0	0	0	1	0	1	6
Rzezawa	3	2	0	0	0	0	0	1	6
Sękowa	20	14	8	1	1	0	0	5	49
Siepraw	0	3	0	0	0	1	0	0	4
Skała	7	5	0	0	0	6	1	4	23
Skawina	4	6	0	1	0	6	0	3	20
Skrzyszów	1	3	0	0	0	0	0	0	4
Słaboszów	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Słomniki	1	4	0	0	1	2	0	0	8
Słopnice	0	0	0	1	0	1	0	0	2
Spytkowice	0	2	0	1	0	1	1	2	7
Stary Sącz	49	6	2	0	0	0	1	5	63
Stryszawa	0	1	0	0	0	0	0	2	3
Stryszów	0	2	0	0	0	4	1	0	7
Sucha Beskidzka	4	1	0	0	0	0	0	4	9
Sułkowice	0	4	0	0	0	1	0	1	6

Sułoszowa	2	1	0	0	0	1	0	1	5
Szaflary	1	1	0	0	0	1	1	0	4
Szczawnica	11	3	1	0	0	0	0	10	25
Szczucin	0	1	1	1	0	0	0	1	4
Szczurowa	0	4	0	0	1	3	0	0	8
Świątniki Górne	1	1	0	0	0	0	0	0	2
Tarnów	31	8	5	1	2	5	1	15	68
Tatry – szałas	0	0	0	0	0	0	0	35	35
Tokarnia	0	3	0	0	0	1	0	0	4
Tomice	0	2	0	0	0	1	0	0	3
Trzciana	0	1	4	0	0	0	0	0	5
Trzebinia	1	1	0	0	1	1	0	1	5
Trzyciąż	0	3	1	0	1	2	0	0	7
Tuchów	0	4	6	0	0	1	0	3	14
Tymbark	0	0	1	0	0	1	0	1	3
Uście Gorlickie	4	24	5	0	0	0	0	2	35
Wadowice	3	3	3	0	0	4	1	3	17
Wieliczka	18	8	0	0	2	6	0	21	55
Wielka Wieś	1	4	0	0	0	2	1	1	9
Wieprz	0	1	0	0	0	2	0	1	4
Wierzchosławice	2	1	2	0	0	0	0	0	5
Wietrzychowice	0	2	0	0	0	0	0	1	3
Wiśniowa	1	2	2	0	0	0	0	0	5
Wojnicz	1	4	0	1	0	3	1	1	11

Wolbrom	0	7	0	1	0	1	0	0	9
Zabierzów	2	3	0	0	1	8	0	2	16
Zakliczyn	3	4	0	0	0	4	1	2	14
Zakopane	42	6	1	0	0	0	0	14	63
Zator	0	3	0	0	1	2	1	2	9
Zawoja	2	1	0	0	0	0	0	2	5
Zembrzyce	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Zielonki	0	2	0	0	0	4	4	0	10
Żabno	0	3	3	0	0	1	0	0	7
Żegocina	0	2	3	0	0	1	0	0	6
suma	523	565	154	67	40	212	39	295	1895

Liczba zabytków według rodzaju w powiatach Województwa Małopolskiego. Stan w lutym 2007 r.

Powiat	mieszkalny	sakralny	cmentarz	zieleń	pałac	dwór	militarny	inny	ogółem
bocheński	24	36	10	1	0	8	2	12	93
brzeski	2	27	3	0	2	8	2	4	48
chrzanowski	3	12	1	1	4	1	1	9	32
dąbrowski	1	10	3	5	0	2	0	3	24
gorlicki	35	66	45	9	2	6	0	18	181
krakowski	26	61	2	2	9	56	7	25	188
Kraków	757	85	4	8	40	28	27	190	1139
limanowski	0	19	8	10	0	9	0	17	63
miechowski	1	16	0	0	2	4	0	2	25

myślenicki	18	27	4	2	0	16	2	8	77
nowosądecki	89	75	16	13	1	10	6	19	229
nowotarski	153	40	3	2	0	9	5	25	237
Nowy Sącz	22	14	5	3	0	2	1	16	63
olkuski	6	14	1	1	1	5	2	3	33
oświęcimski	6	21	4	1	8	4	3	10	57
proszowicki	1	20	1	5	2	13	0	2	44
suski	8	7	0	2	0	3	0	11	31
tarnowski	12	40	30	3	2	15	2	12	116
Tarnów	31	8	5	1	2	5	1	15	68
tatrzański	51	9	1	0	0	0	0	50	111
wadowicki	15	24	5	4	3	17	4	11	83
wielicki	19	18	7	2	2	19	1	24	92
suma	1280	649	158	75	80	240	66	486	3034

ZAKOŃCZENIE

Dziedzictwo kulturowe województwa małopolskiego stanowi z jednej strony przedmiot jego ochrony, z drugiej zaś potencjał, który nie może zostać zmarnowany. Umiejętne wykorzystanie tego potencjału poprzez rozwój instytucji opieki nad zabytkami, wdrażanie skutecznych programów i projektów rewitalizacji zespołów obiektów zabytkowych oraz zapewnienie możliwości kształcenia kadr pracujących w tym sektorze daje gwarancję jego skutecznej ochrony.

W okresie, którego dotyczy niniejsze sprawozdanie, **w Małopolsce realizowano wiele programów mających na celu rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne oraz zwiększające świadomość dziedzictwa kulturowego i jego promocję.** W ramach kompleksowych działań przeprowadzono m.in. prace konserwatorskie i remontowe wielu układów urbanistycznych (m.in. renowacja Zespołu Budowli Wzgórza Wawelskiego na która wydano 2.600.000 zł ze środków NFRZK czy wykonano

I etap prac poddasza budynku Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie za łączną kwotę dofinansowania 5.800.000 zł). Duży udział przy wykonywaniu fundamentalnych prac zmierzających do podnoszenia świadomości społeczeństwa i poszanowania dziedzictwa kulturowego Małopolski **mają fundusze unijne, dzięki którym przeprowadzono rewaloryzację wielu cennych obiektów miasta i zasobów wiejskich.** O podejmowaniu skutecznych działań ochrony zabytków świadczy także aktywna działalność wielu instytucji, które realizują **programy mające na celu dokumentowanie i zachowanie regionalnego dziedzictwa oraz wszechstronną edukację społeczeństwa** (SKOZK, uczelnie wyższe województwa małopolskiego, Małopolski Instytut Kultury).

Rozwój gospodarczy wymaga działań umożliwiających umacnianie wartości regionalnego krajobrazu przyrodniczego i kulturowego. Województwo

małopolskie jest najbardziej różnorodnym przyrodniczo obszarem w Polsce. Ochroną objętych jest 66% terenów tego regionu. W tym celu podejmuje się **szereg inicjatyw służących zachowaniu najcenniejszych ekosystemów, ochronę siedlisk przyrodniczych i obszarów zielonych m.in. tworzenie parków kulturowych**, krajobrazowych, narodowych i rezerwatów. W okresie od 2005 do 2007 r. na terenie województwa podjęto 3 próby stworzenia parku kulturowego. Do dziś prowadzone są inwestycje w dwóch parkach, prace w trzecim zostały wstrzymane w maju tego roku. Ochrona krajobrazu to nie tylko zachowanie najcenniejszych obszarów. **Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego, to również podjęcie kompleksowych programów i prac zabezpieczających zabytkowe obiekty architektury drewnianej.** Wynikiem tych działań była aktywizacja zabytków drewnianych ujętych zwłaszcza w Szlaku Architektury Drewnianej oraz wykonanie prac konserwatorskich zabezpieczających najcenniejsze drewniane budowle (głównie kościoły i cerkwie) przed zniszczeniem – projekt „Tarcza”, budowa Miasteczka Galicyjskiego czy rekonstrukcja dworu Drogini w ramach zadania „Rozwój skansenów w Małopolsce”.

Strategiczne zarządzanie dziedzictwem kulturowym wymaga aktywnego włączenia lokalnej społeczności w działania zmierzające do ochrony i poszanowania „swojej małej ojczyzny”, wartości krajobrazowych własnego regionu oraz kształtowania własnej tożsamości poprzez kulturę. Cel ten realizowany jest poprzez prowadzenie aktywnej polityki rynku pracy (program „Konserwator”) oraz wzmocnienie edukacji na rzecz dziedzictwa, jego promocję i dokumentację (wydawanie folderów, broszur, map turystycznych promujących walory turystyczne i kulturowe województwa oraz organizacja wystaw).

Większość prac z zakresu rewaloryzacji obiektów zabytkowych finansowana jest ze środków publicznych i prywatnych. W okresie dwóch lat zaobserwować można wyraźną tendencję samorządów gmin do wzrostu nakładów na ochronę i konserwację zabytków. W 2005 roku w regionie przeznaczono na ten cel z budżetu samorządów gmin, wraz z transferami z budżetu państwa do jednostek samorządowych, między jednostkami samorządu terytorialnego oraz funduszy Unii Europejskiej, będących składowymi dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego 17,5 mln zł, w 2006 r. – 36,7 mln zł, co stanowi 17% ogółu analizowanej grupy wydatków wszystkich wydatków samorządów tego szczebla.

Wielkość wydatków samorządów powiatów w województwie (powiatów ziemskich oraz miast na prawach powiatów) w roku 2005 i 2006 plasuje wo-

jewództwo małopolskie odpowiednio na piątym i na szóstym miejscu wśród województw.

Samorząd Województwa Małopolskiego przeznaczył na ochronę dziedzictwa kulturowego w 2007 r. prawie 5 mln zł. W porównaniu do wysokości środków przeznaczonych na ten cel w 2005 r., zauważyć można aż pięciokrotny wzrost nakładów finansowych. Samorząd Województwa Małopolskiego w ramach sprawowanego mecenatu kulturalnego na realizację zadań wyłonionych w ramach konkursu w formie dotacji w 2005 r. przeznaczył 1.177.122 zł, w 2006 r. 1.100.000 zł. W 2007 r. nastąpił wzrost nakładów finansowych do kwoty w wysokości 3.001.000 zł. Dotacja podstawowa dla instytucji kultury województwa małopolskiego w 2007 r. wyniosła 62.025.770 zł. Na realizację inwestycji oraz zakupy inwestycyjne instytucje kultury otrzymały w 2007 r. z budżetu województwa małopolskiego dotację w łącznej wysokości 23.569.437 zł. Z budżetu Województwa Małopolskiego przeznaczono na kulturę w 2005 r. 70.598.500 zł, w 2006 r. – 96.961.713 zł, w 2007 r. 98.533.285 zł, co w latach 2005–2007 daje łączną kwotę w wysokości 266.093.498 zł. Ponad 40% gmin wykazała istnienie programu wspierania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych finansowanych z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

Efektywność regionu w zakresie wdrażania Wojewódzkiego Programu Ochrony Dziedzictwa i Krajobrazu Kulturowego Małopolski potwierdza zaobserwowany znaczny wzrost nakładów finansowych przeznaczonych przez jednostki samorządów terytorialnych w Małopolsce na zadania z dziedziny ochrony zabytków. Ponadto o skuteczności wdrażania programu świadczy uwzględnienie środków finansowych na realizację projektów z zakresu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego w MRPO na lata 2007–2013. Środki finansowe przeznaczone na powyższe projekty w Małopolsce w latach 2007–2013 wyniosą ponad 109,5 mln euro, w tym na ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego zaplanowano ponad 25,6 mln euro, na rozwój infrastruktury kulturalnej ponad 20 mln euro, na pomoc w poprawie usług kulturalnych ponad 8,7 mln euro, a na rozwój infrastruktury turystycznej przeznaczono ponad 40 mln euro. Zaplanowane środki w latach 2007–2013 na powyższe cele lokują województwo małopolskie na trzecim miejscu w kraju po województwie mazowieckim i województwie śląskim. Województwo małopolskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju ze względu na wysokość środków przeznaczonych na ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju infrastruktury kulturalnej przeznaczając 54,3 mln euro.

zespół redakcyjny

Krzysztof Markiel
Elżbieta Okołatowicz-Kotowska
Tomasz Krzaczyński
Michał Sapeta

wydawca

Departament Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Turystyki
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego
ul. Basztowa 22, 31-156 Kraków

adres do korespondencji

ul. Raławicka 56, 30-017 Kraków
tel.: (012) 63 03 340, fax: (012) 63 03 341
www.malopolskie.pl
www.malopolska.pl

opracowanie

Departament Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Turystyki
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego
ul. Basztowa 22, 31-156 Kraków

adres do korespondencji

ul. Raławicka 56 30-017 Kraków
tel.: (012) 63 03 340
fax: (012) 63 03 341
www.malopolskie.pl
www.malopolska.pl

Public Profits sp. z o. o.
Bazar Poznański
ul. Paderewskiego 8
61-770 Poznań
tel.: (061) 851 02 16
fax: (061) 851 02 26
www.publicprofits.pl

opracowanie graficzne i łamanie

JAK – studio graficzne
Jakub Michniowski
ul. Jemiołowa 20F; 30-377 Kraków
tel. 607 986 515
biuro@jakstudio.pl
www.jakstudio.pl

korekta techniczna

Maciej Sikora
Oficyna Wydawnicza PERL
ul. Jemiołowa 20F; 30-377 Kraków
e-mail: oficynaperl@neostrada.pl

druk

drukarnia Skleniarz
u. Lea 118, 30-133 Kraków
tel.: (012) 637 32 70
e-mail: kalkulacje@skleniarz.pl

nakład 300 egzemplarzy